



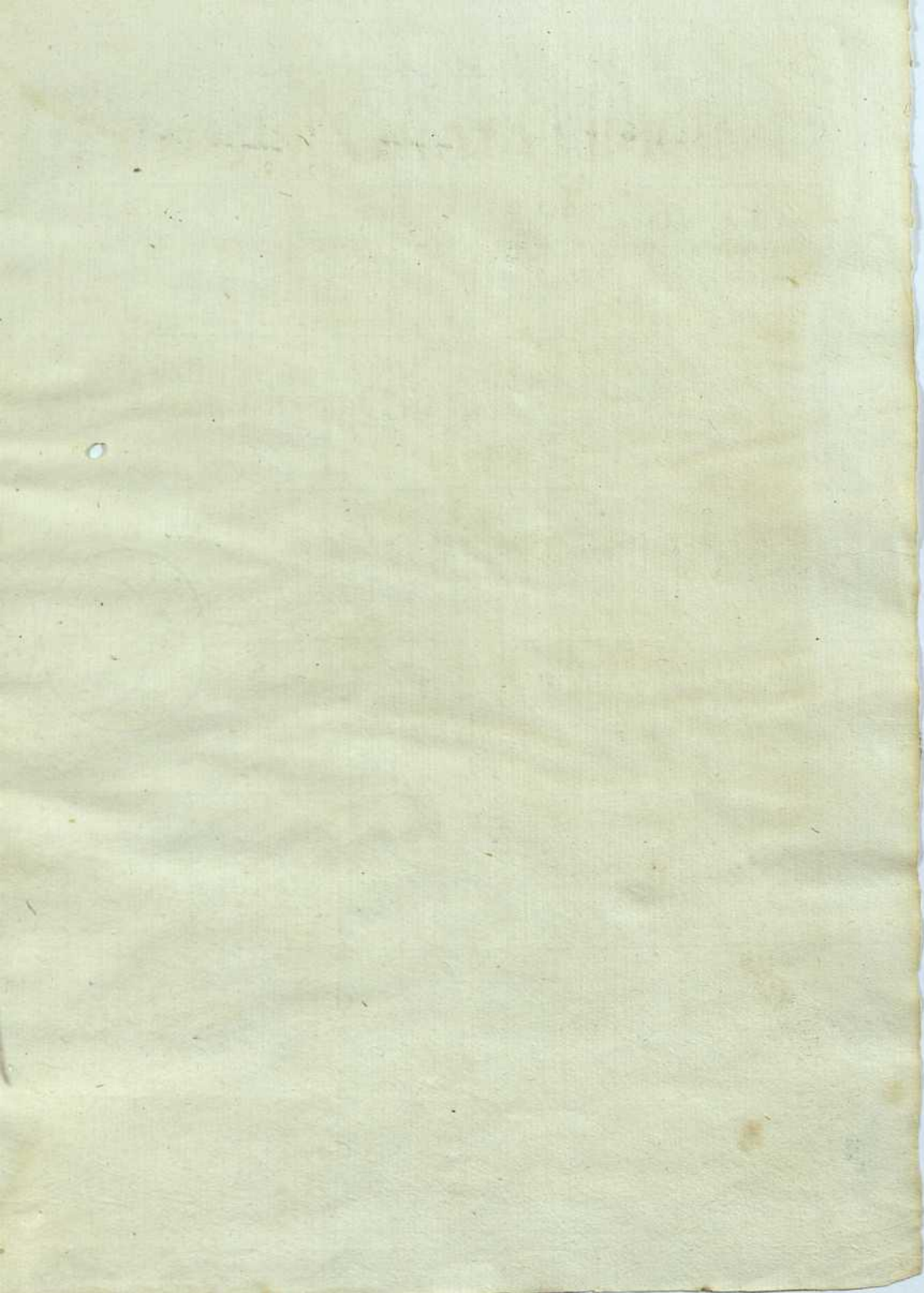
27. a. S. 27.

~~8-2 8-6 ct-15~~

Caja
8 C-18

2 hoj. + 48 fol + 85 pag + 7 hoj. + (11 hoj. enbl.)

8. April - 1912



THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS



CAPOEINARIS INSTRUCTIO

Novis Militibus,

COMPENDIALIA OFICINA

PARNASSI,

NON IMPARATUM TAMEN

ARMAMENTARIUM,

ANONIDUM CANDIDATIS PROPOSITUM.

OPTIMO JESUAEUM PROPOREBENT

DIUO

JESUAEUM PROPOREBENT

DE

LOJOLA,

JEC UNO NOMINE SIBI COMMENDANDA,

IN AUSPICATISSIMUM MAGISTERIUM

ANATOLIA.

AVGVRIUM SUB TANTO PATROCINIO HAVD DVBIUM,

NULLO ELARGIENDUM OFFENTIS MERITO,

POESESOS EPITHOMIE

DICATVR EX ANNO.

Auctore P. JOANNE DE ATHENAS SOC. JESU
Seminarij Magistro in Marcenensi Collegio ejus-
dem Societatis.





A POINARIIS INSTRUCTIO

Novi Milii. par.

COMPENDIALIS OFFICINA

PARVAESI

MONSTRARUM TAMEN

ALMA MATER

ANONUM CANDIDATIS PROPOSITUM

OFFICIO RESUBSISTENDI PROPOREBANT

1770

W. E. B.

1770

1770

1770

IN AUSTRIALIS MILITUM MAGISTRIBUS

1770

1770

MULTO ENLARGIENDUM ORIENTIS MERITO

1770

1770

1770

~~Dicatur~~ ~~ex animo~~ Musarum alumnis.

Militari clangente buccina, indecoram mirum fugam meditatur, spe-
nurus miles. En Apollineas, aedivis, clausum canit. Nota nulla: vos,
Kellipio, juvenes, pronus sonitu arreptos, nec degreneris Musarum
alumnis, imo generosos animos expedito celeritate sermo, et ornatu-
los probare ad arma paratissimos. Non vos profecto fugie, Martiale
quandoque ceteri Musas adorant, ut potè clementes filissimas, &
quæ ac læta sagittis et arcu infensiori Apollinis.

Nam cithara micat, et celus pharetratus Apollo,

Militat et Vates, sunt et sua castra Camenis.

Eja agite, militare Musæum, Minervale ornamentarium, quod
sacra fere impetrat, involate. In hoc argumencorum inventi-
onem offendetis fecundissimam. Militis, ordo peritissimam dispo-
sitionem; liberior læta adstricta elloquentia offert splendorem or-
natum, et ornamenta. Intra cum illi flexuræ muneat voce
formandæ, omnino me imparum profitear, ejusdem ramin flexu-
curæ status officium conatob adimpleat dum flexmas
vel inducunt vix referam hoc in opusculo,
prius Poëticum in genere, subbre-
viter; postea, sed aliquan-
to festius Poësim re-
ferente sin-
gularem.



Rechnung über die Ausgaben des Jahres 1822

Die Ausgaben des Jahres 1822 betragen insgesamt 1200 Thaler. Davon sind 800 Thaler für die Besoldung der Beamten, 200 Thaler für die Unterhaltung der Gebäude und 200 Thaler für die anderen Ausgaben.

Die Besoldung der Beamten beträgt 800 Thaler. Davon sind 400 Thaler für den Bürgermeister, 200 Thaler für den Rath und 200 Thaler für die anderen Beamten. Die Unterhaltung der Gebäude beträgt 200 Thaler. Davon sind 100 Thaler für die Mieten und 100 Thaler für die Reparaturen. Die anderen Ausgaben betragen 200 Thaler.

Die Einnahmen des Jahres 1822 betragen insgesamt 1500 Thaler. Davon sind 1000 Thaler aus der Steuern, 300 Thaler aus den Zinsen und 200 Thaler aus den anderen Einnahmen.





UNIVERSITA

PRIOR EXERCITATIO

De Poëtica in genere.

Introductio prima de quibusdam umbratilibus monstris, ab Apollinari
armamentariis eliminandis, superandisque.

- §. 1. Cum non semel, experientia magistrata, compererem se, Juvenes plurimos ad
Poësim peiores faciam Apollinis viam tenuisse, ejusdem militis dato no-
mine; deinde que conversione de genere miseris quidem exariffugis ab Ioni-
dum castris evolasse infeliciter, panico quodam timore conceptos, simul
ad umbratilia hæc monstra male impulerunt; idcirco rem non exigui
momenti me peracturum existinavi, si eliminanda curarem, vel
decuram facile negotio superanda. Diversæ enim cum sine natura,
diversæ etiam stilo tractanda monstra hujusmodi. Non alij aversione,
impetu in alia reperatur victoria.
2. Primum umbratile monstrum aversione vincendum illud
se offert tot miserarum Juvenum profligatorum laborum metu, et
desperationis auxilio, infelici, inquam, parvula: Poëta nascitur, non
fit. Ita profecto si exassa Minerva accipiat, autem exit de re-
pública, quibus que perceptionis alium perdat, et operam. Ne faciam
expe dictum Tullyi, et Platonis auctoritate nimia confirmatum occidat
male cautos, miserabilis apperatur, ut, que habentur fuerit ali-
quam contagio pessima venenorum origo, presentissima prodere
rante calamitatis medicina. Præ ceteris hæc in facultate, si placeat
valeat natura, dummodo que facilem aliquatenus obtinet inveniendi
nubem arcu, perfectionem usui referat acceptam.
3. Ne tamen huius sententis ab incredulo aliquo deserpere stiles,

patronum producam nulli reuocandum et inter nauales Poetas pat-
rones diuidium de calimachocarentem:

Batiaber toto semper cantaberis orbem

Quamvis ingenio non valet, arte valet.

Atque Batades toto cantaberis abe:

Nauis vitium suppleat arte labor.

Mutram ab ois vellem concedas auersionem, multos et conuictam tibi
Batades; hanc iudice integerrimo Horatio non abruente concordiam
sua in mirabili Poëtica:

Nauis fiet laudabile carmen, an arte?

Iustum est: ego nec studium sine diuina verba,

Nec rursus quid profero vides ingenium; alacris sit

Altera profert opem res, et coniugat amice.

4. Satis disputationi daturum. Secundum in monstrum ferax impetus, ip-

sius preoccupatus audaciam, mesuram iuuenum et inuicem suam.

Ego, clamat Horatiama prudentia:

Sumite manentiam vestris qui scribitis equam

Viribus, et versare diu, quid ferax accipere,

Leui valeant humeris.

Hanc spernit audaculus hio: gigantomachias affectat vis ac nec
vix inturo apollinari balteo; imo remanentem propusnat impetum,
inflatis buccis vociferans:

Audaces fortuna iuvat, timidosque repellit.

Sed vult vociferanti huius paucis respondendum:

Scaxus scaxi nomina fuit aquis

Magna petis Phaethon, et que non viribus ipse
Munera conueniunt.

2.

5. Duplex casus ille, si qua sanabilis est, audacis, potentissima, medicina. Cunctabundo impetu huc opus est; cunctabundo, ne in delirando precipi quis suat; impetu, ne ipsa cunctatione conferscat. Haec itaque non dubia profecto ratio, se tunc temporis Poeta existimet peridoneum, cum agendum magnum opus reformidet. Tendentem huiusmodi formidine rem intus, et in case probabit cognovisse, difficultatem ponderare undequaque bene perperso, quod quidem impetivum Poetarum vulgus fugere solet non semel, et id etiam potest praeparatum ad rem arduam ingenium prodece feliciter. Affertur enim incipiendo, par est ad difficilia, quasi per gradus ascendatur.

6. Nonnumquam certum, a iusticia etiam audacia, infelicem de baehatur in modum, cum animos inspirat, ad omnia temeraria precipites. Nullum poematis, nullum carminis genus unum, eique debili naturae iudicatur imperivum. Ergo impetu cuncta libant, ea quidem infelici sorte, ut ingenium ad Poetam natum propeceat aliter, nullum inspirat, singula attingat medicatiter. Nemo ergo sane mentis cum id consequi non debeat presumere a prima, nisi in se poetica principis nullatenus obsecrum, singulariter feliciter quovis carminum in genere praestantiam, deligenter appropere praeparatur, ad quod precipue genus inclinet, ac propendat ingenium et natura; illudque fervido quodam impetu cum accipuerit, indepresso nitatur studio perpolire.

7. Hanc fortunatissimam observasse methodum non renuit iudicium integerrime criticis, quae in Licetis pronunciat Olovon, in exarum asferum asferentis Horacium: in Iambicis, et Hendecasyllabis delicatum, duxum in Elegis Casullum; Heroico in carmine

Vergilium, alicui sublimi suo inyersio minime posseandum, sed
nec comparandum quidem sine iniuria; et in hoc licet imparum
Ovidium, in Elegiaco tamen facile Principem. Hoc tantę aul-
ritatis pondere indefessus ille imperus cum mareat excitatus,
non paratior profecto excitandus ardore quantum pepinum
in montium, nempe argumenti cuiusquam inconsiderantia.

Videre siquidem est non raris, nec sine doloris intimo sensu,
indignatione potius, et cachinnis insequendos quosdam Parnas-
si hircunculos ad destinatum Poema incogitato animo precipitatos,
carram et calarnas audaciter arripere, incerto et ignorato
quem merito locum in opere unaquęque res occupet, sine ordi-
nissime lege exarandi carminibus paratissimos ad incogitan-
tes arbitrium.

8. Illis nequidquam hebet aqua gravioris, profecto pene
meritissimis. Sed nec interea minus illa graviori multatanea
pignā, cum infelicet, quibus res lecta non erat potenter, et
Horatianis verbis loquax, facundia, et lucido ordine deserti,
miserum adeo opus eformant ut nec pes, nec caput uni redda-
tur formę. Cuius ad unamquam solam unica reddet fastidiosa
quidem, sed per necessaria cunctatō in se providendā, argu-
menti spissusque omnium partium nullo labore frangenda
meditatio, qua ne utiquam dabitur Crasni desiderio locus
in Faustini Aureliani opere se tantummodo silabam unam
(mens scilicet) requirere potest dubitantis.

9. Vnam solemnem vocem illa alijs in sacrificijs quondam adhibi-
ta auctore Poetarum animos continuo accenderet, ceteris que Apo-
Uineus Pigeo monitis hoc saluberrimis. Age quod agis. Conventione hui-

hujusmodi felicitate occideret, funditusque abscinderetur quantum
 crudelium monstrum, ab opere proposito impetrata damnataque reu-
 spinatio. Voce hac iugis, necesse hoc impetu turbam nullus desinet sa-
 crum, quem quærent carmina secessum furoris Poëticæ, et affectus
 cuiuslibet ad vitium exprimentis, peris opportunitatem officinam: imo po-
 tentia nullo, quam ab utriusque auxiliis potentius tanto muneri adas-
 tandam.

PI

10. Sed ea est monstrorum, quibuscumque decessandum, pessima con-
 ditio, ut unumquodque gravitatem sibi vindicet suæ, vel imperiis
 commendationem. Sua supersunt adhuc, procedentibus non infe-
 licia. Primum laboriosæ lætæ, pueriles impatiëntia. Co vel maxi-
 me se no innotescunt artifices notæ, infimæ, quod ad unicum refe-
 re se nescit formatum opus, angere prius reformidant, iuremedi-
 o damnandi Horacij iudicio, celebre illud pronuntiantis:

————— Carmen reprehendere, quod non
 Istra dies, et multa tinea coactis, atque
 Confectum detur non castigavit ad unguem.

Deegressos illos suæ pudeat impatiëntiæ, divinumque, cuius san-
 ctissima à quovis Poëta amatore adoranda vestigia, Virgilio PI
 audiunt, aures hæc aspernentem de se ipso:

Carmen paræi usquam ^{moxe, informe} ~~formatum~~ et eorum moxè lam-
 bendo demum effingo.

11. Ex triplici monstro iam præjacto alterum emicat specie huma-
 nissimum, et tamen verè crudelissimum omnium. Simiam diceres
 filios suos incompotibus blanditijs, profecanssem. Vah effrenatum le-
 nocitium! Appare indocilem queritlibre Poëtam, poetam potius di-
 xerim, muliebri, nimisque sua in carmina amore diffusam.

En monstrum tantæ calamitatis parentem, palpatoris affectu-
tionem. Hujusce ergo, nè proprijs, vel extraneis rebus carmina pa-
reant infeliciter Anfraxchicum Quinifij' alijus subeant tribuna,
felicius profecto scire, quam si blandimenta hæc pulchre, bene, recte,
audiret vocabula, castissimam serua in mala ruinam molitura.

12.

Verum demique monstrum plagiatæ, et feruile est
imitatio. Vestra hæc res apte, Centum artifices miseranti, hæc unâ parâ
castigandi pona, cum tandem aliquandò Horatianæ Corniculæ, pat-
amini conditionem. Sed hoc monstrum umbratile, et personatum
cum sit sepe sepius, ac masculatæ censibus plurimam, qua
iniquè honoribus, ansam præbeat; clarior opposet innoscat;
nè Apollinæ candidatæ à peropportuno rei poëticæ subsidio deex-
reantur. Per contraria ergo depropendum propono, diuin
aliqua ex Patre Colonia libro de imitatione. Hæc, nihil aliud
cum sit, quam optimi auctoris intentæ in dicendo similitudo,
et ex ipso studio summe rei cuiusque delectus; germanam
non amittet deimitatem, nè prava poterit iudicari, hæc cum
obseruet diligenter:

13.

Primo: verba omnia, vel certe quàm plurima immu-
tare, reuocant interim sententiæ vi, ac pondere. Secundo: eadem
seruata verba ad alium opportunum, vel parum, vel opposi-
tum sensum traducere. Tertio: totum poematis fidum in opus
proprium commodè transferre. Quarto: adhibitum exemplar
contractione circumferbere, vel dilatare amplificatione.
Quinto: oratorium prototipon in poëticâ conuersione redde-
re poëticum. Sexto demique: Italica, verbaacula, etiam gallicâ
donare latinitate, lingue tamen hujusce esse non deperzante.

Hæc omnia ad id percurrere possunt inoffenso pede, ut quisque de
 his scribandis habeat duces Virgilium, Horatium, et Statium.
 Hæc tamen imitandum auctorem nitatur superare, est omni-
 um optima, et eisdem omnino reddendis verbis (quod pesti-
 mum senilis monstrum) inimitabilissima. Sed tot sedendū, fugi-
 endū monstrum defatigatum calamum nobilitati, et secre-
 etus munerū consecremus.

INSTRUCTIO SECUNDA.

De Poësis natura, et fine.

14. Ex græcâ fide nunc tandem aliquando verâ, poësis fictionem, po-
 ita explicat fictionem. sed fictis, fictorū, ne mendaciis laborant, suâ re-
 nentur religione. Alia de nomine questio has inter voces, poëma,
poësis, poëtica. Poëma præcipuè præcipue operâ, poësi tamen conve-
 nit nonnunquam; sed hæc significantius præcipuè exprimit præcepto-
 rum. Poëtica denique ipsam artem denotat. Jam verò poëtica sic
 definitur: ars dicendi verbi, et imitatione ædificationum præceptivæ.
ars dicendi in poëtica ipsius cum rhetorica affinitatem, reliqua
definitionis inter utramque indicant discessionem.

15. Actiones verbi et imitatione persequendas, solummo-
 do humanas non asserui, vel quia nunc temporis meum non est
 scilicet definire, vel asseruam à Hellis poëtica materiam, ne par-
 tium contraherem. Illa nullis à Cicerone examinari circumferri-
 bitur, utpote rhetorico argumentis simillima. Quicquid tamen
 in homine emendandum est, vel erudiendum, in id colimat
 diligentius. Finem ergo poëticæ aptissimum dabit Horatius his
 versibus.

Aut prodesse volunt, aut delectare Poetæ;

Hinc simul et jucunda, et idonea dicere vitæ.

Omne tulerit punctum quæ miseris vitæ dulci,

Letitiam delectando pariterque movendo.

16.

Hinc ab honestâ delectatione, moxumque infirmitate, felicissimè Poëtae si quis nemo non videt longius aberrare, inaner negas, sensum falsum, minimèque moribus intentum; sed et ipsi præsertim argumētū, et versuum turpitudine contrarium, ideoque nullâ sanè anxietate declinandum religione, cum ad hoc venerit fatos perreperitur, siquis umquam, hostes vitæ, de se ipso prorsus ludibundo referens Ovidius:

Cæp' ego plus valeo, quam se vitæ Cupidinis arma?

Cæp' ego sum pejus, quam Venus ipsa, malum?

O unam potius perissem, et carmina necum!

Socii itaque, et sancto Poëta, ne ipse scidat, scidatque honestam poësim, turpia pereant carmina, consecratorque sculos, et calamum profana fugiant.

17.

Saluberrimo hoc præsumitur consilio, eas velim judicetis humanas, quas prosequitur poëtae actiones, non quidem semper veras, usque tamèn verosimiles. Nuda veritas, vel habitu poëtico non circumvestita, poësim offendit ubicumque; falsitasque ipsa, quo decet in loco, si formam induat poëticam, arduè jucundissimè, ut in comediâ. Tragediâ verò, epopejâ, generalitèr, ac, epicediò, et epirrhio accommodatur veritas, commentitio præsertim involuere. Usque ad eò poëta speciem veritatis, et congruum, probabilem, naturalemque rerum eventum, verbo, in omnibus sectatur verosimile.

18.

Hinc respicit absentissimè Poëta emulato, studiose

emulatae ad vivum exprimente, actionum, rerum, et personarum
 imaginis. Quia vivat poëta animam juvemetudo cum pictu-
 ra comparandam, hinc illa cum sit proprio adumbrande ve-
 ritatis, atque vivacis oculis subjectionis munere similitudo,
 et nisi loqueretur, omnino haberetur eadem; nec minus laxa equi-
 cibus responsione, arbores oraculis additur, flumina, silvas, fon-
 tesque donato numine jubet spirare loquax pictura. Rebus ra-
 tionem quoad substantiam veris parca opponit imitationis fic-
 tione accedat ad splendorem; rem proferat falsam exornet mon-
 stris, et prodigiis.

19. Sua sunt ferocibus suscipienda vitia. De versificationibus non
 loquax, cum nihil aut sentiant, aut imitentur, a poetarum nomine,
 ac numero expungendis. Primum vitium: nulla veritatis simili-
 tudo, et ab ipsa veritate animorum avocatio; qua vel maxime poë-
 tae veritas laboraverunt, suis perveris quaque dicit accommodantes.
 Secundum: monstruosa adeo in imitatione partium discrepan-
 tia, ut

Definas in pœcem mulier formosa superare.

Tertium: sine divorum ope machina, vel extraordinaria vi
 prodigiosa eventus: qualis esset apud Dividem absque Venereis nu-
 mine. Hinc navium in Amphias metamorphosis.

CC

20. Quartum: in quavis facultate tractanda error. Ca-
 rum omnium, licet medicarum peritia sit ad poëtam necessaria, op-
 tentu tamen difficilem nemo non profitebitur: quousque ex
 difficultate superare consulerit ne pudeat libros, aut viros, in se
 habenda versatissimos. Tejusmodi improbantur, aut nequegen-
 tibus labe inustus inter poetarum primos invenies nonnullos,

de quibus hoc ipsum profert referre, quod olim de Homero, ut
proverbio est dicatum:

— — — Aliquando bonus dormitat Homerus.

Singulos recensere, non vacat, quinto viro calamum sibi vindicante,
suis pulchre Horatianæ præcepti infractione:

Horatius cuiusque res notandi sunt tibi mores

21.

Venerunt gratum deceptorum suis numeris absque primis in
suntiam inferre, si minuatim omnibus deprecandis immoventur.
Illam fati erit ab his verbis, mobilibusque decor, &c. ad hæc usque
castigatorumque minorum attentissimi perlegatur. Hinc facile etiam
erit adveniendum loquentis deceptorum his ab Horatio an-
notatum:

— — — Davusne loquatur, an Heros.

Novum convenientia servata sedulo, bonitatem quoque consulas,
vno et malitiam, quandoque si recurras, ad dulcem Poëtae inf-
initionem convertendæ; quoniam etiam his æquabiliter tractan-
dis in personâ, sive propriâ, sive fictionis exeat, sed non inno-
referre, nisi mobilis alicujus exponenda natura præstubeat, ne

— — — — — servetur ad imum,

Qualis ab incepto proceperit, et sibi constet.

22.

Hic præceptis temperata imitatio poetarum plane
punctum attingit, omnique Augustinæ suffragium, quo ipsam
ut aliquid delectetur inventam proferat figuram veritatis
esse, non mendaciam. Quod erit iam infirmum nator de-
fectum poetarum fictores audeat, mendaces appellare. Imò verid-
in communi spectatam, licet per se ferat speciem in singulati-
bus veritatem aliquatenus respicienda, poetarum naturali rerum

idea familiam fundatam, ipsamque hystoriae veritatem
 nemo recusabit non incongrue pronunciare. Nec tam factus
 est, inhonesto non deturpetur riuus, admirantium oculos oppre-
 tet in se conuersae cultu suo pulcherrimo. Huiusmodi enim mundi
 melioribus involucrum, intaminato tamen aspectu spectabilem
 evoluit

INTRUCTIO TERTIA.

De imitationis cultu.

23. Illi, prophetam sufficientem manuum, reatum, locum, personamque
 et impium opprobrium, descriptiones. Hoc quasi proprium sibi munus im-
 dicant Rheticis, sicut, et argumenta, suum esse, et repetunt, et ipsa oppro-
 bante, confirmant Oracula, Auspicia, Vaticinia, Responda sacerdotum, Aus-
 pium et Conjecturam. Oracula ipsam alicuius dei ^{ut} deprecationis impe- ^{loquuntur} orem
 ratam; Auspium et Auspicium primum ab ipso ab hincum specta-
 one; Secundum ab ipso ab eadem sive primum, sive alium, et ali-
 quando quidem a pulis offe propofitis eventus diuinationem; Vaticini-
 um enuntiatam predictionem futurorum; Responda sacerdotum ab ip-
 sis creduli eiusque interpretationi venditata; Auspium ab eorum
 inspectioibus; Conjecturam, ab interpretibus somniorum edita, sensu
 significat exponantur; sed prudenter mouent Chastitatem
 Poitam de parca ipsorum, et ad Religionis palatium condita usur-
 patione.

24. Sed, possit agere praecepta indulgent sententia, affectus, et
 epistola. Sententia, amoniam institutionem, motum affectus, epistola
 imitationem variam, videndamque iuuentam respiciunt. Singu-
 la festina praestantur calamum. Sententia est brevis enuntiatio ad

mores percontant. Si nullus inherere circumstantiis, quemadmodum
dum hec:

Dulce, et decorum est pro patria mori,
universalis dicitur et aperta: occulta vero et particularis, cum de
aliquo effectu examinato, ut

~~Colus~~ non torridus pro patria cadit.

Ista alterius caput est, unde recte deducatur. Aperta et nota et prope
sententia habetur communis.

25. Quicquid in humanis actionibus suscipiendum est, vel pro-
sequendum, aiam ipsi aperit largissimam. Hocamen studiosa fovit
opportunitati, quodlibet notissimum, obvium, obscurum, et remotum
inimica falsidit. Eleganter Seneca: Luz fuit ducum pati, memi-
nisse dulce est. Vulgaria ne ab ipso vita, pac, fictione aliqua arrip-
ta, vel nobilitate translatione. Sic Horatianum hoc de moxte:

— Alqua lego necipitas

Sollicita ~~in~~ infames, et imos;

Omne capax movet una nomen.

Obscura ne tractet obscuris reddita ratione illuminat. Ita Lyncus
idem:

Nilce stulticiam consilij brevem.

Dulce est despicere in loco.

26. Mellior licet sit, ac delicatior, et suo unius, et mutato ves-
tite. Proprii dicitur exemplum ex Dandis:

— Hae est et ab hoste doceri.

A translatione mutati ex eodem:

Nil nocet admisso subdesse calcar equo.

7.
Sed quavis formosa sit ingenia simplicitate, ignato venustioris
formae desiderio indulgens de more, lubens alicujus formae
pigmento coloratur aliquando, ut in his:

— — — Usque adeo nē mori miserum est?

Proh superbi! Quantum mortalia pectora eorum

Volū habent! — — —

Utilitatis ut fiat temporis quandoque inhiat aspectus; qualis haec:

Magnum inter operi inopi.

Sui frequentia, nullo patitur modo; amicitiae opportunitatem à caritate
et prudentia semper: ab adolescentia infrequentia; numquam
vel casu à rudi qualibet gratia oblata, admittamque in epistulis
congruis; in Lyricis, Comicis, et Tragicis adentia et suavissime.

27

Est quoniam nunc temporis aethorica nihil de affectibus
dedit, eorum aliqua erunt praescribenda. Et primo: Affectus est, vehemētia
animi concitatio, ex boni, vel mali apprehensione exorta ad
alicujus consequentiam, aversionemve. Amor hujusmodi affectus
est, quo voluntas non manna quidem, sed officio alicujus prosequitur,
nec sua sed alieno unice intenta commoda. Unde sit
amor conciliandus, à me si queratur, virtutem produco non
communem, sed eximiam futuram utilitatem, beneficia accepta,
amorem mutuum, opinas denique animi, vel corporis etiam
dotes, sed in primis virtutis associata. Scelus accipere qualitates;
severam scilicet suspensionem imitationem amari, de eo, vel
non data occasione institutum sermonem, et pro eo ad ardua
queque expeditum apparatus.

28

Odium refert ex animi aversionem mali existimati.
Et amori oppositum praescribitur causa, nempe aversione merita

illatis injurijs, et vitijs infamibus; rursusque circumdatur pe-
nna exprobrationis, convitiis, imprecationis, maledictum profluvium
et medicatae vindictae. Metus est perterritio et calamitatis im-
minentis perfectione concepta. Illud concitat feliciter operari,
etque proximè impendentis mali confirmatio, facitque ad ve-
sum quidquid, ut ipse turbide praemeditetur. Spes est animi cla-
ritas ex boni creditae propinquitate desumpta. Licet credula,
periculosos honestatis, et boni magnitudinis sine non decipitur,
certis ad secundum exitum communita opum, virium, indef-
nitae, et amicum perfidiae.

Vos novus en juvenes vocat incantator Apollo,

Atque offer sancte sedes amicitiae;

Illicio Jesus dulcissimus accipit ovis.

Detineant vestras vincula saeva manus.

12

29.

Spes ostendit est avaritia, seu contentio, eisdem ac illa so-
mulo commenda. Inaque habetur strenuus audax, cupidus et dif-
ficulter, et periculi contemptus. Gaudium est animi exultatio,
ex posito bono procedens; ipsius magnitudo, et pericula ex illa
commota deducta, concitationi dixerunt, dum ipsam experimen-
tus donibus consulunt amabilia delectata, animi quies, dulcis peri-
culorum memoria, majorum expectatio, et non nunquam molli-
ter per lenitiam defluentes lacrymae. Desiderium est animi impe-
tus absens bonum appetens. Fidentius inflammatur boni ip-
sius excellentia, et utilitate commendata. Si vigilans, anxium,
suspiciens, velox, et impatiens referas, depones ad vitium.

30.

Infirmitas significat animi dolorem, et alterius sus-
ceptum infirmitatem. Sciatur in primis patientem culpa operantem

mala indigna proferuntur demonstrata; ipsam erga pacem, alioquin
 merita commendatur, perque circumstantiis enumeratis opportunitate,
 calamitatum denique momento non nunquam, et prudentia oblati. Ita
 est ultionis cupiditas cum dolore conjuncta. Scelus incedit passat
pabulum iriditatis respicitur manonia, dolose in pacem, et inusta
conemptum. Stans in dolo est Quis remissus, itaque placatus. Qui dolen-
 rit et ingratum culpam proferatur, vel ex errore, et necessitate excuf-
 se ingenioque solentque proferat eximiam, et ipsius laudem, eam
 dimittit sibi felicitate conciliabit.

31. Indignatio est animi exarsio de prosperum aliquid even-
rum, eodem proferat indigni existimati. Stimulatio vero inimus ani-
 mi sensus ex alienis bono, non quod ille proferatur, sed quod non
 obtineas procreatur. Itaque desent ab invidia, que diversa ab
emulatione examine secundis abus marcescit, ne minus inter-
ia aliis de indignatione impetu in sua dignum felicitatis inve-
bitur. Indignatio concitatur comparatione vira inter et virtutes
 comparata. Emulatio denique accenditur propositis majorum exem-
 plis, gloria, et propterea illustrium virorum factis.

52. In tractandis omnium affectibus hoc animadvertendum,
 generatim, nunquam ut oblivioni tradatur imitatio, proferat mera felicitas
 ita. Hinc omnia inventa eorum statuat ex pressio indignum quid-
 quid, et alienum a personarum statu, ac naturam fastidit; deli-
 genter, ac unice rei pro se, satis notis, aut non dubie manifestare
 sedulo studio conspicienda. Legi omnia, procepta claudat epistolam
quod quidem est imperator actio principali ad orationem conjuncta.
 In Comedias et Tragedias raro et breviter, in Lyricis aliquando susp-
 us.

is, quam primaria; in Epitaphia vero usurpatur dignior, non adfir-
mum, sed ad Narrationis medium; perfectio commendabile, si varium,
si sponte sua, si repente eum, si verosimile et germana cum
et primaria conjunctione aspergatur. Deivinum Eneido prima
consulit, dum gradum facit ad alia scire peritura.

INSTRUCTIO QUARTA.

De ~~philosophia~~ generatione inspecto.

33. Haec etiam in se de presentis historice laetitiam cala-
mus non ultio cogitat lineam, quam vellet, ~~depositionem~~. Cum
tamen juxta Ciceroem Poete alia ab oratoribus lingua vide-
antur loqui, et plurima in eloquatione praecipua utique
sunt communia, quae ad facere possim, generalia praestantiam,
peculiaria, vel hic referam, vel in suum quaeque locum refer-
vabo. Illius ergo, si primariam quaeque superam, acum, sive inf-
rumentum ad antiquorum in ceteris tabulis scripturam pri-
mitus adhiberem, jam nunc sonat rationem sermonis, seu
dicendi formam. Constat illius ex hoc duplici: verbis nempe
et sententia. Haec se apparet vera, praesentia, et augmento
idonea. Illa vero dilucida, nexu vigant, et colloqatione.

34. Elegancia orationis amat proprietatem, clarita-
temque; proprietatem, dum ab omni prosfus soleis, et
hinc similitum vario immunis, puritati verborum, syn-
taxeos, et pronuntiationis consulat; claritatem vero, de
vociis ambiguis, obsoles, nimirum implicati verborum ordi-
nis, periodi iusto longioris, crebrae parenthesis, amphibo-
logie, nimirumque brevitatis fastidiosa, verbis utitur ut
rati

taris, et ad rem accommodatissimū. De notu et collocati-
one alius dicit quā ego significantiū. Unum tamen in
reū velleū diligentissimē vobis caveat ab hac Cali-
cule inuisione, doctum ceteroquin Senecam perstrin-
gentis: Sua scripta arena sine calce.

35. At stilus diuiditur in sublimem, seu magnificen-
tissimū; in mediocrem seu equabilem, et mediū; ac in
remuam, siue infimū. Sublimis nobilitate verborum splen-
dore, et maiestate sententiarum magnificentia, et quadam
ut ita dicam, loquendi diuinitate audientes ex se quo-
dammodo rapit admiratione captos. Ita apud Virgilium
Vido mouent:

Exorare aliquis nostris ex ossibus ultor,

Qui face Dardanios, ferroque sequari Colonos.

Ad sublimitatem prae ceteris conferunt primo, per aspectu se-
dulo tractandi argumenti omnes nobiliores circumstan-
tias, leuiores studiose omittit. Secundo, grauiora stipe-
re, translationesque ab illustri loco desumptae; quemad-
modum Virgilius:

— — — Cephalum magnus ad altum

Fulminat Euphratem bello. — — —

Tertio, ipsius Platonis Aeneidos libri 2. us 4. et 6. us notantur,
diuinaeque et versari manus Quam etiam magniloquus
ille Lucanus, sed non nisi exocinatio Phalarum expleto ab ulteri-
oribus poëtae amatore perlegendus.

36. Stilus mediū, ut cum Cicerone loquar, floridus
est, atque polius, nec acuminē inferioris, nec fulmine utens

Supercilium. Vicinus amborum, in neutro excellens, utriusque
 participi. Quod quidem eripit venustum in sermone, delictisque
 plenum, et amicum in descriptionibus, amplificationibus
 que, ad omne quasi proprium sibi vindicat. Siculus infimus,
 simplicitate quadam, ob nativam tamen nitidamque commen-
 sabilem elegantiam contentus, perspicuus, indispiciendus pro-
 prietatem, figuras, translationesque, ac illa tantum orna-
 menta a quotidiano et cruditorum sermone non abhorren-
 tia. Nullus tamen stultus, est. Sublimis sic, alieni am-
 ponendus, nisi apud materiam accommodatus. Quisnam
 potissimum poetico uniusque operi conveniat, oppor-
 tionem indicabitur loco.

37. Nilominus generalia quaedam hic annotan-
 da videntur. Sillus tumidus, puerilis, fluctuans, et sicus an-
 tique populi fugiendus. Tumidus dicitur expanso buccis ver-
 borum et sententiarum inflatus proco, de re quacumque
 vili vocibus immoderate sonantibus, traslatis, et, ut ajunt,
 sesquipedalibus, montem aureum depredicans. Puerilis,
 scilicet fugidus, leporem, allusionem, descriptionumque pu-
 fido aucupio deditus. Fluctuans, ac dispolucus illic, ar-
 ticulorum inopi, numeris, artusque extes, ac exco infela.
Sicus denique, vel expansus, miserum cadaver, orna-
 mento, et succo destitutus.

38. Sed cursum aliqua de Leonido, et Asiatico sillo. Ille
 non minus ac Sacedemones, (unde huius concessum nomen) ama-
 tor brevitas, perspicua sua, sed acuta dicendi ratione raris-
 sa pauca completitur. Ille, a quibus eorum nominatus, Asi-

populorum verborumque, et in sententiis passionem emul-
tarem fidelitatem. Compendiosa loquens imperitando, res-
uendo, et miritando peridiora. Paulina, et inanis liqua-
tas in cyronibus dicendi ubertatem comparantibus laudat
potius, quam culpe veranda, cum eam demum exercitio
magistris quae dicit temperabunt.

INSTRUCTIO QUINTA.

De stilis poeticis in particulari.

39. Peculiaria hoc in loco referenda praecipua circa
loquutionem, et inexistiam tandem aliquando; poetarum
inter, et oratorum dicendi modum accipere discent.
Haec praecipua cuius innotescet, et poetica verborum
conjunctione, atque etiam separatione eorundem. Poetis enim
verborum novitas, et translatio liberior, frequentia epithe-
torum, et diversa admodum collocatio familiaris sunt in
usu. En Virgilianum exemplum:

Ecce Deus namque lethaei roris madentem,
Inque soporatum superat super utraque quassat
Tempora, cunctantique natantia lumina solent.

Sed tamen ejusdem sensus dicto soluta hodoem adhuc ser-
vabit praesentium. Accipite: Ecce lethaei aquis utraque mada-
facit Deus tempora, et relictis oculos temperavit ad sopo-
rem.

40. Huius etiam differentiam conferunt verba, pedes
epitheta, et periodicus poetica. Tege quidem omnia ad sonum dele-
ganda, et argumentis solentem accommodanda; singula perma-
no. Huius verba, ex consonantibus effusa consonantia; et hui-

bus *lyria*, ex *suavibus*, *apertis*, et *exilibus*, *suavia*, *aperta*, et *exi-*
lia deducuntur; *consonantibus* *inter* *a* vocalibus magnitu-
dine *exsuperatis*, quas *inter* *A* et *D* *grande*; *C* et *L* *exile*;
V *obscuro* quid *consonantibus*. Si *veris* *consonantium* *dimen-*
da *sic* *questio*, *hæc* *de* *illis* *sententia*. *B* *in* *suavis*, *C* *in* *monoph,*
Et *N* *lenis* *habeantur*; *M* *dulcis*, et *majestatis* *perdita*; et *R*
nam *consonans*, *murmure*, *et* *ipso* *murmure* *expressandi*; *S* *in*
lo *off*. *S* *N* et *L* *graviditas*, *et* *res* *que* *ponderosæ* *consonantur*.

41. Si *inter*, *apertæ* *que* *alicui* *videantur* *annotanda*
nes *hæc* *easdem* *sunt* *a* *peritissimo* *quis* *in* *Poeta* *de* *illis* *gen-*
eris *observatas*; *ut* *quam* *depingit* *ut* *rem*, *h* *explicat* *affec-*
tionem, *apertæ* *quandoque*, *interruptæ*, *rando*, *aut* *veloci* *car-*
mine *vididit* *immutat*. *Hæc* *etiam* *in* *discretâ* *cre-*
tor *omnes* *facile* *superat* *Mano* *frequentes*, *sed* *præci-*
pue *Æneidos* *to* *undam* *reciprocantem*, *fumen* *enque* *ocu-*
lis, *quasi* *opertur* *sub* *jectis* *hoc* *in* *carmine*:

Nunc *rapido* *exta*, *atque* *est* *resoluta* *resolbens*,
Et *libro* *6.* *hæc* *de* *inferorum* *perni*:

Hinc *exaudiri* *gemitus*, *et* *seva* *sonare*
Verbera, *cum* *stridor* *ferri*, *trabes* *que* *catent*,
Atque *etiam* *hoc*:
Insequitur *clamor* *que* *vixum*, *clangorque* *rudantum*.

42. *Præterea* *cum* *pedes* *numero* *servierint*, *despectan-*
dum *est* *in* *ipso* *sensu*, *ac* *videt*, *curiosus* *ut* *expressione*
commodandis. *Vergiliana* *hæc* *ad* *exempla* *propono*. *Magni-*
tudinem *feliciter* *exprimit* *ponderosus* *et* *monosyllabus*; *hanc*
aliter *versus* *ipse* *factum* *a* *Turno* *despectum* *in* *Æneam*:

Vix illud lecti, bis sex ceavna subiecta.

Tristiter deseruit perae flebilis a frequenti spondeo, ut:

Marex Cyrene, Matera que operatur hujus
Ima vices, quid me proclata stipe deorum?

Amisum Anchisem flebant, cuncteque profundum
Pontum aspectabant gentes.

Neque hoc inopatus:

Me me adsum qui feci, in me conuertite ferrum.

43.

Moti spondaeae copiae elytronicis plurimum inre-
cipit. v. g. (Julius senat.)

Sturm.

Monstrum horrendum, immane, ingens, cui lumina ademp-
tadem difficultate dat pene spirare, quemadmodum:

Illi intra se magna vi brachia tollunt.

Neque etiam granditati, sic hypermetra:

Et magna membrorum artus, magna ossa, lacertisque
Cruet.

Oneroso rei carmen flauisum monosyllaba:

Ut molle sua stat et succedit aequum;

Atque istud si iudicio scilicet standum est, xipra emendum
in eo po:

Sic enim, eunimisque tremens proceumbit humi bos.

Ab Onthelo scilicet occasus. Monosyllaba indignationi etiam
deseruit

Et hoc praemissa fides est.

Et epigrammum rarditari spondaeae frequentia

Hos tota armenia sequuntur

A rarp, et longum per ualles papirus armen.

44. *Aut quodque non simul excedens, aut percipiens illa gra-
viter illa accommodatur frequentia, e. g.*

Apparent rari naves in gurgite vasto.

*Ponderosè veri, detestantur, ac immotè spondacibus, quatto quidem
loco cum Dactilo:*

Constitit, atque oculis media agmina circumspicit,

*Vel sine illo quidem Dactilo contra Grammaticorum super-
nitium. En Virgilij duplex exemplar, primum ex Enchirid. 7.*

Aut lever ocreas lano decurunt argento.

Secundum ex vestro Georgicorum:

Saxa per, et sepulos, et depressas convalles.

*Commodissime tamen continuè Dactile celeritatem explicant,
aut hilaritatem. Ita hęc:*

Inde ubi clara dedit sonitum tuba, sonibus omnes,

Nec mora, profluvia suis, fecit ethera clamor.

Quadrupedate purum sonitu quatit ubi gula campum.

————— *Torrensus eandem*
Impulsi, illa nota Cicerius volucraque sagitta.

————— *Aut aere lapsa quiescit*

Radiè var liquidum, celeres neque commover alas.

Ita mare purpureum violentior influit amnis.

45. *Nec incommode si Dactile Spondium aliquem
admittant, faciunt ad celeritatem, ut*

Incipit atque Dactili ardent agit equos toto.

Ad hilaritatem vero illud:

Ita clamum saturo, venet Hepporus, ite capellæ.

Pone metum Cærea manet immota tuorum

Tendimus in latium, sedes ubi fero quietas.

Atque ista variare gratissima:

Frater ut Græas pelago tuas omnia circum

Licoria jactetur odij honoris iniquæ,

Nona tibi, et nostris deluisti sepe dolore.

Sed de his plusquam satis; nunc ad epitheta à Jullio apposta
denominata; ea quidem sunt, quæ substantivis ad personam nomina.

46. Sine epithetis sepe incrementum et incomptum dixeris ver-
sum. ad id ipsum ut et pulchritudine gaudet, deinde ut utraque
opie accommodetur, et opportune. Cætera inveniuntur, otiosa num-
quam, aut ~~inveniantur~~ gratia, vel ad numerum complementum,
nec multo minus ad nauseam adhibendam. Cæteris ambiguum
discretionis epithetum consulat, ut Equos traxerunt; vel rei,
non adeo magno incremento, ut Templum immane; vel equan-
do proposito, ut Odora carnis; aut exprimende qualitates, ut
Dulcia mella. Ex tropis deductum jucunde arripet; ex
metaphora; ut Vex purpureum; et synecdoche ut Hybla opes,
ex Metonymia: ut Pallida mors; Hyperbole: ut Vox ferrea.

47. A figura etiam eventus, ut Miseria Dido; ab spe,
ut felix augurium, à similitudine, ut Collum chauræum;
à Partia, ut Laryx Achilles; à gente ut Seneca Hispanus.
à majoribus, ut Funus Anchisæ; alia ad nitorem, ut
— — — Tempestatque sonore;

Id minus alia, ut Livia Diana; quedam dicatorem expri-
munt, ut Laurus Phœbeæ; nonnulla indignationem, ut

Perjura Laeta, vel contemptum contemptrum, ut somnium Phrygias,
vel topica adjuncta praesertim contraria, causa, et effecta, ut Chry-
tus Ulysses; commensurus honor; caecalia dona; frigida mors;
caestique senectus.

48. In hucusque assignatis, plurimisque alijs epitheto-
rum fontibus illud cautiſſime observandum, ne absurda, aut
nimia, sed illustria, atque magnifica opponantur; ne uni substanti-
vo plura, aut ab argumento aliena, ut si pro liberalissimo, eum
appelles clementissimum, cujus beneficia commemoras; se illum ſe-
gnum non satis insigne, aut rei unicuique accommodatum. De
illorum collocaſione non multa. Primum, ante substantiva commu-
niter opportunitatem epitheta ſortuntur locum, et venustius qui-
dem, si ea inter collocantur verba aliqua, ut

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

49. Secundo; epitheton interdictum carminis inuicem,
substantivum vero ſinem, h. ejusdem, vel alterius occupat jucun-
de; quemadmodum:

Tertia dum latius regnantem videntur gratas. et:

Fertiliſſis aſpidus si non renoverit aratro,

Nel nisi cum spinis gramen habeat ager.

Tercio exaustissime si dicunt verborum quadam respondent epitheta, velut in istis:

Tercia pascuis vastis colitur Navoxia campis. et:

Lunaque necturam alta regbat equos.

Sed, licet ad continuitatem carminum haec pertinereant; ad ip-
sammet faciunt quam maxime eorumdem pedum illa con-

13.

nexio, ut versus mutuo alij ex alij pendere, et inter se colligantur videantur.

50. Ad connexionem hujusmodi fieri in omnibus hilari, quadam varietate recitanda esse, nemo profecto est, qui non intelligat. In periodis ergo poëticis, ejusque partibus hoc observandum diligentius. Quandoque ergo versu unico conclusatur sententia, ut:

Non ignara mali miseris succumbere disco.

Aliquando, sex qui altero, ut:

Protervius irrupit Venus, peioris in evum.

Omne nefas.

Namnumquam longiuscula potest periodus institui, plurimis et membris constant, et incipit, velut hæc:

Expectata dies cadizat, nonamque serena

Auroram Phœtonis equi jam luce vehebant,

Tamque finitimos, et claxi nomen Ictæ

Circuebat, læto complerant lætosa cœtu,

Vivulæ Hæreadas pars et cœtate parati.

52. Scæpe membrorum, et circumlocutionum computatio argumentis aptanda est; obscuris et asperis implicata periodis; raris et gravibus duntaxatitate prodacta; ameno facilis; acriter concitata incipit; argenti dactylorum quasi remissa agitata, ut:

Ecce citi ferrum, date relax, scandite muros;

Optis adest.

Denique ex minutioribus membris conflatos versus in exemplar accipite:

Quisne autem fac velle sonet, ratiobusque superbis
Invasam accipiet? nescit heu perdita, necdum
Samedontes seruis perjurata genis.

Lusus equis nunc est, levis nunc ludicra armis,

Nunc pila, nunc celesti vertitur orbe trochus.

Et nunc etiam nostrarum exercitationum trochus alio versum
deus

EXERCITATIO II.

De singulari unaqueque poësi.

INSTRUCTIO PRIMA.

De Carmine epico.

53. Ex eo vel maxime hujusce carminis commenda-
rez dignitas, quod sui ignaros artifices Pæate nomine versuat
insignit. Ipsius nomen à græcâ origine, verbum est finis
significat; quam ob causam ipsi imo Pætas, juxta Sallium,
Epicus convenit ob excellentiam, et sublimitatem. Epicus vero, epo-
peja, seu poema heroicum ita potest commode describi: imitatio
epica illustrium personarum, et illustrius accensus versu exornatis
narratione complectenti. Omnia hæc descriptione circumscribuntur,
que sic olim ab Horatio:

Res igitur, Responque, Ducumque, et castra bella

Duo scribi possent numero monstrabit Terentius.

54. Hujus poëmatum materiam præbet illustrius actio, à
personâ illustri persequata, et in adversum desinent, vel fe-
licem exitum. Potest esse materia hæc omnino fabulosa, poë-
tica, tamen et aliquo allegoricæ ornatu temperanda; sed que

ab optimis notæ historiâ deducta potentes ad umbrae fictionibus, apud audebit. Propterea ex connectione, seu nexu constat, et solutione. Illa inisum, et medium, seu transitum fabulæ, aut partis utriusque conjunctionem occupat, et exitu solutioni committit. Epici pars prima propositionem, invocationem, ex natura ratione longiorum fere partem, et epichœa completitur.

55. Proposita est summa, brevique celebrando rei exposita. Ipsi sotes brevitatem, perspicuamque simplicitatem sectantur; brevitatem, ne ob importuna aliqua decipitatione auditorum attentio, et benevolentia; perspicuam simplicitatem, ut manifestandi muneri, et nulli, vel modico ornatu demissioni consulat, ne ramida videatur, et Horatiano velo perstrata.

Quid dignum tanto feret hic promissor hirta?

Pariterque montes, nascetur ridiculus mus.

Insuper herba nomina dicenti quandoque significat, sepius indidit. Præmo modo Homerus in Illiade, quam longiora prælo demittit latinitate:

Diva neces dandum, tantas qua percutit ira,

Edidit, tua clade vitam, quæ sevis Achilles

Funere Grajægenum fauces impleverat Orco

Ineipe

56. Secundo quo tenor non potest non dignosci, vel patris nominis, vel potestis ipsi nomine significat, ita in Hænid. max. Virg. Apud Grecos solentur etiam de invocatione inchoare et illam adiungunt propositioni, quemadmodum præterit Homerus. Hæcæ Sætinæ communi-
as, vel ipsi dicit Virgilius, propositionem primo apponente, deinde invocationem. Utriusque rationem exordij usus licet. Antiqui commentari-

nos frequentes Deos, operis argumentis accommodatos, Apollinem,
Musam, Hecoras ipsas, de quibus, vel ad quos poema, in auxilium
proprie diffidentia, et virum deprecabantur in invocatione; quae
nichil aliud, nisi aliquis nominis implorationem sonat.

57. Haec omnia Christiano Poetae manere integra, dum-
modo excipiantur Hecoras in saepe operis invocatione. Fidem, autem
nominibus Iovis, D. O. M. Minerva, Amara, Venus, Afflammata
Apollinis Divinum spiritum; et Musarum, afflatum a caelesti
sapientia omnium exprimere nefas profecto existimabile nemo,
nisi haberi velut via sane bonus. Licet etiam veniat invo-
catio semel, atque iterum. Si res ita postulet; ut Virg. Encid. 7.

Tu vatem, tu, Diva, mane; dicam horrenda bella.

Quin etiam ut illa Lucreti, incognita ad Romanos apostrophe:

Quis furor, o cives &c.

vel aliquo simile aliquantulum sequeatur a Narratione.

58. Quae illa sit, ipsius dotes, et vitia dubio procul per-
calletis. Nonnulla tamen epicae narrationi peculiariter accipit.
Primo: a medijs, ab ultimis initium desumendum, si ita ferat
voluntas. Secundo: quid illustre principio apponendum, unde
sem totam enarret introducta persona, cujus frequentiori
cum alijs, sermocinatione plurima, pauca ab auctore recen-
sentur, vel ipse descriptiones rerum, locorum, urbium, et
locum, vel fortiorum varietate, aut ostentat. etiam ab inani-
matis pronuntianda; aut eorumdem, vel praecedentium,
demonstratio in Symplicis, mirabilibus, armis, fluviorum variis, et
similibus. Tertio: novas usque rerum vicissitudines, recreatio-
nis causa, admirationes, inopinatos eventus, affectuum dispo-
sitiona

mīna, et opportuna, juvat interficere epīdōia.

58. *Itē nec longius excessiva sūt, nec affectatata pu-
tīdīs, usque que non aliena, sed cognata cum actione
primaria debent annexi. Itē de causa peccati Lucanī
epīdōia de rebus quidem secundariis et exquisitis, sed nullatenus
cum appetitu conjuncta. Itēari possunt in epico,
et protracti epīdōia, nec tamen ad solutionem usque, ne
impositura expectationem remouerent. Ut easq̄ hoc saltem
vitiū carere optella nostra, jam dicam de solutione, se-
cundā epopejē parat. Simplex potest constitui, et implexa,
seu composita. Illa peripetiam, hęc eandem cum anagno-
sticā conjunctam, neutra tamen solam anagnosticā amittit.
Peripetia est fortis felicitis, aut aduersę conuersio.*

59. *Que operandi, et magnitudine euentuum, que subī-
ta ex insperato, et p̄que expectationem eius primarij in
opere accidat personis, que ex rebus denique antecedentibus
deducta, omnium optima peripetia existimatur Aristotelis
iudicio. Circumvolante Virgilianum Enēam, tot castibus
superatio, tot p̄stij felicitis confectio, Italis regnum occu-
pantum. Nil impedit, quominus epīdōia longiusculē pro-
tractantur, dummodo convenientia sūt, et coherentia toti
opere. Anagnosticā cognitionem si mixta sit compositam,
si aliena, simplicem significat.*

60. *Primę exemplum Phlemaeus, et Iosus Patres
sepe inuicem cognoscentes. Secundę Ulysses ex cicatrice ab
Circelā ductus, ipsa illi non cognita. Vtraque unq̄*

bitur laudabilis, si rerum immutationi adveniat, et
ab ipsa producativa dispositione fabule. Cuiusmodi
men diligenter, ut ex cognitione felicitas, aut infeli-
tas, amicitia, vel inimicitia nascatur. Simplex inveniri
potest cognitionis modus. Primo, a cognitis, sive natu-
ralibus sicut, quale anchora, quasi naturalis nota, in
senex posteriorum Seleuci; vel ab adventivis, quales Ulysses
cicatrix. Secundo, dat locum poetica ex verisimili fictis,
quemadmodum Euripides in tragedia, Phigenie epistola,
terram vestem accommodat Orestis, unde mutua cognoscen-
tia.

61. Tertio, cum aliquid rei memoria ex ~~visu~~ ^{visu} vel
auditu renovatur. Ex visu sit in exemplum Virgilianus,
Eneas, dum animum picturam patitur inani Regiam offe-
rens. Et auditu Cestachius quadam in tragedia, ab ip-
so pectorum cauce commemorata, felix a se dem eadem
obsignatos meminit, et agnoscit. Tertio abs re. non erit,
paucas de his ad Epicam fabulam spectantibus pronuncia-
re. Sicut illa sit apparet unica, docent, et integra. Cui
unica, si primarias actioni secundarias ita calide amue-
rat, ut illis quasi pluribus membris corpus unum consti-
cat. Docent, dum opportunam spectatur allegoriam, vel
quid penetrat, moribus instruendis perdonem, sic opti-
me, pique Principis imaginem in Enea offer ad unum
horam Virgilianus.

62. Integra denique suo confet principio, medio,

et sine. Illud in principio illud est medium adiungendum,
quod node veluti implicato lictoris curiositatem amigat,
suspendamque ad finem usque deducat. Finis promissi ab
inchoo memos sem peritus aliquo memorabili appposito, et
ita feliciter absolvat, nullum ut relinquat legitimum desi-
derio locum. De usu machinæ in epice solutione non va-
cat disputare. Illa per non nullos auctores licet adhibea-
mus, cum futurâ, aut præteritâ cognoscit, vel res supra
naturæ vires ita postulet, æque vitium illud vitetur, de
quo Horatius:

Nec Deus innoxius, nisi dignus vindice nodus
Inciderit;

Operis inveniâ primario Heate solutioni ex parte ad labo-
rante.

63. Quod ad epice stilum attinet argumento subli-
mi respondeat heroicis, figuris theozicisque ornatu, gravis
et opportuno, brevibus, æquâ quadam affectuæque majestate. Tran-
sylvatica loquens hinc sublimitate præ ceteris accommodata. Mi-
nus enim hæc propria verba explicant: affectum inexcitum
augere, occultoque amore consumitum, quæm hinc figuratur
sermo:

Vulnus alit venis, et ego exaspitua cogit.

Sed, ut pauca plurima de stillo præcepta complectar, res
communis, siquæ recurrant, stillo infirmo; mediæ mediocri; gran-
dis sublimi, et majestate pleno condiantur præcipio.

64. Quod in hac vitandum deliquentia, dicitur ab
Horatio:

Sectantem levia nervi
Deficiente, amittique; profusus exordia ceres;
Serpis humi rurus nimium comidusque procelle.
Scilicet in vitium ducit culpe, super, si caset ante.
Hec etiam addenda ex Ammonio Lullo lib. 7 de oratore cap. 5:
ut possit infusore (epopeja) consequitur ceptorum, aut perio-
dozum sola in equalitate. Nam in frigidiuscula num-
quam elanguescat, curandum est. Circa hujusce operis
magnitudinem, et primo versuum, si Virgilius epopejae se-
mitis condatur aliquando, decem milia, plus, minusve;
deinde temporis annum circiter complectitur.

INSTRUCTIO SECUNDA.

De Carmine Bucolico.

65.

Haesce carminis originem sunt qui tribuunt
Apollini juxta Amphrysium fluvium Amem pastorem agere. Hic
auctorem propugnans Panem, de quo Virgilius:

Pan primus calamos cetera conjungere plures
Instruit.

Illo magister, Itacady excelluerunt Pastores, quos ipse Ma-
ris prosequitur laudibus:

Itacades ambo,

Et cantare pater, et respondere parati.

Alqui Syracusani invenisse concedunt ex hoc Virgili-
ano testimonio:

Purra Syracosia dignata est ludere verba.

Hic, et proximo sententia mentione ex judicio standum erit.

66. ^{VI.} A bubulcis honestissimis olim habitis pastoribus Buccolicum nuncupatur. Sed quamvis boum custodes, maxime intra cequos presij hęc censetur potiss, ab alijs tamen pastoribus, sive capratis, sive ovilionibus non designatur, pastoralis, aut pastoricia denominandi; imo piscatoria a piscatoribus; a venatoribus venatoria; quin etiam vitivum, olivum, et aratorum nomen non respicit, nec personas. Itaque opera a Virgilio Eclogę, seu carmina ex plurimis, sic invenitur Gręco, selecta pronuntiantur: a Theocrito Idyllia, ut queculum, dulce, et amatorium indicet argumentum, pastorali carmini peculiarium.

67. Carmen jam buccolicum est agrestis actionis imitatio. Personarum, de quibus supra, amoris, iungę, vita, laudationes, pompas, jocos, exatulationes, obviatationes, gaudia, nuptias, exhortationes, sollicitationes, cantus, simplices dolos, amatorios affectus, et similia, ad rusticam et subagrestem vitam spectantia in agrificam sibi proponunt imitationem. In qua unam tantum rem exponit, monopropros, seu narrativa, et exegmatica dicitur Eclogę, ut Sexa Virgij Prima Syracosio. &c.

Itę vero Pastoribus mutis colloquentibus actura, dramatica, seu activa, ut Virgij 3^a.

Itę et, Itę, pedes &c.

Quę utraque imperfecta, mixta sę, qualis est 6^a.

Pastorum majam Damonis, et Alphesibę.

68. Interloquutorum nomina agresti muneri, ut

Stalibicus, bonum curator, vel argumentum ut Daphnis *Ad*
ita, proporcionata vel fingantur, vel ab alijs autoribus
idem usurpata accommodentur; ea tamen ratione, ut di-
alogi principia nomen innoscat, quemadmodum:

Luo te, Mexi, pedes?
Cux non, Nopse, boni

Si quod licet *Celoz*, *proffigatur, titulus erit vel à principia*
desumendus persona, ut Virg. to. Gallus, cujus desiderium
exprimit; vel à materia, ut ejusdem & Pharmaceutia, seu Ve-
refica.

69. *Necessarius* duabus partibus constat, et oratio vide-
licet, et narratione. Oratio varie juxta varium argumen-
tum *asumitur, vel à Poeta, vel à Pastoribus. Quaedam innud*
Primo, ab invocato aliquo numine, Nymphâ, vel Musâ, quale
duplex hoc Virgilianum:

Sicelides Musæ, Paulo majora canamus.

Pastorem hunc, Aetysa, mihi concede laborem.

Secundo, ab argumenti propositione, velut ex eodem:

Damonis Musam &c.

Terzio à circumstantiâ rei, aut temporis describenda,
ita idemmet:

Forse sub arguta confederat illice Daphnis.

Quarto, ex abrupto per mutuam salutationem, aut in-
vitationem ad canendum, vel de quovis alio interro-
gationem. *En triplex Maronianum exemplar:*

Cux non Nopse boni. &c.

Luo te, Mexi, pedes. &c.

Die mihi, Dameta, cuium pecus? an Melibzi?

186.

70. Quibus demum ex eo, quod Poeta se ipsum ad
carnum cohorretur, veluti Sannazarius:

Sed jam vulgatos et nos referamus amores.

Hic enim eclogae, partim narratione suppositas feret Amplifi-
catis, comparationis, similitudinibus, et ab impossibili argu-
mentis, diligenter appensa, et inermista apud Pastores
solemni observatione Sydesum, candore ingenuus, atque
simplicitate, praecipua huius examinis dote, sinceraque af-
fectuum, et sensuum ad irrationalia, imò et inanimata
attributione; ac mutatione fingenda non repentina, nec mi-
rabili, utz profer in conspectu rusticæ, ab improvisis adeo
cassibus, et implicatis neptis puz omnino ac immuni.

71. Hinc ergo vultu sententiarum exornata, et mag-
nificèntia, cuius luxur, fœcusque, et amabili ueris simplicitas

Non bene conveniunt, neque in unâ sese morantur.

Itaque ornatus, argumenta, et mores non quidem urbani,
sed nec rusticitate horridi, et inconditi, naturam ab eo in pro-
ferant speciem nividam et venustam. Ut ramin de omni-
bus quid possit conjecturam faceret, allusionem, et compa-
rationem propono ex Virgilio: primo de Daphnide sic:

Vivis ut arboribus decore est, ut vitibus ubiqz,

Ut quibus tauris, segretis ut pinguis arvis,

Su decus omne tuas.

Secundo: Melis in carmine dulcedine:

Tale tuum carmen nobis, divine Poeta,

Tuale soror sepius examine.

Eclogæ Nilus lenis sit, fluens, purus, nec
 tamen multum elaboratur, ne degener ab agris habeatur.
 Sed ~~bona~~ nitidam latinitatem puritatemque
 sectetur, licet apud Lucretianum *Musa rustica* non solum
 modo, verum etiam urbem reformidet; hinc siquidem ag-
 rur de *græco* idiomate rusticorum *Doctus* ab urbanis de-
 versis. Quam ob causam difficilior à *Sæcni*, quam à
Græco *Eclogæ* scribitur. Splendore ergo et acumine hæc
 rineat poësis, non ita à dulcedine, et episodij, methaphorâ,
 eaque aliquando continuâ, sive allegoriâ.

Pastoralis est usque affurget *persepe*, ut *illuf-*
riorem, *hæc* tamque admittat personam, proprio tamen
 nomine tacito, et *pastorali* appellatione *disimulata*,
 nihilque omnino supra *captum* *agrestium* *promittam-*
rem. Hinc *Virgilio* *sepem* *adhibendæ* *sunt* *Bucolicæ*.
Subus *ipis* à numero exceptis: *Pollicæ* *tempè*, *Silvæ*,
 et *Gallus*, que *argumentum* non *mei* *rusticum*, et
loquens *admitterent* *Deos*. Ne *culpâ*, aut *infirmitâ* *in-*
vaamini *hæc* *in* *re*, *licentiam* *quodammodo* à *Bucoli-*
co *carmine*, *ut* *excedat*, *velut* *Mars*, *petere*. Sic *ille*:
Sicilides *Muse*, *paulo* *majora* *canamus*.

Non omnes arbuta juvant, humilesque myricæ,

Que pars *Eclogæ* non *estimatur* *necessaria*
Epilogus est, sive *clausula* *ad* *libitum* *usurpanda*, *omn-*
rendavi. Hæc si *delicata* *delectus* *indivium* *est* *ipso*
met *inter* *misa* *narratio*. Si *veris* *aliterum*, à *Poëta* *vel*
 ab *aliâ* *Eclogæ* *personâ* *silentiū* *indicente*, *vel* *ab* *ajune-*
 ri

is loci temporis aut rei, sicut aliam exponitur conclu-
datur per narrationem, aut etiam ad irrationalia,
et inanimata quilibet apostrophem. Et Virgilius diversa
accipere clausulas:

Ille carum... Cogere donec oves stabulis, numerumque referre
Iussit, et invito processit Vesper Olympo.

Est Jamma procul villarum culmina fumane,
Maurusque cadunt altis de montibus umbrae.

75. Desine plura, Puer, et quod nunc instat apponere.
Ite domum, satius, venis seipsum, ite capelle.

Venerunt etiam petiver clausula ex versu intercalari, qui
quidem ita dicitur, quia est non per intervalla carmi-
nibus frequenter inseritur, vel omnino idem, vel pau-
lulum immutatus, varie per totum opus, vel saltem in
fine. Tales hae Jannasay:

Voluit percipitum, jam nunc, mea licia, rhombum.

Voluit percipitum, mea licia, voluit rhombum.

Siste percipitum jam nunc, mea licia, rhombum.

Siste percipitum, mea licia siste rhombum.

76. Si contenta Arabica celebrata in Celoga, fi-
nem fortitatus, vel in plausibus Victorii concedendis, ut Macro.

Tege memini, et vultum frustra comendere Thraxim.

Et ille Corydon, Corydon est tempore nobis.

Vel in praemium distributione, applaudendo utique, licet
interim non disjuncta, sic Virgilius Celoga 3:

Non nostrum, inter vos tantis componere libris.

Et vitala tu dignus, et huius:::

Claudem jam uero, Tueri, sacprata bibere.

Claudem nunc ego, nisi Amabo carmini breuiter explenda
do, vellem incumbere. Illius leges pastores adque conuen
dentes, ut sibi mutis respondeant paribus versibus, nume
risque; quandoque etiam similibus uerbis, uel nonnumquam
contrarijs.

77. Propria uenerant Buccolicis consules uersus
ille, qui primum, et quintum pacem habet Dactylum, uni
ca praesertim absolutum dictione, ut Maro:

Spice, tu paratq; recubans sub regmine facti;

Huc, qui cetera in quarto pede, unde dicta Buccolica, utitur.
Neutrum tamen uelut alio pro amio studio perquiri. Metrum
adhibere frequentius exanctum solet, nec tamen alio quavis
pastorum mores et cantus exprime prohibent auctores nonnul
li. Buccolicis principes, in uix Graeco, Theocritus, et usque eque
rimus imitator Virgilius in uix Latino, seu Sannazarius, op
tate uere Poeta, sed caute nonnumquam perlegendus, atque ex
domesticis, Varietius, Rapius, et Becanus.

78. Sic non erit improbitus locus carmini Didac
tico; a graeca uoce docere significat, nihilque aliud est
quam metrica imitatio hominum ad varias artes sedu
la praecipit maistra. Quod uis amplectitur argumentum,
cum praepcepta de quolibet possent inspicui. Versus ut pluri
mum exanctum huius accommodant; ipsius uersus sunt pariter, et
quot in epico, quae praepositionem inter, et invocationem, et clari
operis interiacente diuisione, argumento temporaria. In
narratione praepcepta collocata, ne plerumque fastidiosa sint,

elegant, sed melioris stillo, naturis plurimum descriptio-
num coloribus, fabellarum felici inventionem, lapidis nar-
raturis, opportuna sermone illustrantur, et loca clausula,
deprecatione, vel apostrophe terminantur. Virg. in Georgi-
orum opere, in paginis iustis Danterius, Rapinas in libris
hororum extant pro reliquis ad imitationem

INSTRUCTIO TERTIA.

De Carmine Elegiaco.

79.

Thymodes carminum inventorum in Marti, sive
aliqui Nidam asserunt, alij Serpandrum Colophonum, Theo-
clum Naxium alij. Tuis tamen aliquos elego omniferis au-
toribus, Grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est, jurata
Venerunt. Sige tamen laus praecepti conceditur Cal-
lino, sive Callinos, et Mimnermo, posteaque Callimacho Cyri-
neo, et Phileto Coe, omnibus ex aequo auctoribus. De Mim-
nermo ita Propertius:

Plus in amore valet Mimnermi versus Homero,
Carmena manusus levia gurgis amor.

Eandem ob causam illos ultimos memorat Virgilius, tam-
dem aliquando peritens:

Callimachum supposito, non est invidiosus amant,

Et cum Callimacho tu quoque, Coe, noes.

Ita secundas ex Livianae sententia in Elegis, ille
primas obtinuit.

08

80.

Elegia a graeco vocabulo stertem lugentium so-
num imitante dicitur. Itine miserabiles elegos vocat Hora-
tius, rationemq; reddet Terentianus Martius.

Flos elegi dicitur, solet quod clausula talis,

Tristibus, ut tradunt, aptior esse modis.

Figurata et nominis originem, primumque ipsius causam,
lucubrarem satires, his completitur Ovidius de Tristibus moralibus.

Tristibus indignos, elegia, solve capillos;

At nimium ex vero nunc tibi nomen exit.

De tristibus haec, ad multiplicem, variamque progressa est ma-
ximam elegiam. Primum, amantium querellis, hinc postea
voti compositionibus inferuntur ex Horatiano hoc: ET

Tristibus impariter iunctis querimonia primum,

Post etiam inclusa est voti sententia compos.

81. Figurata Lycurgus Atheniensis legum suas
leges: Theophrastus negans ad componendo mores, et vitam inf-
erendam sua praescepta; Titus Atheniensis, et Socrum
Dios suos de re bellica tractatus adstruunt elegiam, unde Terentius:

Tristisque moris animo in tristibus bella

Tristibus exacerbat.

Imo Ovidius in fastis eodem carmine historiam, ritus, sa-
crificia, et quam plurima alia non recusat pertractare;
sed huiusmodi rerum onere sese quasi fatiscerem pro-
fiteri secundo fastorum his verbis:

Quid velui demens elegiam imponere tantum

Ponderis? Terrores erat ista pedis.

82. Sublimia demum argumenta inveniunt alibi
ab elegiaco carmine amandanda:

Forma Myonia gaudent pede bella referri:

Delicij illi quis locus esse potest?

Et mirum quidem, cum elepsum materies venerea, dul-
cis, quiescens, et amabilis debeat affluere delicijs. Quae om-
nia expressa epaphi in hac allegorica Virgilij descriptione:

Ventis odoratis elegia nexa capillis,

Ca. puto, per illi longior altera erat.

Forma decens, vestis tenuissima, vultus amantis, 28

In pedibus virtutum causa decoris erat.

83. Item ergo elegia est, Poetica alterno versu,
Hexametro, et Pentametro metri veris argumenti exata imi-
tatio. Dividitur in Didacticam, juvenilem honestatis Praecepta,
Diapropica honeste delectationis, in Parenica affectuum honesto-
rum suaviter excitativa; in metram denique supra dic-
tas omnes, vel aliquas complectentem. Didacticae argumen-
ta accommodanda non rigida, et dialectica, sed exigua,
atque delicata, ad explicandum aptiora, quam proban-
dum, imo speciosa magis, quam nervosa. Severitatis ig-
nora, et similitudinibus intermiscenda exempla.

84. Ipsae narrationes nulla quandoque arde-
rent simplicitate; vario tamen ex suavioribus figura-
rum cultu adumbranda nonnunquam; doctrinae siquid-
dem voluptati confusae ornatus, et dictionis varietas.
In exemplar 12^m elegiam lib. 4. Propertij, atque ex Vir-
gilio certamen Elegiam inter, et Thyagpolicam, plusque
liberos de amoris remedijs, ut tamen medicina noceret, cui-
nempe pertractando, nisi expurgato. Diapropicae nemo ve-
lum incumbat, non antea praemunitus elegantibus conceptis
fitione prudenti, et ingeniosa periphrafi, ac dictione amena,

delicatiōibus exopis, et figuris, scilicet Apostrophe, Adjunctiōe, euforis operis Repetitiōe, Protopopzā, et Sermoniā-
natiōe. Scz omnia sibi desiderat Diapozica, culto, eo-
demque compto, operosius stylo, sed nunquam affectato,
incepto etiam, qua gaudet, somniorum narratiōe.

85. Patetica gravioribus figuris, rerum, verborum
que amplificatiōibus, et affectu omnimodis nobilitanda est. Vni-
uersi dicitur libris, et Epistole precepta hec, et reliqua dabitur
apertis legenti non perfunctoriis. Et hucusque dictis non dis-
fructus colligenda, que materia sit omnium, vel aliquarum
particeps; ne obscure percipitur, miseram omnium vel ali-
quarum constare preceptis, Vniuique ipse parat sedulo ac-
commodandis. Cuius post elegia exordis, propositiōe, invoca-
tiōe, narratiōe, episodio constari, et epilogo, quod quidem
prolixiōis elegiacae poemati convenit, ut ex Ovidio in Fastis;
exordium tamen, narratiōe et episodio aliquando breui-
ori elegie faciunt factis.

86. Prolixiōis exemplum ex Ovidio in Fastis. 18

Tempora cum casibus laetum digesta per annum,
Sapientique sub iuras, octaque signa canam:
Annus conanti per laudes ire tuorum,
Deque meo pavidos excute cordi metus.

En simplicem propositiōnem, invocatiōi adjunctam. Bre-
vioris elegie ornata sit propositiō aliqua preclara figu-
ra, vel affectu involuta. Nonnullas profecto Patriis per
conquestiōnem, et inuergationem:

Cuius erat in facis salutem quoque in sepe nostris,

Quæque Luceonis terra sub axe jacet? et

Quis fuit horrendo pœnitus quæ procelle enfes?

Quam sedes ex veie ferreus ille fuit!

87. Secundo per temporis, et stus de præpicionem:

Ætas erat, mediâque dies exegit horam;

Apposui medio membra levanda thoro.

Tercio per insomniûm: e

Vidi, te in somnis fractâ, mea vita, cæcâ,

Sonus laxas ducere ante manus.

Quarto per execrationem:

Ferax tuum spiritus obducet una sepulcrum,

Cæca, quod novis sentiat umbra stum.

Quinto per profopojam:

Hæc est juncta viæ, cum som sine crimine vite,

A populo saxis pæpessente pecor.

Sexto per Apostrophem; ad irrationalia, vel inanimata:

Pœnitus eois ales mître misus ab ois

Ocidit; exequias ferre sequemur, aves. e

Septimo denique per invocationem Musæ, Huminis, Elegjæ,

vel similitum:

Candide Liber ades, sic sic tibi misica vites

Semper; sic hederâ tempora vinda geras.

88. Hæc quasi præcipua exordia prælibari. In om-

nibus verò quæ decet partibus, ac in narratione præ-

cipue suavitatem amat elegjæ, amplificationis, beneficiis congru-

enda. Plurimum profectò decoris, superaddit illa in

rebus, sententiis, que ordinandis, atque explicandis tem-

perata

perata. Historiarum ac Fabularum, omnigenaque vetustatis concin-
na, nec prodigia exauditione, similibus, exemplis, confirmatio-
nibus, inductionibus, et affectuum varietate; quae omnia, prae
argumentum unumquodque populaverit, solerex sunt accom-
modanda. Huiusmodi omnium exemplaria aliqua propo-
nere non erit infuigerum.

89. Ter' profectio ad Eleus' concinnitatem meum in
modum usurpantem. Primò Parenthesi ingenium dedolentis,
et incisa membra. Paterfamilias Diod. de Ulyse:

Litore conspicerant: illi quoque pulcha Calypso,

Caes' Odysse' fara exuenta Ducis.

Ille lev' viagg, (viaggam nam fore exiebat)

Quod rogat in sp'io litore p'rogat opus.

Hege, inquit, fusa est, (meus in litore fecit.)

Ter' tibi se simon, hec mea castra p'ua.

Campus erat, (campum fecit) quem caele Dolon's

Sparsimus, hemonios. dum vixit optat equos.

90. Secundi Anthea ex eodem:

Quid facies hosti, qui se excludis amantem?

Non ego te facta digne pauper ero.

Et de Tezenele:

Cepisti melius, quam desinis; ultima primis

Cedunt dissimiles, hec v'ra, et ille puer.

Tertio similitudines, et comparationes ex Diod.

Thesa' P'itoeus non iam sensisset amicum,

Si non infensas vides adisset aquas.

Ut foret exemplum vixi Phoeus amovis,

Fecurus Flavis iustus Orestes tuus.

Si non Ceryalus natus, occidisset in hostes,

Itaque Niso etonia nulla foret.

Sed licet ut fulvum spectarem in opibus aurum,

Tempore sic duro est impieunda fides.

91. Tuus Apostrophes et eadem:

Dum loquor, alba, nigra sparsa est tibi pulvere vestis;

Sordide de niveo corpore pulvis abi. et

Quis mihi nunc geminis humeris accomodet alas,

Sive tuas, Perseu, Deidale, sive tuas.

Quinto ungenosa corollis ex Nasone:

Unum in me scelus est, quod te, scelerate, recepi,

Sed scelus hoc meriti pondus et instar habet. et

Expectem qui me nunquam visurus abisti?

Expellem pelago vela negata meo?

Et tamen expecto &c.

Et tamen adverso redierunt carbasa vento,

Mentior ah demens! ille secundus erat. et

Talis erat Mater, si modo Mater erat.

92. Sexto et incredibilis emolenda expositio, ve-

lut hinc videtur:

Sanguine, si qua fides, Atlantica sperata vidi.

Tu mihi, si qua fides, cetera perennis eris. atque:

Invisus patriam repetis, quis credere possit?

Septimo et unanimatis, aut meae prospere:

Et quoties ego te, toties locus ipse vocabat:

Ipse locus mihi, sane volebat opem. et:

Quin etiam rami positis lugere videntur
Frondibus, et mille dulcis quærentur avos.

Itaque dubitationes opportunit;

Si mihi sic dixit, subito verubris Cupido,

An somnus fuerit, sed puto somnus erat. et:

Quis ferax? unde peram lapsi solatia rebus? re

Anchora jam raptam non tenet ulla ratem.

93.

Novis repetitiones ejusdem carminis præcipua,
et sine, vel exametru, vel pentametru, inis et ad aliud exa-
metrum translatæ, ut:

Phobus adest, sonuere lyre, sonuere pharetæ;

Signa deum agnosco per sua, Phobus adest. et:

At si quis vestri deus esse originis auctor;

In nam præcipiti tempore ferret opem.

Ferret opem certe, si non ope Mater egeret. Vc.

Et illud: Ipse eques, ipse pedes, significat ipse fuit.

Denam sententiæ non longè petis, et ex argumenti res-
cribus depropetæ, ut:

Ludet in humanis Divina potentia rebus;

Et certam præsentis vix habet hora fidem. et

Quod caret alterna requie durabile non est;

Figæ reparat vires, fessaque membra levat.

94.

In his multum me fuisse non pigeo vestri e-
molumentum præcipuum. Jam de disputatione elegiaca, vel episo-
dica pauca. Unica potest esse discepta, vel disceptumulle
plures. Si prima, ad finem usque præteritæ vel ad rem unde
discepta redire, et eorundem elegia brevè sententiâ licet

imponere. Si vero alius, in amplificatione illos sepius in-
 texuerit. Non refas. Utalibet se potius non remoram, quam
 primario argumento conjunctam amat, illo tamen antea
 explicato facti, et utriusque viam aperiente historia aliqua, aut
 fabula, virtutis laude, vel reprehensione vitii, aut demum epi-
 thonemate. &c. Itam aliter Propertius ab amplificato sumit
 poris luxu, ad prae se facti encomium infertur digressio:

Felix aggressum quondam parvata juvenis,
 Divitum quorum messis, et arbor erant.

95.

Ceque stylo equabili, et fluente mollior oppo-
 ret exornatum, caeteraque syllabarum collisionem, sonum du-
 riorum, asperum vocum concorsum, terribus, et delicatis auribus
 offensum respiciant. Penametum epae facit dissyllabat, rursus
 laba vero, aut plurius syllabarum conclusio infrequenter, et
 rei ferre accommodata. Itae in re, non in primo, sed reliquis
 suis libris ad imitationem Propertius, dandusque adhibendus,
 ad id hujus epae tenax, ut dices plus minusve tot in car-
 minibus illi non consuluerit.

96.

Perpetua vocem monosyllabam principio cla-
 dendam, spondeum prae dativis invariis Penametum appo-
 vendum, superim monosyllabam altera subsequenti non ad-
 junctam cesuram, ipsius etiam Penametum clausulam, mo-
 nosyllabam, vel monosyllaba etiam non praesidenti: ut de
 dicitur haec:

Et solium constans in levitate sua est. et
 Prima si studis consequar ipse, sat est.
 Quibus voces adjectivas, praeteritiva, imperium praesent, et

adverbia in fine peritus refert. Ab auctoribus tamen non
medicis nosse adjectiva haec usurpantur: Malus, novus, bonus,
deus, pius, inest, prior, meus, tuus, suus. Ista autem adver-
bia: Parum, semel, simul, minus, satis, diu. Haec in carmi-
num genere primas non immerito sibi arrogat Divinus ca-
nent de se ipso:

Tantum se nobis elegi debere fatentur,

Quantum Virgilio nobile debet opus.

Illud studiose perlegere, expurgatum tamen; et ab illo alterum,
Sidonium

INSTRUCTIO QUARTA.

De Carmine Lyrico.

97. Lyrica poësis, cui cetera poematum genera na-
turam, et incrementum referunt acceptum, ipsius mun-
di incurabilis ferè coeva iudicatur. Unde numerus, et har-
monia humanae naturae ingenua non minus disposita
ab Aristotele. Divina huiusce carminis vestigia apud Hebrae-
os detegere solus cantorem, Davidis Psalmi, et canti-
ca Salomonis. Haec aequè omnia numeris, liberis, quibus
Lyrica quammaximè commendantur, ipsorum ma-
jestatem, et sublimitatem magnificentiam rerum, et verborum
longè exuperant.

98. Nec propterea minus Graeci hanc sibi accom-
modant auctorem praesumptivam; et merito quidem iure, si
quidem nullum cum Hebraeis, à quibus huiusce carminis hau-
erunt imitationem, ipso constat habuisse commentum. Illud
tamen populum inaequè utrumque deservit, quod

apud Græcos à prima dignitate gradus fere ad infimum
usque quælibet Lyrica deflexione; est apud Fœbros in eâ-
dem, qua primæius permanferunt sacratâ quâdam majestare,
ad eâ ut legibus veterum esset ea, nisi in sacrificijs ad mÿce-
ri.

99. Rudioria Lyricæ poësi inuicâ agreste quid respiciat,
redolente familiaria quidem convenientibus longum post
agricolâ festiuum diem et laudes Deorum extemporanea,
condito que inter epulas cantico celebrantibus. Primum ad
cantico formant exameter; instrumentum, tibia, lira, ac citha-
ra dedit. Variâ deinceps compositum metris, sed exametrum
quam immemor. Itaque poësi à Lyra Lyrica dicitur, Ode, à
canta, à suavitare, Melos. Primum sublimitatis mali peritiam
ad argumta minus exarata, et serâ degenere quædam
descendit ex gradu

100. Illa se potest describi Rhythmica et Harmonica
brevi cantico, exiguo xui, infimul et sublimis imitatio. Des-
criptioni videtur honorari favere; ita de Lyricæ argumento
canit:

Musa dedit filibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem vitæ, et equum cetera mine primum,
Et Juvenum curas, et libera vina refere.

Itaque ex Venusis non Deorum, et Deorum modo laudes,
sed convivâ, res amatores, pœi, querelæ, vitiorum infecta-
tiones, et alia ejusmodi tenuior materies Lyricæ judicanda
est peridonea. Imò etiam, si ipsum audias, Lyricorum
vires excedit argumentum sublime; sic illi lib. 3. Ode. 3.

Non hęc propterea conveniunt Lyre.

Luce, Musa, tendis? desine perniciter

Referre sermones Decorum, et

Magna modis tenuare parvis.

101. Nihilominus dicta hucusque contrae argumen-
ta; sed, ut brevius complectar omnia, quid quid in exiguum
poëma valet cadere, id ab ipso parvitate posse cum
Scalio ego. Ipse oculo non adeo anxius, et artificiosus eundem
regius, ut piaculum sit omnia non observare. Communi-
ter Lyrici carmen pariter, Propositio, Amplificatio, et
Digressio recensentur. Propositio, vel qualescumque operis
operis exordium, Elegiacę potius, quam Epicę similis, poë-
tę libertate omnino subjacet accipienda, aut pretermis-
sionda.

102. Si pretermittenda, unde innoscit, quod de-
mum respiciat argumentum, aliquid apponet apponet; vel
ab invocatione Musę, Apollinis, Lyre, nonnumquam per Apostro-
phem ad personam, vel ad rem argumenti traditam; quibus-
que per interpretationem, exclamationem, aliamve figuram,
aut modum, ipse Poëta exortorem. Si verò usurpanda sit
propositio, exornata nonnumquam, et operose, simpliciter aliquan-
do indicet argumentum. Sed Amplificatio sublimis appo-
net ingenio floreat, in rerum circumstantias, pariter
enumerationem, similitudines, exempla, comparationes, ef-
fecta, et consequentia non infre querit.

103. Lyricum epigramma ut adhibeatur, vel mini-

ni usurpetur, à libere pendet arbitrari. Imò eisdem inter-
 opum manet, totum opus occupare disceptione, aliquo, v
 vel nullo ad propositum facto respectu; et discessiones
 las intrescit sepius inuicem, sed aliquomodo non im-
 portunas, quòd hanc tamen partem non obferret seiem
 religiose, neque in eadem re tractanda constans, et
 unitati confidat, mixtum nemine videbitur, diu fiat hy-
 cum opus sacro, et decantato tibi potissimum Enthousias-
 mo. Sed ipsummet tota poëta per necessarium exponat i
 aliquanti opes præteritum erit non in iucunde.

104. Spiritus Enthousiasmus est mentis excitatio, quæ
 ita Tullius explicat in oratione pro Archia Poëta, cum
 afferat, Poëtam mentis viribus excitat, et quasi diuino quo-
dam spiritu afflati. Fuit iste ex Platone diuiditur in va-
 rios de se uentem, Apollini sacrum: in Mysticum Libe-
 ro; in Poëticum Musis; et in amatorium Venere, et Cupi-
 dini dicatum. De primo Virg. Pilleam spingent:

At Phœbi nondum patiens immanis in antro,

Baccharum Vates, magnam si pectore possit

Excussisse Deum, tantis magis ille fatigat.

Et Claudianus de se ipso:

Sam furor humanos nostros de pectore sensus

Expulit, et totum spirare præconcia Phœbum.

105. De Mystico, Mysticus præcipue Venustus:

Les me, Bacche, rapis tu

Plenum? Les remora aut quos agor in specus?

At feriam, pudicamque Musam hie omnis dedecet, nam

Casam decet esse, namque Camenam. De poëtica Ovidius.

Est Deus in nobis, sunt et commercia cæli:

Sedibus ethereis spiritus ille venit.

De quarto libro Moron:

Adlet amans Dido, ratisque per opa furorom,

A Cupidine felicit juppo occultum in nem inspirare.

106. Sed procul este profana:

Vos furor em sanctor jam sanctor abrupit altera,

Nempè poëticus, juxta Aristotelim ex acrimonia humoris rae

lancholici, nullo rament modo affabulofu Apollinipe, et seypo-

erere fontibus, ipsum aquam ebibentes, subico tritas red-

dentibus exhaustiendus: sed potius a naturam, et diuina

coque diligenti concipiendus excellentium Poëtarum lectio-

ne, furorom illum procul dubio quasi prosperiam datu-

ra nobilissimam. Apperenti crudis poëtes principum expe-

riencia; sed, ne videam abrupit importuna Enthousiasme,

reliqua persequar, que de Lyrica carmine supersunt. 107.

Et primis quidem: Poësi Lyrica illo delecta-

ta mixtum in modum ornamento figurarum, ac expo-

rum, Phalaris, descriptionibus rerum, et similitudinibus

creberrimo: Dictione vero dulci, vegera, florida, ingeni-

osa; et cum Lyre et auxium illecebri prestatum indul-

geat, numquam asperam, quandoque etiam Homerice emu-

lante, vel spretequediense majestatem. Sed poësi moralis, pa-

rella, jure nota se opponet. In quas hujusmodi carmen

dividitur species, possunt esse simplices, et Dialogice; hæc, in

qua alterum inducuntur accitentes, quem admodum Horat-

nus, et Lydia: *ode 9. lib. 3.* Ille, quareum *fieta poetis*,
vel alterius *etopeja* aut *variacionum* ab uno duntaxat
abfoluitur.

108. Varias dante species proximè subsequenda. Sch.
non graeci *intantum significat à flexuoso poculo conuivis* in
cumducto, et sine cantu nulli accipiendis, vel propinando.
Epulis accendebatur in magnorum virorum laudes, vel ani-
mi relaxationem; consilite inen alias *Senatiariam* *eliam*:
Nunc est bibendum numpede libero
Passanda tellus.

Epitium victoribus, et praecipue sacris Athletis proprio san-
guine purpuratur. Epitium triumphali pompe, Divo-
rum Epitium, Christo Dno publica in supplicatione sub Cu-
charistico saculo, et huiusmodi festo accommodatissimum.
Fymnus laudationem et vota, in patris tamen honorem
Deo, Bmg. Virgini, aut Divis exprimit referendum.

109. Pean, idem ac liberator, Apollini in pestem,
vel aliquod aliud malum arcendum, vel in gratiarum
actionem conferabatur; corus vero *hypochemam* simili-
mo quidem stylo conficiendum, quo Bacchicus Dithyram-
bus, ira denominatur, à *Semelys* b, nato, ex *Maris*
felice utero, et *feriore* *toris*. Bacchici Numinis honorem
Poetis prosequuntur elegæ et dissoluto carmine, Astu quasi
viroso emulo, contrariis asterni, *luxuriosum* *enthusiasmum*,
ampullas, et *sequipedalia* verba, commistum versuum
genus multiplex, ritumque Solemne referente liborati-
me, quo Bacchus, India perdomita, rediit in Greciam à

Satyris, et Menalibus obfusca mense, ex voce temulentia
facti acceptus.

110. Infanda hec origo, et consecratio non obstat,
quomodo Dithyrambos ad Dionum, et Principum laudes,
ac veluti impotentis letitiae significacionem sciti traducatur
Quod olim centesimo quoque anno, vel secundo supra cen-
tesimum absoluto, per vicluana ludorum solemnia, atque
Plutoni bobus immolantur, Puellarum Virginum, praeserta-
timumque Puellarum voce epactarum actionem fictis Nu-
mini referat carmen seculare, eisdem Numini vero
potest referre Christiani Poetae calamo; et hoc quidem ju-
bilei tempore, Divina ope in posterum efflagrata. Et hoc,
vel simili profano genere rerum, et versuum imitatio,
sive Parodia, quam sententia ad alium sensum deoque-
runt ingeniose, optinis ex Societate Lyricis arripit Masius,
et Saxwicus.

111. Ut extant inter auctores de vocis hujusce
epodos significacione controversiam dicendam, de libris sto-
ratiarum cum sexmo su, illi denominantur versus epodi
ex inventore Achiloe, longiores, aut praecedentes, bacchoni-
bus, aut acutentibus alternatim subjuncti, nec pronun-
ciandi, vel canendi sensum, cum a primo secundus,
ita pendeat, tanquam a complemento, ut sine ipsius
consona nequeat intelligi. Sicut denominationi minime
illud officium, quod opera nonnulla inveniantur apud
Demosthenem, alterius hujusmodi brevioribus conflata, et
longioribus carminibus, mutuo invicem utriusque reu,

ad absolvendum sensum desiderato, unde etiam epodi^{20.}
dicuntur clausulantes.

112. Praeterea non incommode à maximâ parte
versuum libri epodon suum nomen sortuntur: si quâ verò
in ystem aliquantulum diversi reperiantur, eos libelli
non desines probari aliò epico significatu incantatio-
nem referente. Hæc de Horatianis epodis. De veterum
hæc in res præcipue Grecorum, usu accipite, Odem, quæ pri-
mitus Monostrophon dicebat, in Strophem, Antistrophem, et
Epodon fuisse diversam. Antè Deorum aras Lyrica carmina
celebrabantur. Strophe certe quædam versuum numero yf-
dem, aut diversi ordinis constans, longum ab oriente
ad occidentem præcedentium musice materies erat; ab
Occasu verò ad ortum revertentium dextrorsum Antistrophe
respondens eodem metro, et ferè syllabarum numero
singulis strophes carminibus.

113. Carmina ipsa, Ode, et Antode vocabantur. Epi-
dos denique ut cæteræ stabilitatem imitantibus, uno in
loco commoventibus, post Antistrophem perfolvabatur à
Musico. Cætera de carminum speciebus ad Gramma-
ticum spectantia libens præteximus, ut præcipue bre-
vitate Lyricorum præcipue consulendum præcipiam; nec
vocum illecebri numerum, aut laconismo, et conspectu
sententiarum indulgendum; hæc ne obscuram et asperam
illa Oden ne sejunam pariat. Horatium per se lovere
diligenter, Lyricum facile principem, cum Odem præ-
cipue conspiciendam

De Satyrâ.

114. Hanc poësim, quæ cum Casaubono adscribitur
 Grecis propter quamdam cum Satyrâ verâ Grecorum come-
 diâ similitudinem, Satyrâ inducens viciorum infestationes,
 mordaci dicacitate, amarumque salibus, auctoritate Satyrâ
 denominant; eisdem originem Romanam a presentibus poetis
 simam faveat lanx satura, omni pomorum genere referta,
 tracho, et ceteris pro annuâ primitiis offerenda; hoc voca-
 bulo Satura in Satyrâ, et oprumus in oprimus commu-
 tato. Hanc etiam Satyrâ lex, uno regno multa compro-
 bant: testis denuo Satura Romani pharasinis, opus
 uba passa, pollenta nucleis pineis, multis compressis,
 et mali punici granis quasi saturata.

115. Quam denique ab hominibus cibo, vinoque
 satius, et ad alios verbo carpendo nimium idoneis nomen
 Satyræ deducitur, senectutis eruditionibus, variâ structura
 velut infarciendis, sequa profecto Luvicianus disserti,
 hæc scribit: Satyrâ nostra nostra est, in qua primus in sa-
rum laudem adeptus est Lucilius. Tunc etiam laus eadem
 tribuitur ab Horatio:

— — — Tunc, cum est Lucilius auras

Præmus in hunc operis componere carmina morem.

Præterea suas farragine Satyras comparat hoc carmine
 auctor aliquis:

Quidquid agunt homines, votum, rixæ, ira, voluptas,

Gaudia dispersis, nostræ farragis libelli.

116. Hinc usque dicta de politione auctore, non
quidem inventore Satyræ, Luciliis debent accipi. Primum
siquidem origo juxta Livium altius est repetenda ab
Cruceis nempe Ludionibus Romam introductis, qua de
re Venusinus lib. 2. epist. 2.

Hecennina per hunc inventa licentia moerem
Versibus alexandris aprobrata iusticia fudit.

Secundi Andronicus ad Comediam, vel Tragediam severi
tatem temperandam transulit Satyræ, ad exditi
Oficium jocus interpretis exulancem vocavit Ennius, ad
pæstnam formam, eamque à Pacuvio hoc in opus
acutius incumbente accepit tandem perpolendam, non
promissus quidem carminum genere, sed solo exame
ro adhibito mordaci vitij immensam urbem defricavit.

117. Luciliam sibi propofitum in exemplar bon
op intervallo superavit detrahitur ad summum Saty
ram devotens perfectionis fastidium. Luciliis exare
multo inferiores, eruditissimi Romanorum, ut placet
Quintiliano, Terentij Varronem ex imitato diligenter
Menippo Cynico Philosopho Satyræ Menippeæ viciis
tauculentis in vitia prope sui carminis, Græco, scilicet
Latino stylo delibata. Triplex quælibet potest esse Saty
ra: simplex, que solius Poëte narratione. Dialogica, que
mixtus alios inter sermone. Mixta denique, que Poëte
cum aliter ad ipsam alloquium abstrahitur. Satyræ
sua describitur: Poëti carmine salso, et mordaci vitiorum
castigatio.

Et humanis actionibus cum joco, et risu tantum
 tantum materiam, formam ex ipsorum lepore, ac diverti-
 tate; demum ex novum emendatione finem sibi delibet,
 ac per omnes argumentum accipit gratissimum, ex
 ambrosio, avaris, potatoribus, lascivis senectutibus, et
 horum quibus quam plurimis. Cum vero defectibus vari-
 sione, et acrimoniam perspicandis, ut sui muneris est,
 sedulo incumbit; ne vitiosum aliquem nomine ledat
 propriis, desimulato invidia, ipsius tamen moribus et vi-
 tiis, satis oportuno reprehendit, imo nonnumquam usur-
 pato alicujus non impare scelere insipis, atque adeo
 edacem, vitellium, subdolum, simonem; prodicium appel-
 lat. *De xmo prem.*

Ab aliqua insinuatione, vel ex abrupto solet
 exordiri, nemquam tamen, nisi conciliato sibi auditori,
 et ad tractanda facile accessu. Omnia semper invocati-
 one, propositionem signando habeat, figuram aliquam gau-
 det involvere. Firmiter, eisdemque solidis argumentis,
 exemplis, ac rerum similitudinibus, in vitium al-
 prehensionem utitur, et usum; ac quod ipsa saltem eva-
 dat, ac nervosa magis, contrariis invidia rationibus,
 omnino dissolutis, vel saltem exenuatis. Præter, non
 tamen senia, nec concinnam descriptionem, ex qua possit
 ut ita dicam, in vitium figuræ liberius, et joculari, ac-
 commodata vitium dignissimumculâ.

Ceterum probior delaudata sufficit laus, nec
 sorem purgare, acriter improbat. Præterea dicat per

30.

Satyræ argumentum, cum de hominibus hujus ætatis, uni-
versale; de de avaro Divite, aut aliquo simili, peculiare;
si de personâ nominatum, sed juxta methodum appropria-
tam expressa, magis peculiare denominatur. Est hæc, vel
aliâ quorundam ductis præsertim singat nihil, aut
immetur, verum poema nullatenus est judicandum. In
cujuslibet Satyræ materia veritas, crebre, laconica, gra-
visque sententiæ, circa mores, peccata, facies, scemata, &
quævæca, adagia, apophthegmata, allusiones, tropi, figuræ,
in familiaris sermone aptiores, pauloque liberaiores me-
taphoræ, cum ridiculis sint, ipsius quodammodo propriæ
sedula appetantur, ne veritas, vel nimium seria veritas
sum exasperet oburgatio.

121. Cavendum tamen diligenter, ne jocus at
Lystoribus, similibusque ornamentis incerta, respicendi
quodam suppressione dehonefatur, aut laboret obsecuritate.
Pars ceptis versus exaratum sibi deliquit, illum qui-
dam ex industria non satis elaboratum, et pedestrem;
solus tamen orationis aliquantulum distimilem; styli
humilis, sed venustus, et longæ, puræ, singulariter ama-
torum. Et sententiæ exerce, mementi oratoris subjiciant
juvenalis, ac utique Persius. In ceteris tamen auctoribus
quædam ad imitationem non proponenda; nempe in Sto-
ratis perurbata Personarum loquutio, nimis expro-
bata in Juvenale; in Persio nominandi quælibet re-
meritas, tenebrosa que obsecuritas.

De Carmine Epigrammatico.

122. Hec eadem versuum numero per se minima
 praesens, ob ipsius tamen desudandam laborem omnium est ju-
 dicanda maxima; et unquam apud Phidiam difficilior scul-
 pendae jure merito comparanda. Hujus rei argumentum
 dabit non ambiguum, quod insuperant bonum, vel in ip-
 sis non melioribus auctoribus; ac neminem absolutum suis
 insuperantibus reperies epigrammata. Hec ut, mutata sig-
 nificatione, et potestate, cum prius specie indicaret quid
 insuperantem, vel superinsuperantem solent paucis vel
 unica per sepe vulta in publicis, vel privatis monumen-
 tis, ipse neque minime innotuita usus cepit in diversis.

123. Sicut latius divagatur epigramma nostris
 temporibus, et inscriptiones tantummodo nomine posita
 circumferuntur. Quantumcumque scilicet, haec tamen de conti-
 nentis definitione: Carmen breve, venustum, et acutum,
aut simplex factum indicans vel alterum ali-
ud concludens inferendo. Hec definitio cuius epigram-
 matis compositio, aut simpliciter commode adpratur. Sim-
 plex enim epigramma nuncupatur, quo res aliqua
 exprimitur, nullam factam alterius comparatione, et illud
 Insuper hae de dandis vobis anima:
 compositum vero, et duplex, quod ex uno aliud deducit maius,
 aut minus, eguale, aut inaequale, vel etiam contrarium. Exem-
 plum ex Martiale:

Cum sis similis paresque vixi,

Vxor pessima, pessimus Marcius

Mox non bene conveniat iobis.

124. Nec minus inmodi adaptatus diversis ab aucto-
ribus diffundit: namque, ut aliqua significem, in sacrum, mora-
le, profanum, et in mel, sel, acetum, et saltem dividunt epi-
gramma: multiplici hac divisione amplissimam omnino, et
in incumpriptam istius carminis materiam presentant. Sed
in adeo spatiosa area sibi unusquisque iudicium imperium
dedit ad maledicentiam, impietatem, et lasciviam; et in pri-
mo, nec ita in secundo, et tertio declinando vitio, religiosum
quidem sequatur Martialem in prefatione universi operis pro-
fiterentem, ludere se salva infirmarum quoque personarum
reuerentia. Et lib. 1.º epigram. 33.º

Hunc servare modum nostrum non novere libelli.

Parcere personis, licere de vitijs.

125. Quam perspicuus tamen, profecto habuit
Martialis, sed semper dissimulatum. ipsum vero pudici-
tie in verendo carmine molentem insidias, aliisque
a rebus, pietati consecratis materiam jocorum desumentem,
nec levissimi quidem oppellu dignando non est, cuius ex-
eam, cum religiosè deoque purissime scribam iuventur.
Ceteris solum annumerari dialoquum epigramma plurimum
effragant colloquium, epatum equidem Grecis, veteribus non ita
Latinis, recentibus tamen satis jucundum; sed in illo con-
ficiendo, alloquendum dignitatis, ingenij, morumque imi-
tatio sedulo exprimitur. Prae exemplari sic illud in ex-
quisi Nymphæ Negre:

Quæ voces? Chalcidum. Quæ circum pompa? Neger.

Unde odor hęc? cinere? thura ministrat amox.

Unde pyra? Quæ phœtad. Quinam stucere? Lepores. 126

At hęc illacrymans, quæ legit offa? Venus.

Fortunate lapis, emeraloque beator omni,

Tu regis, in vasis siquid honor erat.

126. Ceterum simplicia epigrammata factum esse scis, si venusta, perpolitata, et brevis, instruat expositio rei præfixam novæ, ac inexpectatæ, factæ profecto ratione arguit, et clausule vices præbet. At duplex et compositum hæc grate celebrissimum duas partes, præterquam felicitæ, aut expositionem, et apodicticam, seu epitafricam, aut conclusionem, vel clausulam completatur. Nullum carmen Philosophicâ religione ac sapiens conclusionem, quæ quidem, dummodo ceterarum sit affinis, vel cum illis aliquâ ratione conjuncta, jure merito poëtica denominabitur; imò etiam nec si suam amittet, licet aliquando præponatur expositioni, velut in hæc Maxima:

Semper eris pauper, si pauper es, et similitane;

Damur opes nulli revere, nisi divitibus.

127. Expositio narrativum, potius naturam inducit, quam longior historia; præpositio semper intenta finis, et frequenter spontaneæ conclusionis aspersa semine, ansam lectori præbeat conjecturæ et suspitionis opportunam. Quæ ceteris quibusdam notis, dictis, et somnisi ab auctore appositis exhaustiendam, unde ipse non, vel à primis versibus quædam modo perspicui videatur. Vel etiam ex non nullo intermixto acuto, aliquando finis putetur.

epigrammatis adesse, ubi reapse non est, velut in isto Ma-
rialis, de Sevolz facinore, lib. 1.º epig. 22.

Cum perire Regem decipra sacellive dextra,
Injicit sacris se peritura focis.

Sed tam secura pius miracula non tulit hostis:

Et raprum flammis jusserit abire suum.

Vixit quam potuit contento Murtus igne,

Stare spectare manum Posena non potuit

Sed huc ita absolute, poisi, et perfecte, hoc perfectus acci-
dit aliquid:

Morta decipre fama est, et gloria ceteris;

Si non exisset, fecerat illa mirura.

128.

Expositionis exordium communis, et gratius
accipitur ex simplicu vel narratione, nisi aliusvis affectus
vehementia intercedat exprimensda per aliquam figuram,
vel ex abrupto. Propterea partem epigrammatis alteram
reddunt legitimum hoc via potissimum, vel unum saltem
ex omnibus. Primum, novitas aliqua in expositione non
aperta, et lectoris expectationi comparata; secundum,
eademmet novitas non quidem vaga, sed ex precedenti
conventionē adducta. Tertium, quod in primis leproi epi-
grammatis saret, illatum hujusmodi oportet sic per
ceteris acutum, solers, et ingeniosum; ut Josus deced
omne, pavonis in noxem, caudam in serpiat, vel hoc
oculeo, Scorpionis compleat denominationem. Sed hoc
pre-teritum de acumine venit intelligendum, de quo
infra

Cum primum sit agendum de comparatione
ipsius duplici, ab epigrammatum dote, breuitate, ac suauitate.
Breuitas ita propria dote epigrammatum intelligitur, ut
illa hoc poema differantur a ceteris. Perexiguus limite,
vel unus quandoque Carminum continetur, ut in hoc,
Martialis lib. 7. epigram. est.

Omnia, Capros, emis; sic fiet, ut omnia vendas.
Quod verò ultra quatuor excurrat carmina, non super
vacaneum modo, sed et iudicium vitiosum apud aliquos.
Atque visum visum epigrammatum Principibus Martialis,
et Catullo, in hendecasyllabis profusè, parcaur in ele
giacis, nempe ad quatuor, seu vè disticha protrahentibus.
Inueni hac in re librum dicitur Martialis lib. 11. epig. 221.

Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possit:

At tu, Cosonè, disticha longa facis.

Secunda dote, versus ex totius operis conforma
tione constat, et apta partium inter se convenientià, per
suauitatemque suauitate, per ipsas res, et dictionem com
paranda; per res quidem blandas, delicatas, novas, aut
quorundam modo admirabiles; per dictionem variè equabiliter
fluentem, ac leuem, non asperam, hūilem, nec inopiam
collisione syllabarum. In exemplum sit hoc Martialis in lau
dem Nereæ, Trajani lib. 11. epigram. 6:

Tanta tibi est recti reuerentià, Cesar, et equè,

Quanta nunc fuerat, sed Numa pauper erat.

Indua res hæc est, opibus non tradere mores,

Et cum tot crepitos viscus, esse Numam.

Si reddeant veteres, in propria nomina Datus;

Celsum liceat si vacante remitti::

Ipse quoque inferri servatus Dies ab umbrā,

Si caso reddatur, Gazarianus erit.

131.

Et in eandem ad diffidillimam ventum est
epigrammatis partem, naturamque doctam, acumen, perceptionē
satis peritum, sed fere imperitum definitioni. Quodnam
intelligitur, amabo, si cum ingenuo auctore afferam, ac-
men artificiosam esse, et harmonicam quandam relatio-
nem, et proportionem, vel oppositionem, et desproporcionem,
etymonum intra se, quam altus intellectus exprimat. Illud
acumen explicante epigrammaticum hae non incongrua com-
paratione propriū acuminis: ex acuti unione clarum li-
nearum, à distantibus intra se locis deducarum: sique
non aptissime huc afferunt acumen metaphoriceum in
una, eademque verā potissimum consistens representa-
tione duorum vocum, contraria significantium: et
graviorum esse utriusque uniorum, vel ex majori li-
nearum distantia, vel significationis diversitate.

132.

Sed quomodo acumen si naturae, potius, quam
artis, cum illa uniusque vestrum novecentem non exhibue-
rit animum, hae adjuvari poterit liberrime. Sospite nonnul-
lo operario fomes, à quibus acumen posse elici. Om-
nes tamen non audeo referare, ne longius, quam par
est, procedat hoc opus. Nihilominus, hoc unum velle
omnium animis repositum maneat, unde argumentorum

arma deprementur Aethiopes, ex eodem profus ex-
mamentario cupides pro clausulis epigrammatum sibi
Vase delibere, atque ipsi non res solum sed et verba
copiam suppeditare non inficundam. Itaque si quis ar-
mamentarium illud sedulo perfructetur, acumen apri-
simam offendat necesse est concordem despondiam. On
aliqua exempla, et primum quidem definitionis amo-
rum describentis:

Scimus, an ignis amor? Virces si consulas verbes,

Flumox amor. Dectur consulas? Ignis amor.

Ut cor mergat aquis, si usit pectora flammis:

Scaron inde biceps, hunc Phaeonora facit.

133.

Secundum ingeniosè venientis, ex Marti-
ale, lib. 1. epigrammate 23.

Et Angustum non flet, cum sola est Gellia Dacorum:

Si quis adesset, iusto proflerunt lacryme,

Non luget, quisquis laudari Gellia quærit,

Ille dolet vere qui sine se se dolet.

Terium à rebus etiam mutuariis, quo rei aliquatenus
opscure, ratio redditur, verba illa quædam, et salis refinis
saporam, nec tamen omnibus periculata. Ita Marti-
ale, lib. 3. epigrammate 43.

Mentis suorum rinctis, femine, capillis:

Fam subita comas, qui modo cyonus eras.

Non omnes fallis, Jure se Deserpina canem,

Despiciam capitis detrahit illa tuo.

Tuorum speciosum quid, et placabile mendacium. Cras.
 duplex: primum ex lib. Martialis, secundus epig. 202.

Caecina Paulus eris; dicere sua caecina Paulus.

Nam quod eris postis dicere iure tuum.

Secundum ex lib. 7. epigram. 77.

Cicero, ut postis dicere tibi, Julia, libello;

Non faciam, nam vis vendere, non legere.

134.

Quintus; de inexpectato clausula, at ex
 improvise de promptu, ut hoc Mart. lib. 12. epig. 43.

Septima iam Phileas tibi conditua uxor in appo:

Plus nulla, Phileas, quam tibi reddere cogit
 Et aliud in seram deditum:

Idcirco tibi crevit, sed ceciderunt, Marce, capilli:

Inde tibi gravis est barba, caputque leve.

Hactenus ex rebus; nunc ex verbis, et prima ambigunt
 his: Mart. lib. 5. epig. 75.

Tu leges causa nuptia tibi, Felix, quante;

Votum potis hanc dicere legitimum.

Et in Crasmo:

Tu dixit, unde tibi sit nomen Crasmus? Cras-mus:

Si sum meus epig, re iudice, summus ero.

Secundo ex facis: Mart. lib. 2. epig. 38.

Tuum recitas meus est, o fidemine, libellus: 202

Sed male cum recitas, incipit esse tuus.

Et ibidem, epig. 110.

Scrivere me quarens velox epigrammata longa:

Ipse nihil scribis, tu breviora facis.

in Mulierem ornata:

Pluma super caput est, et sibi pede sibi: utrumque

si capite ad calcem se probat esse leuem.

Id arguit: Mart. lib. 12. epig. 27. de Hermogene fure:

Id equam Hermogenes nappam non atulit unquam;

Id equa semper retulit Hermogeres.

Itaque praeferre non me poterit, quamvis, ut verum faciat,
hac in re ingenuus, cuius parvis acuminata sunt, credam in-
dulgentiam potius, quam artificis. Illius eripit in
clucet, vel sine magnitudine expronantia acuminata; aut
tamen, et imitatio meritis habeantur in honore: probatis
interea bono emulari, quos inuicem recensentur Catullus,
Martialis, et Owen. non nisi cause, legendi, imo et expur-
gati. De epigrammatico stylo iuxta conditionem argu-
menti scribendum est. Res sine, prae: amens, vniuersus:
ridiculus, paulo remissior: invidiosus tamen usque, et
ingeniosus accommodatur usitationi huius carmen, sicut
et Elegiacis, exámetro, Phalaeis, Iambicis, et
Iambico.

INSTRUCTIO SEPTIMA

De vario usu epigrammatico.

136. Laboriosa huiusmodi laboriosa arte nunc vobis potest
sumum esse incumbendam, cum indefessam operis patientiam,
non praestantiam ingenii proferrere in lucem spectatis. Primum
vobis praesto adhaec Panaromasia, ut ex Owen de Jurisconsultis,
et Medicis:

Sci² motibus apponunt, apponunt unibus illis

Dare potentia operum, diu potentia operum.

Secundis versus Serpentis, seu anguinis xxiu serpentis in
appum collectis, unde inexpectant, eo desinentes, ut hi p.
Tuglar de diu Tome p. ap. 108:

Ignis exim, mos, fess² aries: videtur Olympum:

Ipe lupa, meque lupus perdidit, ap. p. exim.

Tertio Phylomeli, descripta prius verba, postea completentes,
sic de pulchritudine hinc: V. Hinc:

Sunt pulchre silve, sunt pulchra ex latona, pulchrum

Est pratum, in viridi gramina pulchra solo.

Sunt pulchre gemme, sunt astae, et sydera pulchra,

Sunt pulchri flores, est queque pulchra dies.

Pulchritudo silvis, pia Virgo, lione, prate,

Gramine, gemma, astae, sydere, flore, die.

137.

Quarto et hoc Parmasi e reprobis exortata,
in fine, vel media carminis repetitur vocis partem exte-
mam (at quidem ap. p.) vel vocem inexpectam precedentem, ad
ipsum me. ut. prius enunciatae, confirmationem, contradictionem,
vel quid aliud inde consequent, aut futurae prae-
nuntium; inepta enim esse repetitio, omnia si cariat, signifi-
catione. Cetero humanissima cum sit, res illius arope
mentorum, et verisimul generat quacumque in carminis
parte accommodata, vel in fine, ex nonnunquam et
am si redundans, inibi existimetur. Cetero una altera
licet respondeat, ut in hoc verosimili: Infans, tu
is, Vro.

Libonius ipsa respondens induitur à Jacinto Poeta, quàm sua dicta imexerente. Lex, non infrequens, sed non idè crebra rûmum; non verbo composito, solâ p̄p̄ositione relicta ut: peramo amo; in monosyllabis rariſſimè: in trisyllabis et polysyllabis gratè: gratè in dissyllabis reperendis exercetur: livera I in I, ac B et C in C, commutata: relicta in eam aspiratione, vel ad d̄t̄a, quemadmodum: pyra ira, lumen hūmen, habear abear: In echo-
nem de pace:

Diè mihi, que consp̄o habitas in valibus, echo,

Civis populus pacem sic modo clamas? Itat.

Ita divam pacem precibus concurreris? Itua.

Ut dammum fugiat r̄ſte colonus? Onus.

Rusticus enīp̄ cœcum campos reparabit? Itabit.

Et tuto curret r̄mige navita? Ita.

Omnia que eveniunt in mundo prospera? Itera.

Sonq̄que non rerum copia d̄t̄a? Cuit.

Quibus obscura allep̄ia, seu enigma, quid latentia innotet, rem novam involviam renebr̄is, et ambagibus implicatam. si ridiculum sit, enigma; si plenum evulsionem, graphias ab aliquibus appellatur, sed graphus quâdoque reperitur jocofus. Quorum enigma in re ludenda, in jocando nomine, vel litera, in claudensuris notis, et multis in m̄p̄ondis ita versatur, ut similitudine, allep̄ia re naturam, originem, proprietates, et affecta d̄ſimulet: ipsius, figuram, et corpus

describat: plura conjungat secum opposita, et contraria
 impossibilia, obstruendo interea fabulis, historis, geographicis,
 et similibus, ad allusionem inuicem: literarum meta-
 phorico ludo, ut si C falsi; S denominetur Serpens: po-
 sita prima ipsius nominis litera, ut P pro Pallas: equivoca
 etiam, et inusitata unus usurpatione plures, sed diverse
 adhibita delectatur: nec injucundius, cum primam unius li-
 teram, caput; mediam, ventrem; pedes, vel caudam vocat ultimam.

140.

Nec minus dulces, cum inelaudabilis, et sin-
 gularibus scribendi latibris deliraret, vel mixta cum Piet,
 plurimo procedit involuero personata. Soluto non recusat,
 adstructo tamen Exametro, Elegiaco, vel Jambico sermone
 gaudet proferri, deliberationis perscrutatio, perscrutatio, et
 posse, nec absimili figura exornata. Labirynthos spatiat
 amfractu, adeo solaverit perire, ut plures prehendi caeda-
 tur, cum aspergat; sed illa qua certo reneatur, nulla
 profus accommodanda via. Præmo hoc in exemplo deli-
 rescit eccho:

Vixi modesta nimis legem heri seruo pulchris:

Ore proci non sum, nec sum remissiva voce:

Vixi nolo loqui, sed de responsa petenti.

141.

Secundum de compendiaris enigmate, quo
 alium esse nunciatur de Rege Romanorum construendo.
 Ita non Nemo huius nominis Mylicus:

Fa. Re. Linda: Fa. Mi. Re. et tandem: Mi. Sol. Re.

Præmi hoc indicatur: Fa. Re. Rom. secundum: Fa. Mi. Re. Rom.

ulimur et voce Cyani: Nihil Sola Regnum. Alaud. de Sabi-
no Populo. Locus Defestet? Et de Romano respondente
Idem Locus: S. P. L. R. Semarus, Populus Locus Romanus.
Nomen de quibusdam verbis, sua collocaione, intellectu
omnino impercepti, nisi aliquid, impar claris, adhi-
beat, ut:

Sub

limur, latus es; uti fuit

o, qui nulli mors re.

Id est; O Sublimis, qui sublati nulli subes, mors re-
subito subiicit. Enigma vocis respiciens Gryphus po-
test demonstrari, quia verbis ambiguis, ut rotidem
verbis legentium implicat. Tenet non impar Logogryphus
vocem aliquam varia significantiem, syllabarum, aut li-
terarum illius facta diversione, detractione, vel refectione
obscure. Exemplum esto:

Imbellis nota est; caput eximo, ut exiit olli.

Significatio sua, cui cui, desinpta o, in supererit.

142. Sexis Carmina Leonina, quorum syl-
labe, media, ~~et~~ postrema, disjuncta similitera, ut Virgiliana
illud:

Ora citatorum dextram contorsit equorum.
et in his:

Vidimus hinc latus ripis se collere Besin

Flumen, aquesque vago latus ire Fasp.

Septimo versus relationi, precedentium, et consequentium
 "fidei" inter se consensu respondentes, et illud Sanevit
 Galici ejusdem authoris concordantem simulantur:

Verba cum pueris, quæ altera, sponsa, maritus
 Limpka cuncta fune dolore caluere.

Octavo carmina concordantia, quibus voces aliquæ, et
 syllabæ communem in usum conceduntur: Sic vero solent
 inscribi:

Et canis venatur servat
 in silvis et omnia

Et lupus necatur versat.

Novo carmina reversata, quorum litteræ, recto, inversæ, qd
 perleguntur ordine. En exemplum admiratione dignissimum:

Signa, et signa, remere me ransp, et ansp.

Roma tibi subito motibus ibi amor.

Opus vulgè de more adscriptum: en aliud singularium, vo-
 cum relegendarum. Carminè catholice:

Datum dicta probo, nec sacris belligrato.

Acumen hereticis:

Belligrato sacris, nec probo dicta Datum

143.

Decimo anagramma, ingenij tormentum,
 nec ipsius, sed Judicis, et fortasse, patris, Origine Hebraicâ
 ad alias nationes transfusum, quod quidem ex Græco manifest
 inscriptionem, vel transformationem sonat, aliujusque vocis
 literarum omnium postulat transpositionem. nec dandum
 cum nonnulla syllaba permixta immutata.
 Sane facile profecto conserge ex transpositione reversata,

ex appposito prozodia, vel prozentrace, nomine vel cognomi-
ne, vel utroque simul; ad iuncta etiam quandoque affixi, aut
diphthongis prozoposita, sed non sunt de eorum denominatione, quam
nullatenus pariet uisitatione nota comprehendenda, ut D. pro
Domino: S. pro Sanctus, nec quidquam, cum de eubo, supra me-
moratum circa affixationem, et nonnullis diphthongis, aut
licet commutationem, diuisionem, transformationem, uel iocum
uocis non alexantem.

144. Commendatione prozosis excolendum erit ana-
gramma breue, ac à paucis deductum. Clarum et emigrati omni-
no descriptibile; laudando, aut utuprando aptum; integrum, et
programmatis ad amicum, et pure respondens. Non ita commenda-
bile, sed tunc reprehendendum, si unius est prozoposita licet
mutatione, aut permutatione prozoposita, quod tamen si pluribus con-
cedatur licentia, debet miris ansam censuræ. Circa primum, li-
centia potest arguenda, uel potest feliciter compensari. Imò uisum
anagramma, licet prozoposita aliquantulum prozoposita, nihilominus
metu prozoposita, si quando sit significans minus, epigramma
diuerso caractere distinctum, in quo anagramma concluditur,
non imponere postulat, alioque acuminis, ac uersu acrosticho,
vel uersu epigrammatis inscribi libentius exaratur.

145. Felicissimum prozoposita anagrammatis exem-
plum, ex quo de ceteris faciliè quis poterit iudicare.

Prozoposita.

S. Hoisus.

Anagramma parum.

Solis auis.

Epigramma

Dum mentis levibus Gonzaga tollitur alis,
 Fida que in grexio lumina sole tenet;
 Mirantur superæ carantem per Lyceæ Ephebum,
 Quinè solis mentis tribisse jubat.
 Quod mirum, Osuperi. Immo radianda cœlis
 Si spectes solis lumina, solis avis.

Et hinc gentilitia Gonzaga familia, aquila venit in primis
 consideranda. See. de literalis anagrammate; pauca sunt
 de numeralibus seu arithmetico; numeri, quo ipsum componitur
 cum præcipue cum programmati numero concordant. Ita
 representat, ut si sequamur huc compleat, decimum ille absolute
 necesse est.

146. Duplex potest inscribi, vel in literis numeris
 romanum representatis, ut Iunum, X. to. C. Ios. M. Ios. V. S. L. S.
 D. S. o. vel in elementis circa unumquodque hæc ordines comparari.
 A. I. A. 2. C. 3. D. 4. E. 5. F. 6. G. 7. H. 8. I. 9. J. to. L. 20. M. 30. N. 40.
 O. 50. P. 60. Q. 70. R. 80. S. 90. T. 100. V. 200. X. 300. Y. 400. Z. 500. Exam-
 plum primis: IESVS 6. VIA 6. VERITAS 6. VIITA 6. Exemplum se-
 cunde: IESVS 39A. DEVS ES 39A. Nomen parti opposit af-
 societur sensus oppositauer. Proximo non absorbe vobis etiam
 adicit undecimam Carmen Chorologicum, cuius literis nu-
 merum romanum reduntibus exhibetur annus. Exemplum
 hæc referre annum 1656, quo structum quoddam romanum
 facellum hæc inscriptione insignitum est:

MOS AD CÆLOS IRET.

Duo decimo Hæroptichon et Teloptichon. Primum in aërialibus,

capitales, secundum clausulas, licet per se nomen
vel quod rei non inuicem significat. Exemplum duplex.

Primum:

mes Parentis optimi.....

Et Virgini castissima.....

Et nobili, regi, ac uiceno.....

Et eorum à quibus sum.....

Capitula hinc, et hinc male.....

147. Illucum in Dni Honor, laudem, eius no-
men initialibus quibusque literis ita reformatur:

Scripturae Ad Normam Cum Tanto Volumina Scribam,

Et Theologos Omnes Mores, Atque Sophos.

Decimo tertio carmen anagrammaticum, singula ^{uetera} quae alia, affectu
simili linea excelsis, ut

Ad Florum Faunam Faunus, Florem Fortuna Perfellit;

Flouorem Florum Flouida Flora Flouet.

Decimo quarto. Carminis ornatum, et hinc, ut illud de ornamenta

Luna:

Humque aduocata coluber colubus

Humque in Cauda sua auro, hinc, procellis,

Humque in Convulsione caribus gemellis,

Humque in Liba posum cabat carceris.

Denique Labirynthi, et labyrinthi uersus, rei à qua nomen for-
matur formam praeserues. Et consuetas potius uariis con-
suetis genere carminum, autem, seu uerum, autem qui triumphu-
lem, aut aliquid argumentis describendo non comparat referen-
te aduocata.

De Epitaphio.

148.

Si quod sepulchro inscribitur epigramma, vocatur epitaphium. Sed ita commode potest scribi: brevis sententia, et nunquam arguta morosa, personarum, vel personarum actionum significatio. Invidiosa in seipsum, simplicem narrativam, laudis, vel reprehensionem amplectens, extra locum sepulchri ludibundam invidiosam. Sed libet etiam ipsius personae, mortui, vel lapidis sepulchralis propositio. Amicum epitaphium benevolam, amicum, et in in mortem querellam, sed, quae sit fastidium plenum. Ad propinquos, et per carissimos parentes, aut filios, inscriptis sepulchralis afflictam precem, et illam manentem, quam amaram, et copiosam se exhibeat, quae ad vitam virtute praedita non tam fleu, et suspirio quam laudibus committatur. Sed ad Regem, vel Principem, et ad literatos, illa gravis maiestas, sed, eorum, possit commendata sapientia.

149.

In exemplum quadruplex proferam epitaphium. Primum ad viridum:

Stare mea potest, cumulo superadde carmen, non
 Tu facit hic, teneri litor amicus erat.

Secundum in Comicum Epularem, sed ante perditissimum:

Sed facit humane, ex sanguine et ludis vite,

Cui nusquam similem ludica scena dabit.

Sed vite, mortisque tu vices dum fingere remittat,

Tu melius fingit, peius et inde refert.

Namque reperisse nemo huius mundi invida formae,

Ludis mortis, aut, ultima mortis erat.

Feruum improbe, conjugiu:

Hoc jacet in tumulo mea conjugis: o bene factam!

Nam quiesca domi, diem quiescis huius.

Quorum de gemellis fratribus:

Una duo fratrum tumuli capta una; duosque

Una dies nati vidit, et una mori.

Appollinariis randidi parmula has in litteras desinat S. F. F. L.

etiam nunc quibusdam in sepulchris inscriptas; que quidem antiquarum morum, et vocum hujusmodi expriment: *Id est*

Ferri *Sancti*, ne *inhumati*

Centum erant annos, voluereque hae litterae ducum

INTERUCTIO OCTAVA

De Silva.

150. Poema, repente Appolline excessum, Urneque
apertis vocatur *Silva*; opus profecto, et statim de suo differentis ver-
bis utar, sola celebritate commendabile; licet quaedam invernas
vel ipso neglecta elegantissima. *Silva*, exopt sunt epithalamium,
Senothiacon, Epithalamion, Epithalamion, Sordida, Epithalamion, Prae-
pennion, Carmen votivum, Eucharisticon, Panegyricum, Di-
ce, et Panegyricus. In his mirum proferre heroicum,
ornatum exordium, Stylus sublimis asperum solet hae lege, ut
limam desideret, et insuavem redoleat entheasiastum. Li-
babo singula. Epithalamium, nuptijs acuti consuevit, ab
Illarum pessile dictum antiquis Hymentis, conjugum
laudes, cum foris, tum moribus, et virtutibus partes con-
tinet, et commendandos honestos amores, casta desideria,
mutuamque benevolentiam. Hymentem, et Charitatem ad felicitatem,

legum conjugum Invocatio, Vaticinium de prole, perpetuus amor,
et felix vice, diuturnitate opponunt, poëtes, felicitati ad jun-
guntur.

151. Natalium carmen, seu Genethliacon celebra-
do alterius natali accommodatur, fidei pueri spes, veritatem
felicitas, honores, viros; sapientia vaticinanda veniunt ex
manifesto prodigio, patris somniis, celesti ad monitu, vel ex
infantis, vel loci, ut in castis, aut arce; vel temporis, ut bel-
li, aut pacis; si die fausto, et elementare tempestate, cir-
cumstantiis. Hinc majorum et Parentum laudes, atque res
geste ad Pueri gratulationem, vel imitationem proponuntur.
Denique legitis et plausus Patrum, Patria, et deo, et clausula fit.
Hoc etiam carmen, natali recurrente, viro continet laudes fore-
re, corporis, et animi. Prope adest funebre carmen, seu epi-
thelium, honore defunctum prosequens; de Faro, Patria, morte, aut
qualibet majori causa patris querulum, poëta et alium do-
lorem loquitur; ex ad plandum vel rei inanimis imitator;
inque cultus Platum commendatus virtutibus, ipsi mor-
tus hic datus vultibus nomen quod postea pollicetur. Epise-
dium carebant antiquè prope regum, vel quot annis ad re-
mulum.

152. Carmen victoris, seu epinicion illi reportare
scribitur a loco, tempore, conserto et animo, si hoste exort
lenda; victoris invidia traditur posteriori fortitudinis, et
prudencia, monitionis, vitiorum, fuitus sedula memorie;
et patris, inolevnicas, Imperatore respice, Superis immen-
da. Quasi salutaria monita fortia dicuntur, quibus

pietate offeruntur recipere, valetudinem, Deo ipsius auctore, vel
Caelibus, vel jam valido amice. Mentes etiam hujusmodi
habentur carmen cavendum & cum exercitibus Dei incoluntur,
et reverentia ex magno periculo. Terribem moris magno pa-
tente futura dolori, et salute, significatur solitudo poemate,
ipsorum laudes, et belli, vel morbi magnitudinem exponen-
te; letitia, et gratitudine, apostrophe erga Sapienter ab amicis,
et civibus expellat. Ornatu de feriat machina reposita
in virtute, aut recuperate valetudini poetice affigenda.

153. *Reversio carmen epibasion est. seu precepi-
nantem amicum, vel elusum iram exuperatum. Idem in hoc, ac
in precedenti antiphonem; ac clausula continet ad amicum in patria
vivendum, moribusque ad horationem. In carmen hoc, et aliquando
seu carmen a rebus, primo gratias civibus pro exhibita bene-
volentia, secundo precepiationes deceptis; ratio frequens ab
sensu renovata de civibus, patria, et amicis memoria; Teratio
ipsorum incoluntur, seu, suorumque omnium dicata ab ipso re-
ducit insinuationem. Dimissivum poema, seu Precepiationem, et Apo-
bationem, amicum deceptum et hinc nostrum et amicumque suscep-
tore, sensus, preces, et vota superius pro futurato dicere, ac
ipsi matuandum iudicium prosequitur. Si, maxime sic faciendae
via, Ode 3 lib. 4 Teratij, ex ipsius opposita deceptio prepara-
tur ad imitationem.*

154. *Carmen precationis, seu votivum beneficij
populitorem esse. primo precepi, indigentibus, et ambiguntque
clausula ad beneficium aditum professione; secundo expostio ad
obtinendam causam, precepi, scilicet commendanda benignitate,*

clamentia, et liberalitate, imo et facilitate, et gratia et honestate, cuius membra beneficij memoria. Teratod demique certe, spei de filio dicitur consequendo, effluvia. Gratiarum Carmen, vel Cacharesticon gratiam unum ac pristinum beneficium commemorat, et amplificat maxime ab adjunctis. Dicitur maxime per plures, quales impariam innotat poeta, quas postea sament, reddat maximas, aliam etiam ad munera civitate confertis, et cum Graecia ad dilectam, finit. his, vel similibus, utis concludat: *utis*

ANON Gratia per plures dignas.

Non opus est nosse, dicit, non quidquid aliud est.

Gratum dicitur, magnum quoque sparsa per urbem.

Di. ubi. Pazmia. digna ferant.

155.

Allyre facinus ad horatium carmen, aut

Proception, sive, ut alij placet, Parapetition primo commensanda prope, benevolentiam, solis capendam, quidquid animo accendenda donecum, vehementi oratione ad emicationem exempla, utriusque, propinquorum, et fontium vicorum, distultrates ipsa magnitudine extollendas, vel spe premij et viatoris honestate comminandas solentia multat, et poete. Imperatorum Carmen vocatur dicitur sedenati, et impij alicujus pervefos mones narratione, et odio complectentur potestatem caput malis omnibus, et vinculis deo deorum obsequibus fuerit exoptum, felix que laborem nutantibus. Itaque ut non impar factis plurimum confert ad impietatem amplificandam.

156.

Coronatum carmen, seu Panegyricum

ad ipsam profere laudes de sumis causam et honore,
 vel magistratu suscepto, obrita victoria, vel absque horum
 ulla cui officioso stimulo. Quilibet autem causa sub-
 iiciatur amplificationi, et qua facilis sit defensio. Conca-
 mi, a featur, animi, vel corporis, dolo, deducendi. Gra-
 vissima hu ad ext meritorum laudandis pro populo urbi-
 um, agrorum, et flaminum, invocata quae graecis, et he-
 tatis, fama nominis commendatice, affectu que tanto Heavi
 immortalitate, si qua tamen carmen mereatur.

EXERCITATIO NONA.

De Carmine Dramatico.

157 Si summa in dursum, carmen diducendum est. Po-
 sita alterum imitatio per scenam, imitatio; si dursum in Tragedi-
 am, et Comediam, privata, et civilia acta. huius fons, illustre
 tam et publica illi fessio, et de hinc differant inter se in illi-
 quon conceder, ad imitationem accommodata. De nomine et ori-
 gine tragedie, varias inter sententias hoc placet, quae ipsius no-
 men exprimitur ex duplici parte, vocabulo, altero hircum, altero
 carum significante: vel trochum, cui dicebatur patria o-
 pus, sacrificio hirci, vel ipsum hircum victoris poetae premi-
 um, de quo Horatius:

Carminis que regio inlata caratur tota hircum.

Comedia de vocabulo etiam gaeis pagorum carum sonat, est
 et eodem fonte juxta alios, huiusmodi exhausta signifi-
 cationem, vindictiarum temporis, que inventa est comedia, non
 incongruam, nempe digna carere Como, festinatione, et comf-
 sationis Deo.

De comediæ partibus accipere has esse:

Prologum, seu præliam lectionis, fabule, ad spectatores orationem: Parastasim, vel fabule, propositiorem, et, finem, exitumque actibus occulto, seu narrationem; Epitaphium, aut verum, ex turbis concitatis acceptum incarnationem: Catastropham, seu inualefcentem fabule, ingoem, et frustrationem ipsius perturbationem: Catastrophem, vel fabule, clausulam, et totum in melius commutationem. Istis dicta possunt etiam egros jure ad præsertim tragediam. Sed in hoc uno velleim judicem concordas Comediam, Tragediamque, ut illi operum Dramaticæ quasi utriusque communem descriptionem illis præstat: nam ipso proximo titulo differunt inter se. Primi materia alienis, scilicet Tragediæ grandibus, et illis Comediæ apponendis. Secundis personis, illas illustribus, hujusce obscuris, et ignobilibus. Tertio dictione, quæ cotuere propria est admodum sublimi; quæ, sæpe convenit, pedestri, et omnino familiari; ac licet utraque ex jambicis constanda, et quidem impuris, ultima operum liberius, etiam in locis partibus, adis, ut spondeum, aliquando ædium, amphibrachum, et Truce tetrametricum non aspuat. Quarta affectibus, tragediæ vehementioribus, sedationibus comediæ. Quinto denique exitu, hujus exitum, aliquando inerte, et medio pauli turbulentiis preparato, illius luxuriant, et planis, furesto.

Cum vero eveniat ristes etiam obtinere aut persuevendum Tragicæ-comicum, seu ex utraque mixtum primum utrobis poema, utpotè quod amborum leges temperatas, et medium stylam excolacit, si carere aliquando, ut solet, persuevax, vernaculè dicitur opera. Tragicæ Dramatis præ-

ceteris operibus, diuino naturamque Iudaei inuigilantibus
est. Praefati auditorum uarietas, et non vulgare exerceat fabula,
desiderium. Praefati rerum inuoluta incipiat, quae eo utique
in Catastrophe debet uarietas, ut uolatus quisque, vel non
omnino, vel saltem operamine offendat solutionis aditum.
Concludat Catastrophe, sed uersutibus, sed inspirata, et
hanc admirabilis, sed dumtaxat non operi congruenti aptissime.
Sed omnibus oportuna consuleat Desperata, et anagnorisis
uobis cognita, imo et incognita passio. Horumque illam, lo-
lus magis, praesentem, aliorum legibusque esse, et dolore ple-
nam, quae crudelis in aperto exhiberem, eaque, tamen locum
nunc temporis suppat, aliquis ipsius caelestibus signis, utinde
et narratis. Quanto haec praesentium studio obseruanda sit,
uilem, aut in habitu, uerbis, gestibus, et altiore uota, perso-
narum praesentia iam inuolatis, et dactylicum, nemo uisum
profecto est, qui non intelligat.

160. Forum opus dramaticum in actus diuidi-
ua; actus in scenas. Pars illa actoris actus denominatur,
quae commodam fabula, praebet inuoluptationem, choris, concentus,
vel choris, tubicinisque, mimum, vel uocant inuicem medium
exerendam hunc in finem, ut noitate uocatum, et inde
hilarissimum auditorum animum inuersione Dramati accommo-
det. Sena, ex quo plurius actus potest constare, est ~~quasi~~
pars, colloquium duarum, plurius uel personarum com-
plectens, quarum alia recedente, vel ingrediente alia, mu-
tatur Sena. apud Latinos Superfluitate Poetas suum Dra-
ma quingue omnino actibus, apud Graecos modo plurius,

modò paucioribus. Solemae sunt complexae. Itaque pariter
 versare deponat, nisi comedie, finem accedant, in **201**
 maxime felicissimi; alia scriptura opus absolute admiratio
 ni proponuntur et antiqui Seneca, Plautus, et Teren-
 tius; et nostri Salustius Crispus, Josephus Carpianus, Ruc-
 us, Poëe.

INSTRUCIO X ULTIMA,

20

APPENDIX

161.

De Symbolis.

In hac optime cadit illud de geminis pronuntians
 invenit scilicet contrariam in alium rerum naturam, manifestam
 Hyperbolicè, Emblematicè, originem, vel ipsius mundi naturalibus
 coevam auctores passim afferunt, et ipsam Symbolicam artem
 Italiam esse, ipsiusque leges, et præcepta omnium præmium Pau-
 lum Ponticum etiam Italum tradidisse. Definitiva Symbolum, pic-
 ta, metaphorica, ad certa corpora, et pauculas voces contracta,
 aliisve rei singularis ipsi continentur et alia representatio. Ex-
 epla expendo: Representatio hæc dicitur præmi Picta, ob
 præterquam ipsius in scuto pingendis, et hecæas in equis
 palæstræ securandæ institutionem; seu nunc metallam, et lapidem
 præmittitur ad descriptionem. Secunda dicitur metaphorica
 præterquam denotant Symboli rationem metaphoram, et picturam
 proportionem, atque habitudinem involventis; exempli gratia: Si Regem
 cujusdam sapientiam esse regendo orbis, vellem affirmare Sym-
 bolicè parum, Solem pingo, hæc verbo addito: Sufficit orbis.
 Definitiva hujus Similitudinem ad alteram reputatur illud Caro-
 li V. Hercules columnas sibi accommodantis cum hæc

lemmata: Plus ultra.

162. Terre dicuntur contracta ad certa corpora; neque enim omnia, sed solum ad mixta vel naturalia, ut astra, arbores, animalia, vel pro talibus habitata, ob fidem fabulæ, et ipsa concessam, ut non pro Zodiaco; vel acceptata, ut artis opes, et instrumenta; vitiores tamen artes excipiuntur, rejectis inuicem primò humanis corporibus, quia repugnant constitutioni unius rei à propria significatione ad significationem alienam; scilicet sciendum de statu ad Alexandræ v. g. aut Casalis, et non modo ad prototypum non refulens suum; omnia inuicem commentitij, et iudicia, que ad arbitrium Poetæ fiunt, quæ quale Aquila ad Herculeo columnas alligata cum hac epigraphæ: Non ultra Metas: præstingens Casali V à Metis urbe receptum. Postremo est deformitatem rejectis humanorum corporum membris, que symboli pars sine, et ab alijs aparant recipi, ut aurum in aere librata, vel oculus seprio, intata ab omnibus humano manu admixta, si lacrima corpore juncta, et in complementum, vel symboli ornamentum assumatur, veluti, que Gordianum nodum soluat ob usum etiam rejiciendæ facies, rebucæ, inflatæ, venereum imagines.

163. Ex his corp, cum quibusdam ab Italiam sic recedendum, pars symboli prima composita; figura hujusmodi nuncupatur symboli corpus, absque compare Typus Hieroglyphicus habendam. Ne degeneret, quare dicuntur contracta ad paucos voces. Et in devenimus jam ad verbum corporis comparem, et symboli aristam. Sed ut

opratam perfectionem abineant, plurimè sequuntur leq[ue]s.

Corpus h[uius] t[er]t[ia] sumatur secundum naturam significat[ur] ^{et}
v[er]um. Nec inuicandum illud St. Anthonij Colonie, ad
bellum paradiſicū, et animum ad victoriā, aut ad lethi
paradiſicum ostendit s[er]p[ens] palas, cum cupressu conpare
te, in Decup[er] cum h[uius] v[er]ibus; exie altera rances. Se
cundā, nobilē quēd offerat, et appetitū iucundum; in d[omi]n[us]
vividus, et adiectum magis, id gratius et illustrius; qua
h[uius] Aquila in ea fulgura, ac fulmina volitans, non ita
si immota.

164. Tertiā: facti innoscat, et se prodat expositioni,
animalia ignota, fofiditans, p[er]cipit[ur]que florea, vel plantae,
nihil, quo cognoscantur perspicentes; quemadmodum Gluizab[er]ta
Vidit[ur] Rep[er]ire, colorem vitioſe praetulit hoc limare signata: Del
ce meum carna rep[er]it. Quarta: aff[er]t unicum op[er]um s[er]i, nec
marum non adhibetur, sed ultra quatuor non excedat, dum
modo excipiat stellas in celo, nummos in mensa, et h[uius] si
milis a s[er]i multitudinē faueat, inuigilet diligenter, una pri
maria q[ui]e ^{fovea} reliquarum dependentium, vel ad unam om
nes referantur. Quinta: licet sicut ante iuxta leg[er]e, ^{et}
nisi corpus admittat, plurima tamen extra se ornata, et
ad iuncta, u[el]u magister, permittit necessaria. talia flumē
n[is] aut horologio dependens videtur esse casum, maria, aut
domūs penetralia. T[er]t[ia] demum ad notandum, licet inop
n[is] sum possit esse, non tamen licet appellari leq[ue]timum,
corporis et similitudin[is] defectum, hoc, aut non impar
symbolum: sicutum v.g. figura vacuum cum h[uius] v[er]ibus.

Nulla aequat imago.

165.

Sed factis circa corporis litteris, nunc agendum
de verbis, seu animi, praeceptis, à corpore nullatenus separandi, ne
jocose compararetur hemeribus, non nisi corporibus audien-
dam accommodarentibus. Praeceptum primum: Ita conveni-
at. pro corpore ipsius anima verbum, ut alteri rei in
eodem sensu non propriè attribuit. sic exemplum mare lu-
re, subjectum, ut variat mores. Secundum: quod pan-
des figurat, verbum non exprimat, ut si junctis in ag-
itato Regno positus superflue subscibatur voce ista ultima:
fluctuatur, non fluctuatur undis. Idem in corpore tantum
partem aeternam appeller, ut in malo operato non adhuc
maturo principem ante rationis usum ~~ad~~ ad eam
receptum designante hoc lemma: erat nec materia coro-
na. Tertium: sensum à corpore verbum non efficiat sen-
sum perfectum: quem insens non efficit solum, ad me-
talla; nisi subjecto serpenti se se in agrum colligenti ad-
jungatur. Imò jucundior erit sensus imperfectus, si quid
supplendum relinquat, veluti pro seneca senectute; ut vidam.

167.

Praeceptum quartum: verbum tam figurat,
quam personae, per illam adumbraret, illi sensu docto,
hinc acuto, nec praesentia minus suis oculis ambiguit,
et circa personam, et figuram agnoscitur, atque ad
explicationem adhibendis verbis utique conveniat. Exem-
plo sic Symbolum beneficium Regem Carolum nostrum ad-
umbrans Sol cum hac ~~explicata~~ non mihi, sed mundo.

Solus est populus equalis corporis litteris.

Vigae meos sequitur pompa superba gradus.

Id quocumque serax, quæ circumspiciet euentem, et

Non mihi, sed mundo pompa superba micat.

Præceptum quartum: breuitatem sebetur, non tamen uniuersa
uocula, sed duabus, aut tribus circumscriptam: ut de Felicitate
tristitia: Celestes sequitur motus. Secutum quatuor præfatum
suo lepore non careat, ut de Hæstia, quoniam, et eminus;
oratione polleat non hiant, nec in conuulso hemistichio, seu
primo, seu ultimo prælatum, frequenter, nec sine admira-
tione exspectari sentus ex ueteri Poëta, ut nonnunquam
legimus ex proprio Hæste.

168.

Præceptum Septimum: lingua uariæ latinæ,

hispanicæ, vel italicæ, imò quandoque exoticæ; ommissa prop-
ria dulcitate, vel raram raritatem Germanicæ, Polonicæ
et Sæbæ. Tum etiam, si reserentiâ habeatur symbolo, hoc
ingeniosorum opus, utpote quæ sacram, populo non com-
municabitur uulgari, et uanaculo sermone. Præterea in
uocula, vel primâ personâ præferatur, ut de pharaone nixato
pulvere uolente: Cum uox eleora. vel, Cum uariæ

eripitur. Non satis est seruandis hæc symboli legibus in
iudicio, nata opum in absolutissime ipsius perfectione consu-
lendum; cui quidem miris fauor admirabilitas, nata
possimur in abstracta, et recondita metaphorâ, feliciter
theatrali, aut similitudine ipsi conuincta. Exemplum primum
de aqua frigida uix, calidâ injectâ: Vel frigida me accen-
dit. secundum de lapide magnetico: immens mouet. Tertium
de care perditâ. Deprehensâ remotaque, ad fiduciam regis

ministrū significante. Hostes invenit.

169. Admirabiliter etiam nascitur ex rei novitas et per
tā novitate non facile congruenda, ut de sole gemmarum
torum in celebri conventu Regum significante. Has virtutes, que
luta. Imo extenuata ex bene perceptis singularibus actis
aut personis, proprietatibus per singulares corporis proprie-
tes utriusque aptissime conveniunt, et per verbum idoneum
adumbrant. Singulares rei, aut personę proprietates debent
proprie et nomine Symbolum impellente, vel in animā expres-
so: sic videtur, cupiditatis affectus contrarij possunt exprimi
feliciter monete Italice Gelata flammivomo, et nivibus et
opere; hoc infernal adito lemone: Gelat, et ardet. Cōspu-
to gentilitio corpus, aut animam componente; ut de Luna
erigente, et sole pro corpore, illa ex Cardinatis Cajus,
hoc ex Scā v̄ fuso, et hac epigrapha: Appice, crescam. E-
ribus quodamque gestis, ut de Herculeis Caroli v̄ columnis.

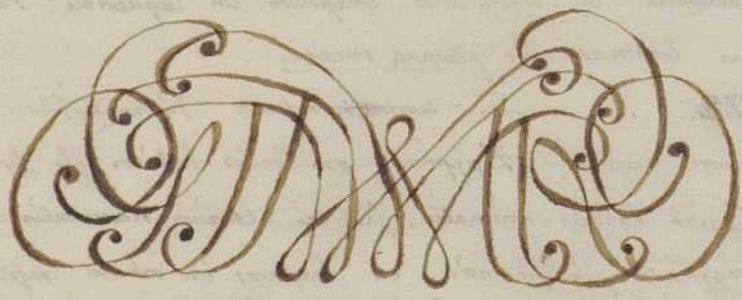
170. Hercorem lingua Symbolum fuit à novellō
scie nuncupato. De Leosio Symbolo pauca. Ad illud referun-
tur militaris expeditis, illustre facinus, virtutes, et recte fac-
ta Regum, et clarissimorum virorum. Reclum truncatum im-
penationem ad arduum bellum proficiscentem Symbolum: Luna
caesuris, et ad Occasum vergeris: Redibo plenior. Cujusdam
virtus singularis per Comaram: A penas una en un siglo.
Pertinet etiam ad heroum honestus animi affectus, nam
inhonesta quęque respicit Symbolum. In argumentum con-
ferantur amictus, Stellioscopium, capite inclinato Soli subjelto:
Stappa la morte, usque ad rojum. Pertinet etiam nova

num, et politicum; illud moribus informandis, et adbe-
 vendi ratione; hoc regnandi, et publice ad ministranda do-
 cumentis inspicit. Ad illud *Amor meus, pondus meum,*
 hoc loquum rotatum, et hoc versale: *Res pondere moris.* Pro-
 cuncta, et Religiō optimam gubernanda prae se pūm desig-
 natura in pūde naturā; et hoc lemma: Non regere
reges.

171. Christianum symbolum herosio adjuvante, et fidei
 nostrae miseris, et dolorum in representandis. Pulchritudo pauper-
 rum evangelicis ostenditur in oculis quaquā lacrima. Quanto la-
crimam magis, tanto pulchritus. Dulcissime sermone, inopis
 afflictatione modus indicatur unione concha inchois: Mel ducit
nientus. Haec symbola herosica veluti pedisecum, speculare, et
 satyricum adjuvante permittant. Symbolum huiusmodi exhibitio
 vitia sua, vel satyrā infectatua, quod quidem artem heros-
 iam omnino dedecet. En duplex exemplum. Primum in
 Panatum sanctorum acceptum in convivio: *Spurus carduos*
pauperum cum hac epigrapha: Purgant, dum saturant.
 Secundo in bellulum inopium in loquendo: *Pavo cum*
hoc lemma: Ut placeat, taceat.

172. Hic annotandum hieroglyphos apud ip-
 sum auctorem Hieronymum, pro literis habitos esse symbola, sub
 figura arboris, animalis, seu rei aliorum naturalis quidam
 inopis significanda, ut Serpens in arborem replicatus, et
 caudam demordens, extenuatū dicitur hieroglyphicus.
 Deinde emblemata scire oportet, quamdam habere cum
 symbolis affinitatem, et omnimodis humanis, que signis

componi ad mores erudiendos. Sed heronæ symboli legibus
 religiose non consistit. Quamvis ad hanc nonnullas circa
 corpus et animam, unde ipsorum disformem fieri liquet.
 Ceterum symbolum quolibet in versibus suis interpretans
 duplicem partem induentes, primam describendo metis, et appo-
 sine corpori; secundam perfore, carere desinens, inten-
 tam. Interim utrumque complectente, et inreposito nexu con-
 venienter, et similitudinis. Clepsidra, aut Sphæra, commu-
 niter usurpat, et ad paucos variatur: sed symbolum
 heronæ ad plures licet protrahatur, nullâ incuriâ cla-
 boram. Atque utinam quas intencus quodammodi conspex-
 era, proprium cognomen meum, et hocce non inspicere, sed
 ut ceteris infeliciter manus heronæ defudam. Heronæ, et
 Mercurij, et Minervæ, statuas vobis infere possim.
 Imperite colidas, male in eformatum armamentarij,
 inscriptione meâ erga vos bene inspicia studij amorem:
 Nil enim prohibet leges, atque vitæ muneris
 Hoc domus, et verè perstat amoris opus.



PRÆLECTIO.

Cum ex chæronicis orationibus nunc temporis usitata una sit apud nos prælectio, aliâs quidem, sed præcipuè in solemnè studio rum institutione; ubi et non erit de materia ipsius, et anticipatè non alia huius operi prælectura paucis commemorare. Sæptus prælectio est oratio, quæ, cum ad egrum exornatum, aut deliberationem vocata sit, in sententiâ, alicujus anticipatè verasatâ explanatione. Sententiâ impropari, ut ita dicat, prælectionibus, ex antiquis oratoribus, vel poetis, in facis, aut, aut quar de scripturâ vocant, ex divinis locis de proximè argumentum. Orationis hujus partes inscriptæ, vel Titulus, Cœdium, Paraphrasis, Enactata, Grammatica, Confirmatio, et Peroratio numerantur. Titulus totius operis explicitè scriptum trahit, et auro stylo propriè inscriptionum. Deinde sententiâ submittitur cum ipsius diligenti, et denominatè Titulus orationis.

Ordinem communibus ex ejusdem formis sic debentur, ut proximè subsequenti sententiâ, apud potè antea. Postea prælectioni quoddam, et copiosâ explanatione completitur Paraphrasis, rem amica brevem, non nihil addende, mutandive factâ postulat, pleribus enumeratur. Preposita Paraphrasi Grammatica enarrat, vel, cum sententiâ factâ operata sit, et peritiam ompta, vel hæc Paraphrasim excipiens, orationem dictoris, et germanique, ut sui nominis est, sensum exponat. Tunc vero pollicetur humanitatis, studio exornata produat confirmatio, ejusdem doctrinæ, ac Credititæ orationis insigne: nec inveniâ minus circumdata.

Primo sententiarum propugnato culo, historiis, contra vim verborum, fabu-
lis Poetarum, Symbolis, sapientum rationibus, aliisque, sique su-
perant, ad id solvere indulgeat, ut solenne, et parvum feli-
citer declinet vitium Cruditioris fano, et nulla selecta, et ri-
di, indigeatque mille, oratione minime suis partibus apud
distincta, et ornatu sententiarum frequentioris incomposito, aucu-
pando. De Peroratione nihil est, quod iam dicta sunt, supra
addendum.

Circa ultimam partem, praesertim reliquorum sedu-
la observatio, hoc venit annotandum, ut in explicanda
Propositione, non literalem quidem, sed casu opportune acom-
modatam congruentem circumstantiis, dictaque Sanctorum
Patrum afferenda comprobent. In scriptis, Ciceronum, Cnax-
tatis, et Praeterea efferturque latine, sed oratione Confir-
matis, in qua tamen transiens ex una ad aliam partem, vel
ex una ad aliud argumentum latine potest, interferri. Pa-
raphrasim, totaque praesertim aliquo latine examine argumentis
aptando, Herodote, Cleopatra, vel Lyzio, Hispano nonnumquam
mixta intermisit. Paraphrasim, Cnaxtatis, et Confirmationis ab eo-
dem fante recitantur memoraverit.

48. fos.



48

Index Poeticus.
Præexercitatio.

Instructio 1. ^a de monstris superandis	Pag. 1.
2. ^a de poësis naturâ, et fine.	4.
3. ^a de imitationis cultu.	6.
4. ^a de stilo generatim inspecto.	8.
5. ^a de stilo poësis in particulari.	10.

Exercitatio secunda.

De singulari unaquaque poësi.

Instructio 1. ^a de carmine epico.	13.
2. ^a de carmine Bucolicis.	16.
3. ^a de carmine Elegiacis.	20.
4. ^a de carmine Lyricis.	24.
5. ^a de Satyrâ.	24.
6. ^a de carmine epigrammatico.	30.
7. ^a de variis usibus epigrammaticis.	34.
Apollinaris parvula de epitaphio	39.
8. ^a de stilo.	39.
9. ^a de carmine Dramatico.	41.
10. ^a de Symbolis.	43.
De professione prælectione.	47.



Index

INDEX

1	de la...	1
2	de la...	2
3	de la...	3
4	de la...	4
5	de la...	5
6	de la...	6
7	de la...	7
8	de la...	8
9	de la...	9
10	de la...	10
11	de la...	11
12	de la...	12
13	de la...	13
14	de la...	14
15	de la...	15
16	de la...	16
17	de la...	17
18	de la...	18
19	de la...	19
20	de la...	20
21	de la...	21
22	de la...	22
23	de la...	23
24	de la...	24
25	de la...	25
26	de la...	26
27	de la...	27
28	de la...	28
29	de la...	29
30	de la...	30
31	de la...	31
32	de la...	32
33	de la...	33
34	de la...	34
35	de la...	35
36	de la...	36
37	de la...	37
38	de la...	38
39	de la...	39
40	de la...	40
41	de la...	41
42	de la...	42
43	de la...	43
44	de la...	44
45	de la...	45
46	de la...	46
47	de la...	47
48	de la...	48
49	de la...	49
50	de la...	50



ELEMENTA

RHETORICÆ.

CAPUT I. DE FABULA.

Quid est Fabula?

Est ratio falsa, veritatem effringens. Falsus est apud Horatium, elegantissima illa fabella equi, hominis opem ad verus cervorum implorantis.

Epist. 10.
Lib. 1.

Cervus equum pugnâ melius, communibus herbis
Pallebat; donec minor in certamine longus,
Implorante opes hominis, fœdumque recepit.
Sed postquam victor, * violenti despectu ab hoste,
Non equitem dæp, non fœnum depulit ore.

* Violenti pro
violentes,
vos patieris
ustrata.

Vide, quam solertia Horatius sub illis Fabulæ involucris, et
quasi integumentis verum, ac rectum nos doceat: et nos
repente à veri illa in speciem Narrationumculâ, ad veritatem
malucat, tribus illis, qui sequuntur versibus.

Sic qui pauperem veritus, poriose metallis
Liberare caret, dominum vehet improbus, æque
Serviet exorum, quia pauper nescit uti.

SI

De variis Fabularum generibus.

Fæta numerantur ab Aphronio, Theone Sophista, genera Fabula-
rum. Atque sunt Rationales, aliæ, Morales, aliæ, Hiæ.

SII.

De Fabula rationali, sive Parabola.

Fabulæ Rationales sunt illæ, quibus ad mores instruendos, sive
mus ab homine dictum, vel factum quidpiam, quod tamen se
ipsa neque dictum fuit, neque factum, sed tamen dici, vel fieri
omnino

2. omnino potuit. *Esajamodi sunt dicitur ille Parabolę de Viaggoribus decem, de dicitur et Inope, de Filio prodigo, aliisque, quibus Christus dicit Apostolos, et circumfatur pabem ad omnem veritatem erudiebat. Sine parabola non loquebar eis. inquit Sacra Pagina. Rationalis Fabulę exemplum esto hęc, quę hęc affere.*

Math.
14.

Aesopus, et petulans. Fab. Rationalis.

*Aesopo quidam petulans lapidem impigerat:
Janro, inquit*, melior: affem deinde illi dedit,
Sic persequeris: plus non habeo mehercule.
Sed unde accipere possis, monstrabo tibi.
Venit ecce deves et potens; hęc similes
Impingit lapidem, et dignum accipies proximum.
Perquisit ille fecit quod monitus fuit.
Sed spes sefellit impudentem audaciam:
Comprehensus namque perit perfolere cruce.*

* scilicet
Aesopus

SIII. *De Fabula Morali, sive Apologo.*

Fabula Moralis est illa, quę belluarum mores, et indolem exprimit ad mores hominum informandos. Morales Fabulę dicuntur Aesopię non quia Aesopum auctorem habeant, sed quod ipsi valde fuerint in deliciis, et illas admodum ingeniose tradiderit. Ex quibus istum Fab. Moralis exemplum habes in hoc Phedra Apologo.

Rana rupta, et Bos. Fab. Moralis.

*Inrupt potenter diem vult imitari perire.
In praeo quodam Rana conspexit Bovem;
Et ranta invidia rante magnitudinis,
Ruppsam inflavit pellem; cum natos suos
Interrogavit, an Bos esse latior.*

Illi negantur, rursus intendit curam
 Majori nifu: et sumite que sunt modo,
 Livi major effret: illi dixerunt bovem.
 Novissimi indignata dum vult validior
 Inflare sese, rupto jacuit corpore.

Quamopere valeat hic Apologus ad nros mores emendandos, satis liquet ex primo Versiculo. Inops potentem &c.

Hoc interest inter Apologum, et Parabolam: quod Apologus sit eorum rerum, que fieri omnino nequeunt: Neque enim bellus loqui possunt. Parabola vero est eorum rerum, que si se ipsa non sunt, esse certe quidem poterunt.

S. IV. De Fabula Fœva.

Fabula Fœva est, que ex Rationalis, et Mortalis admixtione componitur, seu in qua homines cum brutis sermocinari solentur. * Hanc opportune adhibuit Regulus quidam, ad concitandos veterum Gallosum animos contra Massilienses, qui ex His nuper in Liguorum regionem advecti, locique amenitate capti, condendis vasis locum ab incolis precario impetraverant.

Apud Justinum
 exempl. repetitum
 Hist. lib. XLIII.

Canis, et Pastor. Fab. Fœva.

Canis aliquando patre gravida locum à Pastore precario petiit, in quo pareret; quo obtento, curatio petijt, ut sibi educare eodem in loco canulos liceret. Ad extremum adultus canulis supra domesticis presidio, proprietatem loci sibi vindicavit. Non aliter Massilienses, qui nunc inquieti videntur, quandoque dominos regionum futuros.

Quamvis potius valeret hęc fabula, continuo subiungit Justinus: Hic, inquit, invidiosus Rex insidias Massiliensibus extruxit.

Prima hæc est Lex, ut Fabula quilibet adjunctam habeat suam interpretationem, qua moralis illius sensus breviter exprimitur. Hæc interpretatio, si ponatur post Fab. vocatur, Epimythion, sive Affabulatio. Si vero ponatur initio vocatur, Proimythion, quasi Præfabulatio, si ita loqui fas esset. Ceterum in initio ponas, cum sine, non referre maxime oportet.

Secunda Lex hæc est, ut Fabulæ narratio sit perspicua, probabilis, brevis, et jucunda. Verum de illis, quatuor narrationis cum Fabulæ, cum Horatius tractat, cap. subseq. dicendi sumus.

Quomodo nam probabilis reddi potest, veritas, similis Fabula, quæ nimirum ficta semper res est, et commentitia, ac perspicua etiam in credibilis, fidelis, propterea absona; quales sunt Apologæ?

Fabulæ, quantumvis ficti, quamdam tamen inesse probabilitatem, si sua cuiuslibet animanti sexusque indoles, ac suum ingenium: si Valpurg facias, vesperillam, et subdolam: Lupum, rapacem, et cauculentum: Agnum mitem, et simplicem: ac egestatem demum bellæ germanicæ, propriisque suas coloribus depingamus. Horatius sapienter monet Terentius in arte Poëticâ, Poëtæ mendacia ad veritatem accedere omnino debere.

Ficta voluptatis causa, sunt proxima veris.

* Atque in mentibus sic, veris falsa remisset,

Primo nè medium, medio nè discreper unum.

* Hic loc. ejusdem Poëtæ;

Mirabilis quosdam usus habet Fab. si in loco ac tempore adhibeatur, ut patet. Primum enim mirum in modum valet ad exhilarandos, recreandosque auditorum animos, et ad conciliandum

dam attentionem, quæ delectationi solet esse conjuncta. Hæc
 arte sibi ab operante populo paravit olivæ summus Orator
 Demosthenes. *Afûni umbra. Fab.*

Adolefens ætate tempore Athenis Megarum profecturus,
 afûnum conduxit; cumque efervescente jam meridie, solis ardor
 cepisset esse vehementior, vitandi caloris causa, sub afûni ven-
 tæ se conjecit, ut umbram inde caperet. Ast Hæge, qui loca-
 verat afûnum, hunc hominem sead prætoribus, afferens se nihil,
 nisi afûnum, non verò afûni umbram locasse: alter contra affir-
 mavit, se cum afûno, pariter delius umbram conduxisse. Cum
 autem vidisset Demosthenes, capros hæc Fab. rîse eorum, ac po-
 tere emori discessum exponere paravit, sed rogantibus tandem Atheni-
 ensibus, ut Fab. quod reliquum erat, perficeret; Itaque verò, mutata
voce inquit, de afûni umbra audire vultis, de vitis operantibus, et
scripsi non vultis? et illos hoc assensu ab operantia ad summam
 audiendi alacritatem tradidit.

Quænam est altera utilis Fab.

Fabula non solum valet ad delectandum, sed facit etiam ad docen-
 dum, et ad corruptos hominum mores emendandos. Philosophus obviat
 vitia palam: unde offensi præsepe improborum animi salutari moni-
 tum approxantur. — *Castigatioque remouent. At Poeta *Juvenalis
 vitium impugnat, quasi aliud agens, et moritiorum austeritatem Fab.
 condimento mitigat. Quod enim aptius vq. ad inanium peccatissimum
 vitium sone cuiusquam offensione castigandum, quam hæc Lepidus Fab.

Non paruerunt.

*Phædrus.
 Lib. 4.*

Non paruerunt, gemitur immanis aens,

Et que in vasis maxima expellatid,

At ille muem pepocit. Hoc scriptum est ubi, ¶ 9) Lu magna cum miracis, extricas nihil.

Quid est Narratio? Est rei gestæ, quasi gestæ, expositio. Dicitur rei gestæ, quasi gestæ, ut nempe Narrationem. nunc Historiam, nunc Fabulosam compellatur hæc nostra definitio.

§ I. De virtutibus Narrationis.

Quas sunt virtutes Narrationis? Quatuor à Sallustio recensentur: perspicuitas, probabilitas, breuitas, et suauitas.

Quomodo fiet perspicua Narratio?

Fiet perspicua: 1. Si temporum seruetur ordo, adeo ut quod primum gestum est, primum etiam referatur. 2. Si verbis proprijs, et uisatis utamur. 3. Si res non inuicem narraretur. 4. Denique si diligentior uictor omnis uerborum ambiguitas, qualis esset ista: u.g. Agrippa Regem Pyrrhūm Romanos uicisse. Quis enim inde uictor, quæ uictus intelligi possit?

Quamquam paratū erit, ac contendere debeat Orator, ut perspicue narret, et aperit, facile intelligere poterit ex Fabio Quintiliano:

Prima sit orationis uirtus perspicuitas. Quod spectat etiam quod eodem capite inculcat idem Fab. Dilucida, et negligenter quoque audientibus aperta sit... ut in animum, tanquam Sol in oculos, etiam si non intendatur, incurrat. Quare, non ut intelligere possit auditor, sed ne omnino possit non intelligere, curandum.

Quod si obscuritas uis laborat Narratio, iure, ac merito cadet in illius auctorem, quod de obscurissimæ quosdam auctore saltatum est à nobilissimo Poeta

Quid iurat obscuris involuere scripta lasebræ?

Ne pateant animi sensa? rases poter.

Cedo ex ueteribus exemplum aliquod Narrationis perspicue.

istæ.

Infer omnium esse potest laudatissimum illud Epigramma
Ausonij, de Venere armata, et de Pallade.

Amatam videt Venerem Laetabona Pallas:

Nunc certemus ait, iudice vel Paride.

Cui Venus: armatam cur me temeraria, temnis?

Quis, quo te vidi tempore, inexmīs exam.

S. II.

Quomodo fiet probabilis Narratio?

I. Si is, qui narrat, sit nosse probator, et fidelis. 2. Si res esse se-
rem exponat sine furo. 3. Si nihil afferat fidei obsonum, et quod
abhorreat à communi hominum sensu, quia ut ille admonet
Horatius in arte Poetica:

Quodcumque offensus mihi sit, incredulus odi.

Quod si forte res vera, sed credibili fidem facere velis, usurpa-
re poteris sapientis illud cuiusdam Veteris dictum: Nulla esse
vera, quae tamē non sine verisimilitudine, et probabile omnino esse,
quamplurima contra probabilitatem contingere.

4. Denique si clari aperteque exponas rerum circumstantias, et
ei adjuncta personarum, locorum, ac temporum, unde vel ratione

pendet facti probabilitas. Ita Cic. in Historiam Narratione. Cur iustus,
inquit, videtur est Clodius? Quia non semper viator à Latrone, sed
nonnumquam etiā Latro à viatore occiditur, quia quamquam para-
tus in paratos Clodius, tamē nullus incidit in viatorum.

S. III. Quid factu est opus ut brevis sit Narratio?

Brevis erit, si narrandi initium alius non repetas, et ab ovo,
ut ajunt, quemadmodum ineptus ille, quem videt Horatius.

Quo opinio bellum Trojanum audiret ab ovo.

Sed si inde sumas exordium, unde necesse est. 2. Si non inutilis, pun-
dique circumstantias, quae nihil faciunt ad rem in Narrationem

quam infaxcat. Tuid enim quod est dicere v.g. In portum veni, navem
paratam apperi, de praed conveoi, sublatz sunt amictoz, è portu soler.
Satis erat dicisse: è portu soler. Vide tamen etiã, atque etiã, nē ni-
mīa brevitas obscuritatem afferat orationi, ut observat Habius: Vtandz,
inquit, illa saluberrima brevitas, et abruptum orationis genus. Et alio
loco: Narratio undique praecipua, non rām Narratio vocari potest,
quã confusio. Fidei rursus Horatium nostrum

— — — Brevis esse laboris; ✱ Obscurus fœ.

S. IV

Qua ratione suavis reddatur Narratio?

Suavis erit, I. Si utamur verbis, lenitior, et numerosè sonantibus. 2. Si
ita collocentur verba, ut nec hūilis, nec asper sit illorum concu-
sus. 3. Si quæ narramus sint magna, nova, et impellata. 4. Si adhibe-
antur certe quædam narrandi formule, Tullio pentameteros. v.g.
pro temporis praeterito praesens usurpatur. Item cum plures infinitivi
sibi autem verbo junguntur, ut cum ait: Rex palmis nihil metuebat, rē
nil suspicari, dies unus et alter incedere. Ita Virg. in misistis h. l. v.

Liv. VI.
Enclit.

At Danaum proceres, Argemnonique phalanges
Vt vidēte vōrum, silēntiaque anima per umbras,
Ingenitū exspādere metu: Pars vertice verga,
Ceu quondam pētere rates: pars tollere vocem
Exiguam: inceptus clamor suspirata hūores.

5. Denique suavis erit Narratio, si diversis figuris illuminetur, et si habe-
at admirationes, suspensiones, exitus inspiratos, et interpositos motus
animosum, dolorem, indignam, metum, cupiditatem.

Narratum omnium rerum admirabile quoddam exemplum
habet, in jucundis. Mō Narratione, de Dionysio Syracusano Tyranno, et
de Damocle quodam illius Tyranno: in quam inveniē satis non po-
terunt Tyrones, et suavis, et festivè narrare discat.

Dionysius Syracus. Tyrannus, et Damocles.

Cum quidam ex eius assentatoribus Damocles commemorare in sermone copias eius, opes, maiestatem, dominatum, rerum abundantiam, magnificentiam eorum regiarum, nequeque, unquam beatorum, quemquam fuisse; crine, inquit, Damocle, quoniam hec et uia delictas, ipse eandem deest, et fortunam experiri meam? Cum se ille cupere dicit, collocari iussit hominem in aureo clypeo, stato pulcherrimo, et hinc stragula magnificis operibus pecto, abacisque complures, ornati argento, auroque clypeo. Tum ad mensam eximia forma Puras delictos iussit consistere, eosque, nuncius eius intuentes, diligenter ministrare. Adstant unguenta, coronae; incendebantur oleae; mensae conquisiti uisum epulis exuebantur. Fortunatus sibi Damocles uidebatur. In hoc medio apparatus, fulgentem gradum in lacunari sera equitae, quorum demitti iussit, ut impenderet illis beati uisibus. Haec nec putatos illos ministratores aspicebat, nec plenum auri argentum, nec pontificabat manum ad mensam. Jam ipse deflebat coronae; deinde exoravit Byzantium, ut abire liceret, quod iam beatus nollet esse.

Satisne uideatur sedasse Dionysius, nihil se esse beatum, cui semper aliquis terror impendat? Ad hanc suavis Horatius alludit. Olarum Lib. 3.

Districtus ensis cui super imposita	Non aurum, citharaeque causas
Cavice pendet; non sicule, dapes	
Dulem elaborabunt saporum.	

S. v. De Schemate, seu Figura, quibus illuminari potest Horatius.

Quid est Figura? Figura, seu Schema est ornamentum quoddam rationis, seu loquendi modus illustratus, et à communi consuetudine remotus, cuiusmodi sunt haec C. uerba: O Diu immortales! Ubi nam gentem sumus! O scelus! O potentium, in ultimas terras amandandum; Itemque illa Virgilii uerba in Celoz II.

Ita Cozydon, Cozydon, quae dementia cepit!

vel cum idem Vag. H. vid. VI. Sybillam ita loquentem inducit.

— — — — — Bella, horrida bella;

Et multo fœdior spumantem sanguine cerno.

Quid enim non videt, hęc orationis lumina, et illas dicendi quasi faces, in quotidiano, communique sermone adhiberi nequaquam solent?

Quibus postmodum Hæguis cœt illuminanda Narratio?

Præcipue Narrationis Hæguis sunt Hypotyposis, Suspendio, siue Suspendio, Exclamatio, Communicatio, et Sermonatio, siue Dialogismus.

Quid est Hypotyposis? Est illa, qua aliquam rem vivis, spiritibusque coloribus pingitur, atque narratur, ut non tam audiri, et legi, quam spectari, et oculis quasi subjici videatur. Ita Cic. V. in Verrem, Gaij cuiusdam Civis Rom. supplicium narrat per Hypot.

Credidat virgō in medio foro Hællam, Civis Romanus, cum in-
terea nullus gemitus, nulla alia vox istius miseræ inter dolorem,
crepiumque plagarum audiebatur, nisi hæc: Civis Rom. sum.

Sic etiam Vag. Narrator, et rerum imitator plane mirificus, Didonis et Hæne venationem describens, rem quasi sub oculos ponit his versibus expressit.

— — — — — Ostraque infensis, et auro,

Stat sompes, ac fœna tenet spumantia manditi.

Quid est Suspendio? Est Hæguis, qua orator ad sibi conciliandam attentionem, et ad excitandos auditorum animos, illos tenet ali-

quandiu Suspendos, et incertos, quid diciturus sit. * Etiamnum mihi spectare videmini, iudices, quid deinde factum sit.... Expectare facinus quam vestis improbum; Veneam rem in expectationum vram.

Quid est exclamatio? Est vocis elatio, siue contentio qua, in refectione, adhibita, sub audita, vehementer animi motum significamus, et rei magnitudinem exprimimus. Ita Hællius post

* Hællius
contra
Verrem.

rariatum indignissimum illud Gavi supplicium in hac doloris, et in
 dignationis voces subito erumpit. O nomen dulce libertatis! o jus
 summum nostrae civitatis! O lex, Patia, legesque Semproniae! o gravissima
 despecta, et aliquando reddita populo Rom. Suburbana potestas! huc
 cum tandem omnia redierunt, ut Civi Rom. in provincia pop. R.
 in oppido Helveticorum, et ab eo, qui beneficium pop. R. fecer, et secu-
 res haberet, deliquit in foro virgibus ediceret? Quum cum ignes,
 ardentisque laminae, ceterisque cruciatibus admoebantur? Si te
 illius acerba imploratio, et vox miserabilis non inhibebat, ne Ci-
 vium quidem Romanorum, qui eum ad exant, flexi, et occidere ma-
 ximo commovebatur? In crucem tu agere auseret, quemquam,
 qui se Civem Romanum esse diceret?

Quid est Communicatio? Est figura, qua orator, causa-
 suae confidens, deliberat cum ipsis, apud quos, contra quos dicitur
 est, illos numerum consulens, quum acturus sit, vel etiam quum ipse
 met in simili causa essent acturi. Ita Cic. pro summam fiduciam
 videret conflicta sua communicare cum adversario, suo dicitur

re, illumque quasi consulat in hunc modum. Si tu apud Persas,
 aut in extrema India deprehensus, diceris, ad supplicium ducerere,
 quid aliud clamitares, nisi te Civem esse Rom? et si tibi ignoto a-
 pud ignotos, apud Arabes, apud homines in extremis, atque ul-
 timis gentibus positos, nobile, et illustre apud omnes nomen nostrae
 civitatis profuisset, ille, quisquis erat, quem tu in crucem raptebas,
 qui tibi esset ignotus, cum Civem se Rom. esse diceret, apud te digne
 re, si non effugium, ne mortem quidem mortis, mentione, atque
 usurpatione Civitatis, assequi poterit?

Quid denique est Sermo inatus, seu Dialogismus? Est figura,
 qua duo, vel plures homines induuntur loquentes, aut secum
 ipsi.

ipſi, aut eum alijs. Lepidum illius exemplum habes in hac per-
eleganti Narratione Cæ. lib. I. Fulcanarum queſtionum.

Diogenes et Amici. Narratio per dialogiſmum.

Cum ab amicis rogaretur Diogenes ubi vellet inhumari, præſtiterit
me, inquit, inhumatum. Sum amicus; Volueribusnè et feris? Minime
verò, inquit: ſed bacillum præpò me, quo obſtam ponitore: quid por-
ris, illi? non erron ſenties. Quid è? quæ mihî faxorum lanuæ
obſtat, nihil ſentient?

S. VI. Variâ Narrationum genera, et ſelecta illarum exempla.

Triplex eſt Narrationis genus: Triplex: alia eſt enim narra-
tio Poëtica, alia Hiſtorica, alia Civilis, et Oratoria. Narratio Poë-
tica rem ſitam exponit; Hiſtoricam rem geſtam; Civilis, et
Oratoria rem exponit, quæ in controverſiam adducitur.

Quid differat inter hæc tria Narrationum genera?

I. Hoc præſertim intereſt: quod Hiſtoricus et Orator ordinem
temporis, et rei geſte ſeriem in narrando ſequuntur, et ſervent,
contra quam facit Poëta, qui etiam à fine, aut à mediâ rem ſolet
ordiri, quomodo Virg. ab anno ſeptimo exiitij ſuavari Juam Brui-
dem auſpicatur; ut liquet ex hæc Didoni verbiſ ad Brucam.

— Nam te jam ſeptima prestat

Omniſus exantem rearis, et fluctibus eſtas.

2. Hoc intereſt: quod Hiſtoricus veritatem conſpiciet, Orator veri-
ſimilitudinum: Poëta verò commentarijs etiam fabulis verita-
tem aperget.

3. Denique hoc intereſt: quod Hiſtorica Narratio ſit ſeriem ſimplicem,
brevis, et nuda; Oratoria ſit ornatioꝝ, et fuſior; Poëtica verò or-
namentis abundet; et omnibus artibus coloribus picta ſit, ac
que polita.

ad caetera
lib. primi.

Instita omnium sit Narrationis poëtae exemplum Ovidiana illa Narratio
de Dydalo, et de infelici Icaro, in qua omnes, quas dicimus virtu-
tes, doctaque optimo jure miraberit.

Dydalus inæcia Cæcæ, longumque peropus
Cicillum, paterque soli natalis amorem,
Clausus erat pelago, feraxar licet, inquit, et undas
Obstruat; ac cælum cæcæ patet: ibimus illæ.
Omnia possidet, non possidet æixa Minos,
Dixit, et ignotas animum dimittit in aëres:
Narramque novæ; nam ponit in ordine pennas,
A minima cyptra longam brevior sequente,
Vt Clivo cecidisse potes: sic rusticæ quondam
Fistula de paribus paulatim surgit avenis.
Fum linæ mediæ, et cæcis alligat imas,
Atque ita compactas parvo curvamine flexit,
Vt veras imitetur aves. Puer Icarus unâ
Stabat, et ignarus sua se tractare pericla,
Oze resudanti toti quæ vaggæ moverat aura
Captabat plumas; flavam molis pollice cæcam
Mollibat, lufque suo mirabile dactyl
Impedebat opus. Postquam manus ultima cyptris
Impressa est, geminas opifex libavit in alas
Ipse suum corpus, matæque perpendit in aurâ,
Instaura et Narram; madidæque ut limbe curvas,
Icare, ait, moneo; ne, si demissit ibis,
Vnda gravas pennas; si celsior ignis adurcat.
Inter utrumque vola: nec se spectare Bootem,

Aut Helicem jubes: studeamque Orionis infern.
Me ducit, carpe vitam: pariter præcepta volandi
Fradet, et ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus monitufque, genæ madidæ seniles,
Et patris tremere manus: dedit oscula Nato
Non iterum repetenda suo; pennique levatus
Amvolat, comitque timet; velut ales ab alto
Quæ tenexam præter produxerit in aëra rida.
Horroratque sequi, damnosasque crudelis aëres:
Et movet ipse suas, et Nati respicit alas.
Cùm puer audaci cypri gaudere volatu,
Deferuntque Icarum, cælique cypidantæ rathis
Mitur ipse iter, rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, cæcis.
Fabuerant cæcis, nudos quatuor ille lacertos,
Remigis que cæcæ, non ullas præcipit auræ,
Oraq; cæcæ patrum clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At Tæxæ infelix, nec jam Tæxæ, Icaræ, dicit,
Icaræ, dicit, ubi es? Quæ te regione requiram?
Icaræ, dicebas: pennas operis in undas:
Devorantque suas artes, corpusque sepulchro
Condidit, et cellæ à nomine dicta sepulchri.

Narrationis historię exemplaria, habes in veteribus scripturis Romanę scriptoribus Narrationes bene multas, tam singularem opera, artificiosęque elaboratas, ut nihil supra. In *F. Livio*. 1. Sabinaum pugnam. 2. Horatiorum et Coratiorum pugnam. 3. Lucretię mortem, exactos à Bruto Tarquinios, interemptosque à Patre proprios filios. 4. Judaei Mucij sequevole, facinus adversus Regem Tarsenam. 5. Varios coriolani eventus. 6. Pugnam Cannensem. 7. Scannibalis cum Scipione congressum Epheso apud Antiochum Regem. 8. Supra cetera vero omnia, mirificum illud ejusdem Scannibalis in Italia per Hellespontum, per Thraciam, per Gallias, per Alpes, et Appenninum, quod exquisitissimum quoddam artis opus existimo.

Habes præterea in salustio pugnam adversus Catilinam. In *D. Curtio* Fii obfidionem, singularem Abdalonim eventum, Fluxandri magni mortem, exercitus confertationum, et Regine Sisyambis dolorem, ac interitum.

Narrationis historię exemplum esto hæc, ex *F. Livio*.

Lib. 1.

Horatiorum pugna cum Curatior.

Datus signum, infestis que armis, velut acies terrę juvenes magnorum exercituum unimes exentes, concurrunt. Nec his, nec illis periculum suum, sed publicum imprium, sextumque obversarum animo, futuręque deinde patris fortuna, quam ipse fecissent. Ut primo statim concursu incerpuit arva, micantemque fulsere opadif, horrox impens spectantes perstringit, et nervis inclinatis spe, torpetat vob, spiritusque.

Confertis deinde manibus, cum jam non motus tantum, aggratięque anceps telorum, armorumque, sed vulnera quoque, et

Sanguis

Jamque spectaculo essent, duo Romani super alium alius,
 vulneratis tribus Albanis, expirantes conuenerunt. Ad quorum
 caput cum clamasset gaudis Albanus exultans, Romanas legi-
 ones jam per tota, nondum tamen cura deseruerat, exanimem
 vice unius, quem res Curiatij circumsteterant. Forte is inuag-
 fuit, ut uniuersis solum nequaquam par, sic aduersus singulos
 feroc. Itaque ut separet pugnam eorum, capessit fugam, ita
 raris sequentibus, ut quemque affectum vulnere corpus sentiret.
 Jam aliquantum spatij ex eo loco, ubi pugnatum est, aufugerat,
 cum aspiciens videt magnis intervallis sequentes, unum haud
 procul abesse abesse: in eum magno impetu redijt, et dum Al-
 banus exultans inelamat Curiatij uti quem fecerat fratrem, jam
 Hostatius, ego hoste, victor sequi secundam pugnam petebat. Tunc
 clamans (qualis ex impetu faventium solet) Romanis adiuvant
 q militem suum, et ille desumpsit pugna selesinat. Prius itaque quam
 alter, qui nec prociat obedat, consequi posset, et alterum Curi-
 atium conficit.

Jam que equate maxime singulis succedant, sed nec spe-
 nec viribus pares: Atroxum imaltum frasa corpus, et eximiam
 ra victoria, ferocem in certamen certum dabant. Alter se-
 sum vulnere, arm se frage victori obiectus hosti: nec illud pre-
 nium fuit. Romanus exultans, duos, inquit, fratrum Marti-
 bus dedi; certum causam belli hujusca, ut Romanus Albano
 imperet, deca. Male sustinenti anima exadum superant pug-
 lo desipit, iacentem spoleat. Romani ostantes, ac gratulantes Ho-
 natium accipiunt, eo maiore cum gaudio que propriis metum
 res fuerat.

Oratorie Narrationis exemplum sic celeberrima illa
 Nilo.

Miloniana Narratio, qua Ciceronis suspitionem infidiamurum a Milone in Clodium iam calidè, tamquàm iniquè detorqueat.

Narratio Miloniana.

Milo autem, cum in senatu fuisset eo die, quoad senatus dimissus est, domum venit, calceos et vestimenta mutavit, paulisper, dum se uxori, (et fili.) comparat, commoratus est. Deinde profectus est in templum; cum iam Clodius siquidem eo die Romam venturus erat, redire potuisse. Obviam fit ei Clodius, et pedibus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis, nullis Græcis comitibus, ut solebat; sine rorae, quod nequaquam ferit: cum hic infidiatos, qui illud iter ad eadem faciendam apparassent, cum uxore veheretur rheda ^{per} pulatus, vulgus magno impedimento, ac muliebre, et discoloro amictuum, puriorumque comitatu.

* Milo rorae.

* Rheda seu polio dicitur.

Fuit obviam Clodio ante fundum eius, hora fere undecima, aut non multo secus: statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiorum impetum: adversi rhedarium occidunt. Cum autem hic de rheda, rejecta perusta, desilisset, sequi acriter adversus defendisset; illi, qui erant cum Clodio, gladiis eductis, parum recurrere ad rhedam, ut à tergo Milonem adirentur, parum quod hunc iam intrasectum putarent, cadere impetunt eius servos, qui post erant: ex quibus qui animosissimi in Dominum erant, et presenti fuerunt, parum occisi sunt, parum, cum ad rhedam perparum viderent, et Dominum suum prohibere viderent, Milonemque occisum, etiam ex ipso Clodio audierunt, et ita se putarent, fecerunt in senatu Milonis (dicam enim non dehiscentibus criminis causis, sed ut factum est) neque imperante, neque sciente, neque presente Domine, quod suis quibusque servos, in talia facere voluisset.

Legit, sicut exposuit, ita expositum, iudicet: infideliorum
superacutus: ut videtur: vel potius oppressa virtute audacia
est.

CAPUT III. de Chria.

Quid est Chria? Est brevis commemoratio facti, et dicitur
iustitiam utilis, et memoria digni: unde etiam Chria suum
nomen invenit à greco vocabulo Χρησιν, quod usum, utilita-
tatem, commodum significat.

Triplex est Chriae generis: Alij versantur in ver-
bis, alijs in actione; alijs in utroque consistunt. Scilicet, ut vul-
gus Rhetorum loqui solet, alijs sunt Verbales, alijs Activa, alijs
Mixta.

D. I. Quid est Chria Verbalis? Est ea, quae explicat verba, gra-
viter ab aliquo, et sententiosè prolata: qualis est Virg. vers. ille:

Dixit iustitiam iustitiam moniti, et non temere Divos.

Horat. 6.

Verd hoc effatum, senex: Nulla est honesta avaritia, nisi temporis.

Vel huc Horat. v. Palida mors equo pulsat pede pauperum tabernas,

Odorum lib. 1.

Regumque turris.

Huc denique sapientissima illa Juvenalis sententia: Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

D. II. Quid est Chria Activa? Est ea, quae memorabile aliquod
factum exponit, et verbum exornat; ut cum Sapiens Pythagoras
interrogatus aliquando quam longa esset hominum vita,
se paulisper conspicuum exhibuit; tum subita exspec-
tantium oculis evolavit, ut nimium celerè illa fuga, ca-
ducus et fugacis mortalium vitae breviterem desideraret.

D. III. Quenam est Chria Mixta? Est ea, quae aliquando
sermonem conjunctum exponit. Exemplum si quaeris, aliquot selecta
hic

Maximam partem cum aliquando vidisset in foro
 Diogenes. Philoſophus, ad illam ſupplicem acceſſit, et manum
 illi, quaſi ad ſcepum dæi multumque porrexit. Mirantibus
 velle amicis, et interrogantibus, quid porro faceret, reſpon-
 dit: Ad reſuſcitandam me exſpecto. Tum. Temp.

Idem Diogenes, cum aliquando confertiſſimam po-
 puli turbam ſſe theatro effundentem vidisset, ad ver-
 ſus illam ſolus inſpedi cepit, et objurgantibus reſpondit:
Hæc in omni ſuita faciat ſuſco. Sciebat nempe homo ſapi-
 entiffimus, Philoſophum ad verſus popularis eſtus impetum
 obtinere, et obſultari pro viribus debere: cum nempe Philo-
 ſophus ratione ducatur, populus cupiditatibus, et conſue-
 tudine.

SIV. Quot ſunt Chriſt. partes, ſeu Capita? Chriſta ſive
 Verba. ſeu Act. ſeu Mō. octo continetur partibus. Encomium, Pa-
 raphraſis, Cauſa, Contrarium, Simile, Exemplum, Teſtimonium
 veterum, et Epilogus. Sive, ut ratio illa, uſitatæque formulæ
 potius utamur; Chriſta tractanda eſt:

1. A Laudativo.

5. A Simile.

2. A Paraphraſis.

6. Ab Exemplum.

3. A Cauſa.

7. A Teſtimonio veterum.

4. A Contrario.

8. A brevi Epilogus.

Quæ ſingula capita ſimilitudinem amulcare neceſſe eſt.

Quid ſibi vult à Laudativo? Significat, in ipſo Chriſt.
 inſerendo laudandum eſſe dicti, facti auctorum; ut ſcilicet ex au-
 toris laudatione, major illius ſeu dicti, ſeu facti auctoritas ac-
 veluti pondus accedat.

Quid à Paraphrasi? Idem propositis ac si dixeris. Ab
expositione dicti, facti, deque agitur. Paraphrasi enim, ut ver
græca facti indicat, est liberior, ac copiosior rei explanatio.

Quid illud est à Causa? Indicat, diligentem investi
gandam esse, et affertendam causam illius dicti, seu facti, quod
pertractandum, et amplificandum suscepimus, v.g. Chris Ver
bali argumentum esto hæc sapiens sententia: Terenda sunt
amicorum vitia: erit in proprio hæc causa, iustissima, quod
scilicet sine vitio nemo nascitur: optatus ille est, qui
minimus vitiorum; ut ait Horatius.

Quid est à Contrario? Idem, sententiam rectam
ex contrariarum rerum conflictione esse confirmandam.
v.g. postquam peraveris, dulce ac decorum esse pro patria
morì; dices è contrario, rem esse turpissimam, ac propulsissimam,
si miles pro patria pugnat, inhonestam mortem formide
ne, resque suæ convertat. Idem, postquam ostenderit, omnium,
et delictam omnium vitiorum fontem, ac fontem esse;
dices è contrario, laborem, ac desiderium vigilias esse fra
gissimum morum, integritatis, innocentique presidium.

Quid à simili? Idem, propositam sententiam
apertam quapiam similitudine exornandam, ac illustrandam
esse. Ita si laborem, et diligentiam commendare velis, di
ces cum Iulio: Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad a
randumbos, ad indagandum canis; sic homo ad intelli
gendum, ad laborandum natus est. Si de constantia, et
inconcessi animi firmitate sic sermo, cum poteris hæc illus
trare Virgiliana similitudine:

Aveluti arboram valido cum robore querecum

Alpini rozes, nunc hinc, nunc flatibus illinc

Cruciat inter se certant; et stultos, et alii

Conferrunt terram, concupiscent frondes,

Ipsa hinc scopulis, et quantum vertice ad auras

Brachias, tantum radice in saxa tendit.

Haec secus affiduis hinc, atque hinc vocibus Hector

Tenditur, et magna persequitur pectore curas.

Ipsa immota manet: lacrymaz volventur inanes.

Quid vias ab exemplo? Tuiusce vocis sensus est,

rem, quam pertractamus, illustris cuiusquam exempli appo-
sitione confirmandam esse. Sit tibi v.g. amplificandum illud:

Duce, et deorum est, pro patria mori, offeres exemplum

Codri, Atheniensium Regis, de quo cecinit Horatius:

Codrus pro patria non timideus mori

Vel offerre poteris exemplum Decii Consulis Romani, qui

se, velato capite, certisque verbis pro patrie salute ultro
devoit.

Quid a testimonio veterum? Opendit, nostram

sententiam veterum auctorum verbis, ac testimonio compro-
bandam esse. Sit hoc argumentum v.g. Injuria esse condo-

nandas potius, quam ulciscendas: usurpabis auxilium illud fa-

cti verbum: Ipsa contemptu exantur. vel hanc ejusdem

sententiam, homine Christiano dignissimam: Convicia
experta exoleverunt.

Quid denum sibi vult, a brevi epiloquo? Indicat,

apud quodam, et rotunda verborum conclusione compre-
hen-

*
Aeneas.

lib. 3.
ode. 44.

hærenda esse quæcumque Sufius dicta sunt. Est enim epistolus brevis et artificiosa clausula, qua collegimus in paucis quæ Sufius commemorata fuerit.

Sed quoniam, ut in prælo diximus, per præcepta longum est iter, per exempla verò expeditum, et facile, idcirco operæ præteritum est, unum, aut alterum Christi exemplum hoc loco subijcere.

S. V. *Christi Verbalis in hanc Virgilio's sententiam:*

— Breve, et irrevocabile tempus ¶ Omnibus est vitæ, —

A Laudativo.

Cum optimo cuique Poëtæ, propositum illud fuerit semper, ut mæceat utile dulci, hoc est, ut delectando doceat, et docendo delectet; neminem tamen adhuc legi Poëtam hæc in re Poëtarum Principi Virgilio comparandum. Ille enim non solum ceteros omnes, ante se, et post se, Grecos, et Latinos Poëtas facile vincit elegantia, suavitate, iudicio, splendore, numero, delectuque verborum; non solum hoc habet, ut illius versibus, perfectis imperio, elaboratis industria, nihil ad se possit, nihil detrahi, nihil mutari, verisimilique de illis dictum olim fuerit, Musas, et Apollinem non aliter in suo choro loqui, Iovisque ipsum, si sit Poëta, non alio modo loquenturum, verum etiam, quod caput est, sententiarum gravitate, et augustitate, quibus abundat, præceptorum sapientia, hæc abequatur est, ut optimus vitæ, virtutisque magister jure merito possit à nobis appellari.

Inter cetera verò documenta, ad vitam, instruendam, et ad mores infirmandos idonea, quibus a prælo est passim divinum illius Poëma, saluberrimum in prælo est, atque laudabile,

labile, quod ait *Arcid. lib. 10. de brevitate temporis, fluxat-*
que, et caduca mortalium vita:

— Breve, et irreparabile tempus ^{10^o} Omnibus est vite. —

§ *A Taxaphaethis.*

Ita est profecto: tam exiguum, tamque arctum vivendi certu-
 sculum nobis à natura circumscriptum est, ut vix bene lux
 impetris sic de hujus mortalis mundi decedendum, statione, et
 vita cum morte commutanda. Nihil, nisi temporis punctum est
 quoddam est caduca hęc, quam tanprope deponimus vita, mi-
 nimumque est, ac pene nullum intervallum illud, quod ortum
 inter, et occasum nostrum inveniat. Tunc est actus leviter hora, mi-
 ditura dies die, precipiti casu fugaces anni sese mutuis pellunt,
 et abole peritura semel, semelque mors obrepit improvisis temporis,
 et inopinata: quodque gravius est, cum semel effluerit hęc
 sumum hoc vite tempus, tam irreparabile est illud lapsus, ut
 nulla deinde possit ratione revocari.

§ *A Causa.*

Neque vero est, cura adeo parvam temporis usuram, nobis ad
 vivendum concessam jure merito conqueamur. Proterquam-
 quod etiam vita, si scias uti, satis longa est, proterea est certum,
 stabileque legē natos nos esse scimus, ut dentque moriamur. Pius
 enim tam veritas esse potest, qui respicit, hanc esse justissimam
 peccati mercedem, penamque justissimam: hanc esse mortalium
 conditionem, ac sortem: humana omnia caduca esse, et fluxa,
 acque motibilia: nihil, quod certum sit, sempiternum esse posse. De-
 finitum esse cuilibet certum quoddam, breveque temporis spa-
 tium ad felicem in celo vitam promerendam? Cuiusque divinam
 pūnitibus revocari circumscripta esset nostra hęc mortalis vita,
 et

et in secula bene multa propagantur, eam nostris flagrantis
 felicitate breviorum efficacius; Semonque patius, tanta necessitas
levi contempnit, gradum.

A Contrario.

Contra verò, cum semel post miseræ hujusce vite decursum, serene
 in corporis contritione plenus erit noster animus; ritem demum
 inter felices spiritus exo sempiterno perfruemus in celo. Nulla
 jam amplius pertimescenda nobis neque vicissitudo rerum,
 neque conversio temporum, nec gratum commutatio. Nullus jam
 erit neque horarum lapsus, nec fluxus dierum, nec annorum
 sibiinvicem succedentium cursus. Sed eodem semper haren-
 tes, et felicitatis, et temporis vestigio, stabili, certaque beati-
 tate, gratias seculorum gratibus cum Deo ipso poterimus.

A simili.

O nos ipsos male cautos! o nunquam satis deplorandam
 sortem nostram! Si gratia hæc, solidaque obicit, nihil nisi umbras
 imaginisque confestimur. Si enim ex veritate magis, quam
 ex opinione res velimus estimare, quid demum aliud est fra-
 gilis hæc, superæque vita, nisi levis quidam fumus, qui pene-
 to temporis evanescit? nisi præcepti torrens, qui cum vano
 stupore celatim effluit? nisi flocculus, brevi marcescent, qui
 mane oritur, vespere fluit, et nocte cadit? nisi umbra que-
 dam, et larva inanis, que nostras effugit manus.

Pax levis ventis, volucrisque simillima somno.

Ho Exemplo.

Tales hoc loco possem appellare ab omni memoria Christi-
 anos illos, doctos, virisque sapientissimos, qui miseram fug-
 cis vite breviteriam tot laboribus, tot vigiliis, tot indefessis cu-
 ris



res redemptam compensarunt. Festes appellare possem tot vi-
gines, tot viros principes, tot nobiles adulescentes, qui fragillam
hanc rerum humanarum mobilitatem, atque inconstantiam
persepsi, quicumque apud cecos mortales prima putantur, pro
nihilò duxerit, et voluptatum illecebras, ac perniciosas rerum
caducarum blandimenta generosa quadam alacritate
conculcaverunt.

A Testimonio veterum.

Ita inculcare Corinthi voluit dicitur Paulus, cum dixit:
Tempus breve est. Hoc ipsum nos admonet summus ille vir-
bus, dum afflatus Divino Spiritu sic loquitur: Breves dies ho-
minis sunt. Hoc eadem erat mens vel ipsi usque Terentio,
profano licet homini, eum, amicum sapienter sic admonuit:

Omnia crede deum tibi delictisse supremum.

Et alio loco: Quid brevis foret saeculum quo multa? Hoc
denique sentiebat Phaedrus, cum in elegantibus suis fabulis
hanc verissimam protulit vocem:

Hominis illuc, quo patres abierunt.

Quid mente ceca miserum torquet spiritum?

A brevi Epilogo.

Cum ipse ait ad brevem tempus sic, adeoque irreparabile;
relinquitur id unum, ut cogitemus etiam, atque etiam, ni-
hil esse loci socordiae, neque seipitiae; nobis inter tantas an-
gustias, nequaquam licere esse otiosos, miseros esse, qui se pro
summam incuriam, se una, omnium partem, primam despon-
dant patiuntur. Restat denique id unum, ut cum celebritate
temporis, utendi celebritate certemus, et tamquam ex transen-
se quidam, qui rapidè delabitur, celebrare haeremus.

1. Omnes eodem cogitamus. 2. Vivere parvi bene. 3. Lenius fit patientia, quidquid cogitare est nefas. 4. Magnas inter opes inopi. De avaro. 5. Ita furor brevis est. 6. Multa senum lacrimarum veniant incommoda. 7. Fortes creantur fortibus, et bonis. 8. Omnem crede diem tibi diluxisse supremum. 9. Quanto quisque sibi plura negavit, et dicit plura foret. ex Virgilio.

— 10. Qui non mortalia pectora cogit ¶ Intra sacra fames? —

11. Facili' despectus averni. 12. — — — — — Labor omnia vincit.

Ex Ov. 13. Principij obsta: sero medicina paratur.

14. Omnia se tollas, perire Cupidinis arcus. 15. Digne beatus

Anno obitum nemo, supremaque funera debet.

16. — — — — — Paupertatemque ferendo ¶ Efficere laetum. — —

17. Locus iners vitium mores non exit in altos.

Ex Juvenali. 18. Fioni nulla fides. — — — — —

19. Cuius amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

20. Nemo reponi sic cupisimus. 21. Res est sacra miser.

22. Nobilitas sola est atque unica virtus. Ex Seneca.

23. Totam vitam descendendum est mori. 24. Etiam sine maximo vita descendunt.

25. Qui genus jactat suum, alterna laudat. 26. Sequitur superbos ultor a caelo Deus. Ex Persio.

27. O curas hominum! quantum est in rebus inane!

28. Vanitatem videant, inrabescantque relicta. De selesar's

Ex Martiali. 29. Extra fortunam est, quidquid donatur ¶ opibus,

Quos dedezis, totas semper habebis opes.

30. Non est, crede mihi, sapientis dicere vivam.

Sena nimis vita est exastina: vive hodie.

Ex Terentio. 31. Cuius in adversis virtus.

* Legitur: Amicus.

Hec igitur, aut alia id genus argumenta pertractare si velis, facies sedulo quod supra dictum est.

Quomodo tractanda est Chria Activa? Eadem prorsus ratione, qua Chria verbalis. Eadem enim est utriusque ars, eademque plane regula. Itaque actum ageremus, si de Chria Activa separatim, ac separatim tractaremus. Idem plane dicere de Chria Mixta.

CAPUT IV. De Amplificatione.

Quid est Amplificatio? Inepti prorsus ac ridiculi facere mihi videntur, qui perperam interpretantur speciatim verba, Amplificationem cum vulgo ita definiunt: Amplificatio est oratio, quae ex parvis magna facit, seu quae res exiguas verbis exaggerat, et in majus atollit.

Hos igitur cum Iulio sic Amplificationem commo-
ditus longè definiunt: Amplificatio est gravior quaedam affirmatio, quae motu animorum conciliat in dicendis fidem.

Quid fides volent hae verba: Gravior quaedam affirmatio? Gravissima illa affirmatio, de qua hic agitur, nihil aliud est, quam vehementius quoddam, copiosiusque dicendi genus, quo res vel indignitatem, et atrocitatem ponderi verborum et enumeratione circumstantiarum ita demonstramus, ut non animos, auresque pretervollet: ut firmè ferat, cum res leviter ac stultum attinguntur, sed ut ferat animos, permoveat affectus, et audientium memoriæ peritus infideat.

Luculentissimum Amplificationis huiusmodi exemplum habes, in atrocissima illa Didonis adveniens Troiam abeuntis quærela. Foret ut dicto simpliciter et nudè Troiam appellare:
Lucrum,

amplificat, miseris. Virgilius Aeneid. Lib. 4.

Falia dicentem, jam dudum averga tulerat,

Huc illic volvens oculos, torumque pererrat

Lammibus tacitis, et sic accensa profatur:

Nec tibi ^{*}Dia Parentigenae, nec ^{*}Dardanus auctor,

Peperit: sed datus exivisse te caulis horrenti

Caucasus: sequecanque admovent ubera torpes.

*Venus.

*Dardanus
f. Rex Troja-
norum Iovis
filius.

Quotplex est amplificatio? Duplex: alia est verborum,
alia rerum: seu, quod idem est, alia fit rebus, ac sententijs, alia
verbis tantum. De utroque genere postum agendum nobis est.

S. I. De Amplificatione rerum.

Quo modis fit amplificatio rerum? Octo praecipuis. 1. Per
congruam definitionum, seu per definitiones comprehensas. 2. Per
congruam adjunctorum. 3. Per congruam, seu per enumerationem
partium. 4. Per congruam causarum, et effectuum. 5. Per congruam
consequentiam. 6. Per congruam similitum, comparatio-
num, et exemplorum. 7. Per contrarium, dissimilium, et inter
se preparatum conflictationem. 8. Denique per incrementum.

S. II. De Amplificatione per congruam Definitionum

Quid est definitio? Est brevis et circumscripta rei explicatio:
seu, ut ajunt Philosophi, est oratio, quae rei naturam breviter explicat.

Quid est amplificatio per congruam definitionum? Est ea, in
qua varias, sive eam rei definitiones, congruenter, et quasi con-
servantur, ut cum ait Cicero: Historia est res temporum,
loci veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia veteratis.

Potest tu visum ad illarum definitionem comprehensarum
imitationem, dicere, quid sit eloquentia, quid Poeta, quid Deus ipse.

S. III. De Amplificatione per congruam adiunctionem.

Quid est Amplificatio per congruam adiunctionem? Est ea, quae ducitur ab omnibus seu rerum, seu personarum adiunctis, ac circumstantiis simul coaccatis. Periculosis est apud Rhetores Amplificatio illa, quae dicitur, *Jejeronimus, Monachi eiusdem seculi, Virginem Deo sacram ad stuprum sollicitantem, se exagrat: Infelicitissime mortalium, te speluncam illam, in qua Dei Filius natus est, de superno condituras ingredieris? Non times, ne de praepi infans vagiet? Ne puerpera Virgine videat? Angeli clamant, Pastores curant, fela desuper intubat, Nati adstant, Jerosolima ruitur, Jerosolima conuulsatur; Tu in cubiculum Virgines, Virginum decipras irrepis?*

S. IV. De Amplif. p. cong. seu enumerationem partium.

Quid est Amplif. ab enumerat. partium? Est illa, quae factum totum aliquod, in partes distribuitur: seu diu in aliuus partes vel omnes, vel praecipue certe quidem, singularem enumerantur. Ita Gregorius Theologus inuictam Matris Machabearum constantiam in cruciatibus, pro religione conseruandis, amplificat, singula suppliciorum, quae perculit oppressa, et a persequendo: *Matris, vexi robur, animique constantiam nihil fletu, et molliore, ac debilitate potuit. Non instrumenta, turandis artibus accommodata, non rote propolis, non exquisitissima quaeque tormentorum oppressa, non ferratum ungulatum aces, non fures bestiae, non enses, qui acuebantur, non feruentes ollae, non ignis, qui excitabatur, non gentium aspectus, non miselonea verba, non superbiae satellites, non membra, quae discerpabantur, non carnes, quae lacebantur, non defluentes sanguinis riuus, non foci grati, qui absumebantur,*

S. V. De Amplif. per cong. causarum, et effectuum.

Quid est Amplif. p. cong. caus. et effectuum? Est ea, in qua multae simul unius rei, causae, et effectus multa comprehensivae: ut si dicas cum celebri oris magistro: Querebas multas moles vexatam esse provinciam; sed ad causas calamitatis accende: Vigebat in ea ambitus, luxuria dominabatur, sepnes erant magistratus, populus ipse molli oris saepe seque diffuebat. Ex pestis igitur damna longe graviora: exhaustior pecunia; sacrebi supra religio, fures impune grassabuntur. &c.

S. VI. De Amplif. p. cong. consequentium.

Quid est Amplificatio p. cong. consequentium? Est ea, in qua plura ponuntur acervatim, ex eadem re consequentia.

Ex hoc loco Virg. Aeneid. 4. noctem egregie describit, amplificando res varias, quae noctem forme consequuntur:

Nox erat, et placidum carpebant fessa soporem

Corpora per terras, silveque, et sua quiescant

Equora: cum medio volvuntur sydere lapsi,

Luzque lacus laeae liquidos, quaeque aspera dumis

Rura venient somno, postque sub nocte silenti,

Lenibant curas, et corda oblivia laborum.

S. VII. De Amplif. p. comparationes, similitudines, et exempla.

Quid est huiusmodi Amplificatio? Est ea, quae fit per unam, vel per multas comparationes, ac similitudines, et per unum exemplum, vel plura. Fit Amplif. per plures comparationes, si dicas u.g. cum Tullio in Dissonem:

Cap non te recorderem, non furiosum, non mente captum,

30
* Oves per Agnam
menis. *Offi.*
fuerit opus
fuit ob Clym
niam occi-
sam.

* Athamas the-
arum Rex
iis etiam
p'tabus.

non tragico illo Oreste, aut ** Athamane demeritorum putem.*

Hic Amplif. per unam comparationem, aut similitudinem,
in hoc Viag. loco, ubi fortissimam Amaram Camellam, de imbel-

lo hoste inulto labore triumphantem sic exprimit. *Enid. 11.*

Quam facile accipites, saxo facem ales ab alto

Consequitur penris, sublimem in nube columbam,

Compensamque tenet, pedibusque exferat uncis:

Sicm causa, et velle labuntur ab ethere plumae;

VIII. De Amplif. p. conflictionem contrariorum.

Quid est Amplif. p. confl. contrar. et inter se pugnantium? *Off.*
ea, qua plura contraria per antitheses opponuntur; ut illa Ciceronis
in Catilinam: *Ecce vero quis ferat possit, inermis homines
fortissimos, infiduciosos, pulcherrimos, prudentissimos, doctissimi-
mos, ingloriosissimos? Tale est etiam incerti auctoris, sed ra-
min antiqui in Alexandri magni numulum:*

Sufficit huic numulus, cui non suffecerat orbis;

Res brevis huic ampla est, cui fuit ampla brevis.

SIX. De Amplificatione per incrementum.

Quid est Amplif. p. incrementum? *Off.* ea, qua oratio, ve-
lut per gradus, videtur augeri et ascendere, donec ad sum-
mum pervenerit. Ita Jul. Verus crudelitatem eo per
incrementum deduxit, et verba explanando, minime non

ultra suppeditare: *Factus est vincere eivem Romanum, pro-
pe paricidium necare; Quod dicam in cruce tollere? Nihil
addi jam videtur ad hanc amentiam, improbitatem, crude-
litatemque posse.*

SIX. De Amplificatione verborum.

Quomodò.

Quomodo fit Amplificatio verborum? Fit per præcipuè
modos: 1. Per verba translata, seu metaphorica. 2. Per ver-
ba superlata. 3. Per verba synonyma. 4. Per verba gravia, et
illustrata. 5. Per periphrasim, seu circumloquutionem. 6.
Per repetitionem.

SX. Fit primum Amplif. verb. per verba metaphorica,
que nempe mirum in modum valent ad excitandos ani-
mos, et ad orationem grandæviam efficiendam.

Quid est metaphora? Est quoddam loquendi genus,
quo vox aliqua à propria sua significatione transfertur ad
alienam, v.g. si dicat: Præta videre, parietes existerè gaudia
aliquem esse ita incensum, inflammatum cupiditate,
exare lapsum. Voces illæ omnes sunt metaphorice, quia
tribuunt præta et parietibus usum, et gaudium, que pro-
pria sunt hominibus solis. Idem plane dicitur de cæcis lo-
quutionibus, que tribuunt hominibus flammam, et incendium,
igni proprium. &c.

SXI. Fit Amplif. per verba superlata, hæc est, que verum
verum superant, et plus dicunt, quam esse possent. Ut,
cum ait Sulpicius de Julia Cæsar: Domestici gentes, imma-
nitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infini-
tas, omni copiarum genere abundantes.

Hanc amplificandi artem adhibuit Virg. cum de Turni
equis dixit per Hyperbolam:

Leu candore nivis amicum, vestibus auras.

Aenid.
lib. 12.

SXII. Quomodo fit Amplif. per verba synonyma? Fit per con-
gruam verborum, et sententiarum, idem per se significan-
tium: Ut cum ait Cic. pro Ligario: Quid enim, Liberos, tuus
ille

Ille descriptus in acie Pharsalicâ gladius appbat? cuius
 latus mucro ille peribat? quis sensus erat armorum tuo-
 rum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid
 cupebas? quid optabas? Quæ sane synonymorum coacer-
 ratio aciem in primis, et illustriorem reddet orationem;
 ut liquet ex hoc alio loco ejusdem Cæ. in Cælinam &
Non feram, non patiar, non sinam.

S. XIII. Quomodo fit Amplificatio per verba gravia, et
 illustriora? Fit cum cum adhibentur verba splendida, quæ rem
 significantius exprimant, et in quibus plenum quiddam, numeru-
 sum, et sonans esse videatur. Cujusmodi sunt ista: Palluisti, su-
 pas sanctissimas Religiones, Senatûs sanctissima decreta profre-
 gerat. Tum quæ illa in Verum: Non enim feram, sed repro-

rem; non aduictum, sed expugnatorem pudicitie; non sacri-
 legum, sed hostem sacrorum, religionumque; non peritum,
 sed crudelissimum carnificem civium, sociorumque in ves-
 tram judicium adducimus.

S. XIV. Quomodo fit Amplificatio per periphrasim, seu circum-
 locutionem? Fit, cum longiori verborum ambitu, circumsus-
 dicimus, quod breviter ac simpliciter dici poterat. Ita Cæ. pro
 Milone, cum graviter videtur dicere, Clodium à Milone fuisse
 se occisum, maluit illud hæc verborum circumscriptione molliat:
Ut vos incensos irâ, vitæque Dni appetentes cum invidi-
ser, hæstis in penas, quas ab eo ferri fideles pro Domini vi-
ta expectarent. Schema idem adhiberi videtur, cum ait:
Longis versibus audi breves. pro scribe cæspas.

S. XV. Quomodo fit Amplificatio per repetitionem? Fit, cum
 verborum idem, si vè ornatus causa, si vè ad nouns excitandos,
 iteratur

iteratur, duplicaturque vel in principio, b in fine, b in medio
 dictionis. Ut, cum ait Sal. in exordio orationis pro Rege Am-
 uno: Accusantur y, qui in fortunas eius evaserant; Causam di-
 citur is, cui propter calamitatem nihil reliquerunt; Accusantur y,
 quibus occidit Patrem Rexi Regey bono fuit; Causam dicitur is,
 cui non modo luctum moris patris attulit, verum etiam e-
 ccesiam; Accusantur y, qui hunc ipsum jugulavit summi cupie-
 runt; Causam dicitur is, qui etiam ad hoc ipsum iudicium,
 cum passidus venisset, se hic ibidem ante oculos vestros tu-
 cidentur; Denique, accusantur y, quos populus posuit; Causa
 dicitur is, qui unus reliquus ex illorum nefaria egde restat. Sic
 etiam videtur, in illa antiphona, repetitione, per mutua
 transmutationem facta:

Semibovumque vitulum, semibovumque bovem.

SXVII Quid sit in Amplificatione vitandum.

Duo sunt in primis vitia, ac veluti scopuli
 quidam dicitur, in quo incidunt sepe Lyones, dum ora-
 tionem amplificare. Primum, scopulus est illorum, qui mi-
 nissima queque singulatum, exilitate, et per exigua con-
 sectantur; quod certe est in oratione vitium vel maximum. I
 Ut enim ait morae Cic. in amplificationibus nihil est
 nimis reuiter excludendum, quia hic locus grandia
 potius, quam exilia minutaque requirit. I. B

Alter scopulus est illorum, qui ad explendum orati-
 onis numerum, nihil nisi vacuas voces, et inanem ver-
 borum sonitum, in illam infarciunt. Hoc vitare vi-
 tium super, si nihil prope dicas, quod vim et pondus
 non addat orationi, et sensum non augeat. Quid est?

enim tam furiosum, inquit Ful. lib. de Oratore. quam
verborum vel optimorum sonitus inanis, nullâ subjec-
tâ sententiâ? Et, ut sapientissimè præcipit Horatius, sunt u-
bi prævisæ paratæque, et ad manum, ut ita dicam, senten-
tiæ: voces ipsæ sese ultro offerunt, et ad exprimenda animi
sensa, nullâ labore succurrunt.

Quamquam, ut dicam id, quod res est, si Lyxoni peccan-
dum sit in alterutram partem, malum certè, ut, in præca
Ovidij, præcet ponitis ubertate quadam, copiâque verborum,
quàm eorumdem jejunitate, atque inopitâ: quia, res opti-
mè notat Ful; nimia hæc, et redundans verborum ubertas
et quasi luxurians stylo, æque exercitatione brevè depascentur.

APPARATUS, SEU PRÆMIUM RHETORICÆ.

Rhetoricæ præmiurn, sive apparatus appellamus ea omnia, quæ per-
tinent universim ad artem Rhetoricam. Quinque autem sunt quæ
de Rhetoricâ generantur, et universi, professionis, more, quæque possunt.

1. Quæ sit natura, et finis Rhetoricæ. 2. Quæ sit illius materia. 3. Quæ sint
illius partes. 4. Quæ sit dignitas, vis, et utilitas Rhetoricæ. 5. Quibus
rebus, ac subsidijs posita facile comparari.

S. I. De natura, et fine Rhetoricæ.

Quid est Rhetoricâ? Est ars, seu disciplina boni dicendi: hoc

est, ornari, graviter, et copiose loquendi. Ita Quintilianus.

Suum nomen trahit Rhetoricâ à voce græcâ *ῥήτορ*, dico, loquor; unde

ῥήτορ, Rhetor, Orator. *ῥητορικὴ*, ars Oratoria.

Vocatur ars, quia certis quibusdam et nunquam fallentibus
præcep.

præcepta continentur.

Diuina Arte bene dicendi, quia docet, quomodo optimis sententiis, verbisque belisimè diuè possit.

Hoc differunt inter se Rhetor, et Orator: quod Rhetor sit, qui bene dicendi præcepta tradit: Orator vero sit is, qui accommodatè ad persuadendum dicere potest: tametsi errorum per se in nomine, et aliud pro alio indiscriminatè accipiat.

Quidnam est finis illius Aris Oratoris? Est persuadere dictione: hoc est, delectare oratione quempiam impellere ad aliquem vel credendum, vel agendum, vel omittendum.

Quidnam est officium Oratoris? Est dicere appropiè ad persuadendum: quod sit delectando, docendo, et mouendo. Docemus argumentis et argumentatione: delectamus oratio, illustrè, et aptè dicendi genere: flebilis amplificatione, et affectibus. Docere necessitas est: delectare suauitatis: mouere verò, seu flectere uictoria: atque huc demum est uerissimus eloquentis triumphus.

S. II. De Materia Rhetoricæ.

Materia cuiusque Aris in genere est ea, circa quam uersatur ars: ut Medicinæ materia sunt morbi, quæ in ipsi curandis Medicinæ uersatur. Cum autem nihil omnino sit in naturâ, se quo oratione, eleganter, et copiosè disputare possit Orator; ut enim obseruat Quintilianus, Bene dicendi Ars non habet destrictam aliquam regionem, cuius terminus sepra reueatur; Atque ad eum Aristotele, Rhetoricæ materiam esse quamlibet questionem, ad dicendum propositam.

Duplex questio fieri potest. Sua infinita, que graecè Thesis, latine Propositum dicitur. Sua finita, que Hypotesis graeci, latine causa, siue controversia denominatur. Questio infinita est, que nullis alligatur temporibus, locis, et personis, circumstantiis, ut: Si ne bellum gerendum?

Questio

Questio finita, est, quae aliquo circumstantia, loco, tempore, personâ terminatur, scilicet definitur; ut: si in hoc anno nobis pax facienda, quae de hostibus feruatur legibus, ac conditionibus?

Questio autem siue infinita siue finita dividitur quadripartitam: primo in questionum cognitionis, et actionis. Questio cognitionis ea est, quae instituitur solius sciendae gratia; ut: Quis sit causa defectus Solis? Questio actionis ea est, cuius finis est aliquid efficere, ut: an liceat vim repellere? an sit iniuriis respondendum?

Questio quæstio vel est Principalis, vel Incidentis. Principalis ea dicitur, quae præcipue venit in considerationem. Incidentis vocatur, quae tractatur propria aliud.

Tria causarum genera, in quibus Orator versari potest, annumeramus: Genus iudiciale, Genus deliberativum, et Genus exortativum, seu demonstrativum, quod à Grecis vocatur Propheticum. In iudicali genere spectatur Accusatio, et Defensio: in Deliberativo suasus, et dissuasus: in Exortativo Laus, et vituperium. Unde genera iudicialia finis est Requisita; Deliberativa Utilitas; Demonstrativa honestas. Iudiciale genus versatur circa tempus præteritum: Deliberativum circa tempus futurum: Demonstrativum verò circa præteritum simul et præsens.

§. III. De partibus Rhetoricæ.

Quæ et quæ sunt primariæ partes Rhetoricæ? Quatuor: Invenio, Dispositio, Elegitio, et Pronuntiatio; quæ ad modum sunt præcipue quatuor Oratoris partes: 1. Argumenta invenire. 2. Invenia disponere. 3. Disposita verbis ornare. 4. Ornata pronuntiare. Sunt qui pro quinta parte memoriam statuant: sed nos cum Aristotele illam ad pronuntiationem revocamus.

Quid est Invenio? Est excogitatio rerum verarum, aut verisimilium, quæ valeant vim ad faciendam fidem, tam ad motus excitandos.

Quid est *Dypositis*? Est rerum inventarum in ordinem distributio.

Quid est *Eloquentia*? Est idoneum verborum, et sententiarum ad res inventas accommodatio.

Quid est *Pronunciatio*? Est vocis, ac corporis ea moderatio, quam res inventae, ac verba requirunt.

§. IV. De Dignitate, et utilitate Rhetoricæ.

Quenam est Rhetoricæ dignitas, vis, et utilitas? Nichil addi potest ad hæc illustria Tullyi verba, lib. de Oratore: Quid est aut tam admirabile, quam ex infinita multitudine existere unum, qui id, quod omnibus natura se datum, vel solus, vel cum paucis facere possit? aut tam, utendum cognita, atque audita, quam sapientibus sententiis, et paucis verbis, ornata oratio, et perpolita? aut tam potens, atque magnificentum, quam populi motus, iudicium religiones, senatus, et civitatem, unius oratione converti?

De Subtili Rhetoricæ.

Unum adverteas velim: has eloquentes partes quatuor modis comparari: *Natura, Arte, Exercitatione, et Imitatione.*

Quid *Natura* conferat ad eloquentiam? Ex parte animi conferat celeres motus, ad excogitandum acutos, ad ornandum uberas, ad memoriam firmos, ac distinctos. Ex parte vero corporis conferat latera firmo, canoram vocem, solutam linguam, aptamque oris, et totius corporis conformationem.

Quid faciat *Artem* ad eloquentiam? Ecce quæ dedit *Natura*.

Quid affert *Exercitatio*? Conservat, et auget quæ *Artem* excolunt in natura; multa enim nature, vitium exercitatione sustulitque.

DE IMITATIONE.

Quenam est *imitationis utilitas*? Facit imitatio, et spiritum cuiusque auctori similis in dicendo evadamus; et quæ sunt in eo summa, dilectissima persequamur.

Mulāplex est vera imitandi via, et ratio. 1. Cave vulgare quoddam, et mediocre tibi proponas exemplar, non daturus propterea videriorem; sed deligatur imitandus summus aliquis, et excellentis auctor, in quem totā mente inuectus. 2. Non optimo solum auctores imitaberis; verum etiam que in illis optima sunt, ac perfectissima. 3. Illustrata hec, quædam, loca neque pariter imitaberis, neque serviliter, et puerile; ad amem quæcumque imitaberis, sic facies tua, ut creditis, et emunctæ, naris hominibus appareat imitatio, et res omnino alia, tibi que propria facta jam esse videatur.

Sua autem facies hec veterum scriptorum loca, 1. si vim, et pondus sententiæ retineas; verba vero omnia, vel magnā ex parte saltem immutes. 2. si eadem ferme servanda verba, transferas illa ad aliud sensum vel similem, vel contrarium. 3. Recte imitaberis, si siq. ex præ, si períodos, si transiōnes, si commissuras, in æque, et totum orationis ductum, ac filum ponis imitatis, quā verba ipsa, vel ipsas sententias. 4. Laudem habebit imitatio, si propositum exemplar, vel in pauca contractas, vel fusiū, uberiusque dilates. 5. Laudabitur imitatio, si que ab oratoribus scripta fuerit, transferas in orationem, numeris adstrictam. 6. Bonus imitator eris, si vel ex Græcis Latina facias, vel ex Latinis, vel etiam Græcis vernacula. Denique maximam habebit laudem imitatio, si quos imitaris, eos, non dicam æquare, sed vincere etiam omni opere coneris. Cauto tamen eris opus, rationibus præsertim, ne dum propositum sibi exemplar conatur vincere, et dum ab illo paululum, sed in melius aberrare facerent, præterquam quodam imitatione, ab illo proorsus deficient, et in pejus aberrant, quod Lucano præsertim contigisse videmus.

ARTIS RHETORICÆ

LIBER PRIMUS.

Quid est eloquentia? Eloquentia, inquit, talis est idoneorum verborum, et sententiarum ad res inventas accommodatio.

CAPUT I. DE FIGURIS, SEÛ SCHEMMATIBUS.

Figura, et dicitur in elementis, est ornamentum quoddam orationis illustrior, et à communi consuetudine remotus. Duo sunt figurarum genera. Aliæ enim versantur in sententijs, et sensu ipso: aliæ in verbis tantum.

SI. De figuris sententiarum.

Intra figuras sententiarum aliæ videntur aptiores ad movendum, aliæ ad docendum, aliæ ad delectandum.

SII. De figuris ad movendum idoneis. De Exclamatione.

Quid est Exclamatio? Est vocis clarus, seu contentio, quæ, interjectione adhibita, vel subaudita, vehementer animi effectum significamus, eique magnitudinem exprimimus. Ita Jul. in Orat. in Ant.

O miserum me! non sumptus enarra lacrymâ infusus tamen pectori hæret dolor!

Exclamatio adjunctam sententiæ habet aliquam ex hæc interjectionibus: O! heu! ah! vah! proh Superi! proh Superum, atque hominum fidem! Ac sæpe tamen subintelligitur interjectio, ut si dicas: Miserum me! vel Hocine seculum!

Hæc ex chæc nascitur aliquis, et molestem significanti, ut: O domum antiqua! chæc quam dispari domino dominatus! Cui. sa. de offi.

Proh adhibetur per sepe ad ostendendum. Ita Terent. Proh Deum, atque hominum fidem! quid est, si non hæc consuetudo est?

Quam in eodem facit Exclamatio ad significandam indignationem, doloremque, et se acris conceptum. Sicut etiam miserabilis. Aliquando etiam legitur, animique hilaritatem exprimit. Denique interdum sicut scire, Item et utimur in votis.

Adhibenda est Exclamatio perferam in amplificationibus, in Perorationibus, et ubi res magnas audient persequeris. Exclamare enim in rebus minoribus superfluum est, ac puerile.

S. III

De Dubitatione.

Quid est Dubitatio? Est Schemma, quo Orator fluctans, animique pendens, dubitat aliquandiu quid sibi agendum, dicendum sit. Ita C. Quis me verum, refugio. Negem hoc admissum erimen? Negem refos audire esse in Senatu? Non est mihi ingenuus? vix clementis est, calamitose adolescenti subvenire.

S. IV

De Obsecratione.

Quid est Obsecratio? Est, cum aliquid sive Dei, sive hominis operam imploramus. Huiusmodi est Valerius ad Brenam obsecratio:

Quid te per agnoscendum lumen, et auras,

Tea propiorum oro, per spem surgentis tui,

Exipe me his, inville, malis; aut tu mihi iram

Infice, namque potes, patrique requies velleos.

S. V

De Imprecatione.

Quid est Imprecatio? Est execratio quedam, qua malum imprecamus alicui, vel etiam nobis met ipsis. Ita C. pro Deposito: perdant, fugitive. Ita non modo nequam, et impudens, sed vetiam fatuus, et amens est.

S. VI

De Interrogatione, et Subjectione.

Quid est Interrogatio? Sic cum interrogamus aliquem, non

tam ad rem dubiam querendam, quam ad urgendum, instandum
et ad vehementiorem affectum exprimendum. Ita Virgilius:

41

Lil. 1.

Non ego te vidi Damonis, pessime, Caprum

Esperare insidijs?

Quod si interrogatori subiiciatur responsus, subjectio vocabitur Ita

Jullius: Tu meam domum religiosam facere potuisti? equam mentem?
qua invaseras. Tua manu? qua destruebas. Tua voce? qua incendis
supplexas.

§ VII.

De Praeceptione, et reverentia.

Praeceptio fit, cum simulamus, nos reserere, vel nolle dicere id, quod
vel maxime dicimus. Ita Jul. Nichil de Verbis luxuria loquar, nihil
de ejus insolentia, nihil de singulari nequitia, nihil de ejus cunctis
ne, tantum de lucro, et questu dicam.

Praeceptioni affinis est et vicina Reverentia, apostrophe quae
dicitur, quae fit, cum orationem absumpimus subito, et recedimus ali-
quid, ut majora auditoribus cogitanda relinquamus. Tale est illud Jul.

Majorem prius quisquis fuit ille morum,

Aut Pastor fuit, aut illud, quod dicere nolle.

Apostrophe utimur ob pudorem, ut Virg. in Ecloga

Horimus et quere...

Utimur item cum stomachamus in aliquem. Ita Terentius: Cep-

te, suavis, sicutus: sed ipsum quidquid est, prius expedi.

§ VIII.

De Expolitione.

Expolitio, sive Commercio, sive Coronatio, est figura ad me-
tus excipiendos valde infirma, siquae cum eadem sententiam
varijs modis versamus, ut alius in auditorum animis designatur,
Ita estebus Crispinus Innocentium pro Nro adum per expolitio-
nem exorat, atque amplificat. Quam beata es, quae nondum

Item

Optum potest eloqui, et jam pro Dno meretur inuocari! nondum appor-
tuna uelari, et jam idonea possideri! Quam feliciter nati, quibus
in primo nascendi limine, gratia uita, obitum uenit: Immaturo quid-
dem uidentur ad mortem; sed felices morientur ad uitam. Ubi dum
degressi uidentur praesentem, cum statim transeunt ad futuram. Wordy
ingressi infantium curas, jam perueniunt ad coronas. Rapiuntur
quidem a complexibus matrum, sed redduntur gemis Angelorum.

S. IX. De Epiphonema.

Epiphonema est exclamatio sententiosa, quae fieri solet, post uera
aliquam in signum, uel narratam, uel probatam. Ut cum Virg. post
narratos classem fragorq. labores sic exclamat sententiosa:

Janus, moles erat, Romanam condere gentem.

CAP. II. De Figuris ad delectandum magis idoneis.

S. I. De Apostrophe.

Apostrophe est Schema, quo sermone ad aliam personam, uel qua-
si personam conuertimus, quam instituta oratio requirat, siue sit perso-
na praesens, siue absens, siue mortua, siue rationis expert. Ita Cic. p. M. C.
Vos Albani Femulae, atque Livi, vos, inquam, impleto, et attesto: vos ob-
tinet, atq. neque, superius aliquando ad eum perueniendum oculos aperuisti.

Haec sunt Apostrophes regulae. Haec: I. ratio est usurpanda: si enim
crebrius adhibeatur; inepta erit, et frigida. II. Formae si multae uide-
antur, Apostrophem in ipso dicendi principio nequaquam adhiberi posse;
introducendum tamen orationem inchoat egresse, ut docet indium prima
Catharinae. Quotique tamen De. 3. Haec est poesis solus metus causa
Apostrophem adhibere. Ita ueridius lib. 3. uisum.

Nunc ego factandae operam sumere pagas,

siue tuas, siue tuas, Dedala, siue tuas.

Hypocritis, quam creberrimè Solent usurpare Poëtae, ac perfectim Virgilius, est figura; qua res ita epaphiè describitur, ut non tam audiat, vel cogit, quam ante oculos versari videatur. ut Virgilius ille:

Annid.
lib. 10.

Sollit se arrectum quadrupes, et calcibus auras

Verberat, effusumque equitem super ipse sequitur

Implicat, seseque incumbit cernuus armo.

S. III.

De Prosopopæa.

Prosopopæa est fictio personæ, seu schema, quo personæ mortuæ, vel absenti, aut etiam sensu carenti sermonem tribuimus, per quamdam convenientiam oratoriam. In exemplum esto epitaphium illud, in quo videmus manentem per Prosopopæam sic alloquiur uxor mortua:

Inmaruza precat: sed tu felix annos

Vive tuos, conjux optime, dies meos.

S. IV.

De Etopæa.

Etopæa est expressio motuum, seu schema, quo alicujus studia, mores, indolem, ingenium in verbis exprimimus. Ita Mulierum mores epaphiè describet, cum ait: Non ingenium Mulierum; nolite ubi velis; ubi nolis cupiamque velis. Et aliò loco: Nost' amores Mulierum; diem communis antus est. Distinguitur in Prosopographiam, et Etopæiam, propria dictam, de qua jam egimus:

Prosopographia est expressio vultus, ac corporis totius; seu schema, quo alicujus vultum, et, lineamentum, incessum, cultum, habitumque omnium exprimimus. Ita Martialis descriptum Terentium lapidè depingit:

Carne rubra, nigra ore, brevis pedes, lumine lusus,

sem magnam prestat, Terentia, sed bonus es.

Reliquæ admodum misereant Prosopographiæ, et Etopæiæ propria dicta, et ex tali mixturâ schema gratissimum efflorescit.

CAPITULUM TERCIUM.

De Figuris, ad docendum idoneis.

§. I. De Antithesi.

Antithesis, seu oppositio est Schema, quo verba verborum, sententiarum, sententiarum opponuntur. Cujus splendidum exemplum habes, in secunda caelina: *Et hac pace pugnat pulchros; illic petulantia; hinc pudicitia; illic superbum; hinc fides, illic fraudator; hinc pietas, illic sceler; hinc honestas, illic raptulo; hinc continentia, illic libido.* Duo sunt Antithesi regule: caveas in primis, ne frequentiores fiant Antitheses, quod quidem juvenile est, et à viris caudè in juve, ac merito reprehensum. Caveas etiam, ne Antithesi per vim, et longè perita videatur, studioque, et arte quæsitæ.

De Suspensione, et Hæzitate Communicatione vide in elementis caput 2um de Hæzitat. §. V. Schematibus.

§. II. De Correctione.

Correctio, seu retractatio est Schema, quo Orator sententiam, aut vocem à se prolatam retractat, ac velut corrigit. Ita Cic. pro Cælio: O stultitia! Stultitiamne dicam, an impudentiam singularis?

CAPUT QUARTUM.

De Figuris Verborum.

Figuræ verborum alie sunt tropi, alie non sunt tropi. Tropi, que sunt tropi, fiunt tantum in verbis translativis, hoc est, à sensu sibi proprio in alienum sensum traductis.

§. I. De Tropis.

Tropus est actus verbi, vel Oratoris à propria significatione in alienam commutatio cum virtute, ac dignitate; ut cum dicitur laxarem lavare, pro frustra laborem suscipere. Hoc autem inversio fit multiplici, variâque ratione; sed quatuor potissimum modis

modis, unde existunt primarij quatuor, nobilissimi que tropi; nempe
 Metaphora, Metonymia, Synecdoche, et Ironia; de quibus singillatim
 tractandum est: Jam de Metaphora dictum est in Clementis cap.
 1^o §. IX.

§. II. Vnum adverteas velim: quod ex omnibus omnino rebus Metapho-
 ra duci possunt, à divinis, à celestibus, ab elementis, meteoris, lapi-
 dibus, metallis, plantis, bestijs, hominibus, eorumque operibus; adeo,
 ut non minus lævè pateat Metaphora, quam Similitudo, quæ
 à se qualibet duci potest.

I. Varijs dicuntur Metaphoræ illæ, quæ humiliores sunt, solidioresque,
 et ab re quaptam abstracta, deformiusque de sumpta. Talem ista: La-
 yx mundi herens; id est, super.

II. Varijs dicuntur Metaphoræ, quæ duciores sunt, vel longius
 accersitæ, vel quæ rem nimis amplificanti; ut si dicat: Systum
 patimorij. Carybdem honorum. Quod si versariis nō ducior pau-
 lo, et audacior videatur Metaphora, poteris illam mollior, ac mi-
 nigare illis, aut similibus vocabulis: Vt ita dicam, quæpi, perire.
Si ita loqui fas est. &c.

III. Vtimum est in Metaphorâ si nimis poetica sit: v. g. si Ora-
 tor dicat cum Virgilio, volucres pennis remigare.

IV. Metaphoræ vitium est immoderata illius excessivitas. Nam
 ut modicus illius usus maximo opere delectat, ita immodicus
 non parum affert satietatis, atque fastidij, et in erugina transiit,
 aut in allegoriam.

V. Denique vitiosa est Metaphora, quæ sibi non constat, res omni-
 no dissimiles inter conjungendo. Quamquam hæc de prospectu, sibi que
 consentanea translatione Rhetorum præcepto non adiri severè à summis
 viris oportere vides: ut in Virg. Horat. et Catul.

Allegoria est Metaphorarum continuatio, seu figura, qua aliud ver-
bis dicitur, aliud reipſa intelligitur: unde non absurde vocatur Diversa
ſeſequium. Exemplum eſt Lepidus ille Dialogus Galli, Hiſpani, et
Itali in Urbanum VIII. Pone. max. cuius ſymbolum gentilitium erat ap.

De apibus Barbarini Allegoria.

Gal. Gallis mella dabunt: Hiſpani ſpicula figent.

Hiſp. Spicula ſpicigant: emouentur apes.

Ital. Mella dabunt cunctis; nulli ſua ſpicula figent.

Spicula nam princeps figere reſuſe apum.

Metonymia, que etiam vocatur ſymploze, ſeu ſynſtominaſis,
eſt tropus omnium uſuſſimus, atque uſuſatiffimus. Hic que quatuor
poſſunt modis: 1. Cum pro effectus cauſa, vel cauſa effectus ponit-
ur: ut Ceres pro pane. Bacchus pro uino. 2. Cum res, que conti-
net, uſurpatur pro re contenta: ut Roma pro Romanis. Jampre-
Somus ardet Deceſſon. 3. Cum antecedentia pro conſequenti-
bus ponuntur, aut e contra: ut Roſer ab ſpiciolis referuntur.
pro ſoci aduentat.

Synecdoche eſt tropus apud Oratores, que ac Poetas ualde uſita-
tus, ac rarus. Hic autem tribus modis. I. Cum pars pro toto ponit-
ur, ut ſuppis, vel carina pro ſuau. 2. Materia pro re ex ea fa-
cta, ut Feruum pro enſe. 3. Totum pro parte, ut Tons pro agua.
4. Cum uel ſpecies ſumitur pro genere, aut e contra, ut Curus, vel
Aquila pro quolibet uento. Hic etiam Synecdoche cum cum unus
p. pluribus ponitur, ut ſummo melius completo, vel Plures
pro uno, ut ſoci Conſules pro ſoci conſul.

Ironia figura est, qua aliud plane dicimus, quam verba ipsa significare videntur: Quamvis v.g. quempiam simulatam laudatione fassè, ac ingeniose prostraxerimus; unde rectè vocatur à Leonardiàno Dissertatio quædam de Dissimulatione, et Illusione, et Ironia quæcquæ ipsa sanè, not.

Intelligitur autem Ironia vel ex ipsa re, quæ dicitur, vel ex ipsa pronuntiatione eorum quidem: ut si dicas: O præclarum ovium custodem lupum!

Hæc sunt Ironiæ reges. I. Enim quæ ambigua voce continentur Ironiæ, et præcipuum quendam laporem, et venustatem habent: Juxta quædam, et Josaphat videtur quæ dicuntur esse ambigua. Sicut in vium, et idcirco eadem paribula suspensa est in illa Poëta recens:

Ceci sup non pendere vix, et extra eodem:

Hæc mirum propter dicere congruum.

II. Ironia fieri potest adhibenda vocis ipsas: Silvæ, riuum, si superius placeat nempè. Ita Bala apud Virgilium:

Silvæ in superius labor est? Ca cura quætor — sollicitat?

S. VII. De Sarcasmo.

Sarcasmus, quæ ad Ironiam pertinet, fit cum magna quædam acerbitate, et contumelia quæpiam hosti crudeliter insultat. Ita mox in Xto tempore ad modum insultabam perfide Judæi: Vah qui deservis complerè, et in ridus illud æquiferas, salvo omnibus. Si felix Dei es, descede de Cauca... Alor salvo facis, seipsum non potest saluum facere.

Ad Anonymiam vero carus Hieronymus: quæ fit cum aliqua dictio, aliud à propria sua significatione, ex his, quæ antecedere significat, et nam quasi gradatim ferat: Ut. Post aliquas aristas mizahor mea regna. Nam id est, post aliquos annos, nam ex aristas spicas, ex spicis segetes, ex segetibus greges, ex gregibus annos computamus.

Ad Synecdochem pertinet Anacronosia, seu pronominata, quæ fit cum aliquis

* Joannes
cognominatus
in 2. p. 1.

Ad. n. 1.
lib. 2.

28 aliquid pro vera rei significatio nomine per exclamationem ponitur. ut Carthagini pro Scipione. Stipitibus pro Dionis Paulus.

Ne primum sunt Onomatopaja, quae est fictio vocis per similitudinem, ut Murina pro ipso sono, quem haurit edunt, et Cathacathes, seu abusu, quae est significatio abusu, ut Parvula pro Matricula.

CAPUT V. De figuris verborum proprie dictis, seu

quae non sunt tropi, quae tribus potissimum modis sunt: I Per Affectionem. II Per Derivationem. III Per Vocum similitudinem.

S. I. Figurae per Affectionem,

Quae octo praecipue: numerum. Repetitio. Conversio. Complexio. Conduplicatio. Gradatio. Synonymia. Tractatio. Polysyntheton.

Repetitio, quae in primis facit, ut acuta sit, ac vehementior oratio, figura est, in qua ab eodem vocabulo sepius inchoatur oratio. ut Cic:

Ia caril.

Nil nisi nocturnum praesidium palatii, nihil ubi vigilis, nihil timore populi, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munus habendi, senectus, letitia, nihil horum ca, vultusque moverunt?

Conversio est figura, Repetitioni praeter contraria, in qua sepius eodem vocabulo eodem verbo clauditur oratio. ut in Antonium.

Doleo me exoratus P. R. interfectos? interfecti Antonium. Desiderabo clarissima verba? et quoque vobis exipit Antonium. Auctoritas hujus orationis afflicta est? afflicti Antonium.

Complexio est figura, quae Repetitionem simul, et conversionem complectitur. Ita Julius: Quis legem tulit? Nullus. Quis majorem partem populi supposuit privare? Nullus. Quis comitatus praefuit? Nullus.

Prole qd. h. p. u.

Conduplicatio est ejusdem vocabuli, vel plurimum iteratio, sive in fine orationis, sive in fine, sive alibi. Ut cum ait Marco:

Nunc nunc in senectate vives.

Quid est Gradatio? est figura, qua per quosdam quasi gradus vel
 ascenditur ad summum, vel descenditur ad infimum. Ita Cic. in Catil.
 Nichil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non modo non audeam;
 sed etiam non videam, planeque sentiam. Magnam est etiam quid-
 quid agit Catilina, fere Ciceronem: majus, quidquid molatur, longe
 maximum, quidquid etiam cogitet.

Synonymia est verborum, idem fere significantium, coarctatio,
 ad rei magnitudinem demonstrandam, ut in Meloniama: In vno
vos, olei, ignis, aqua? esto hospes in hac urbe verfantur? vestra peregrini-
 tantia causet? neque in hac peregrato civitatis sermone verfantur?

Fractio, seu Polipteron, ut quae Graeci, est variata casibus, aut
generibus, aut modis, aut temporibus, a fidei vocabuli repetitio. ut Ful.
 Pleni sunt omnes libri, plene sapientium voces, plene exemplorum verborum.

per Archid

Polyzygeton, seu Polysyndeton est schemata conjunctionibus abun-
dans. ut: Et iustitia, et liberalitas, et fortitudo cogit omnes superavit.

SII. De Figuris per Additionem Derivationem.

Reverentia est figura, quae fit, quando verbum aliquod subauditur;
 ut cum ait Sullus: Reverentia hominem? hancine impudentiam? hanc
ine audaciam? Supple: formus.

Asyndeton fit quando uni verbo plerumque nomina substantiva
respondent. Ita Cic.: Vires pulchrum libelo, rictorum audacia, rationis
amentia.

Disyndeton, seu Dissolutio fit quando conjunctiones et particulae
solentur, et invitatio facitur oratio. Ut: Humanitatis studia ad-
lescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, pe-
respiciunt, nobissem, pernoctant, iustificaverunt.

S.III. De Figuris per Similitudinem.

Paranomia, seu Anomatio est figura, qua voces pene similes
 ac

ac colluctantes appropinquat in sensu distincti ut cum aë. Fel. in
 Inc. Quomodo in operibus ministrarum mentium, et mentium deponere.
 Delectat in primis, et ferax hoc schema, si parat, et in loco
 adhibetur, et sententiarum gravitate sustentetur.

Similiter cadens est vocabulorum per eodem casus, et per eadem
 tempora expressorum consensus quidam, et quasi concertus: ut
 cum aë. Cui. Quod tam commode quam spiritus vivis, circa motus,
 mare fluctuantibus, litus gectis.

Similiter latens fit cum orationis vel membra, vel articuli
 eodem modo examinantur, ut apud Lucretianum: Spesum non est
et facere foret, et vivere respicit.

S. V. Appendix de Transfatione.

Transfatio, quam alij figuram esse volunt, alij cum Fabii re-
 gant, et orationis quidam vocis, quo fit, ut apud copulata illius
 inter se membra convenire coherant, et unum quasi corpus ef-
 ficiant. Duo sunt Transfationis genera: perfecta, et imperfecta. Per-
 fecta est ea, qua breviter monemus quid dictum sit, et quid di-
 cendum restet. Cuiusmodi est ista. Quoniam de genere belli dixi
nunc de magnitudine pauca dicam.

Imperfecta est ea, qua alterum rationem eorum exprimitur,
 ut in hoc loco. pro hisce: Age nunc illa videamus, iudicis, que
consequuta sunt.

CAPUT VI. De Periodo.

Periodus, seu Circulus, seu Ambitus est continuatio verborum,
 in qua a primo membro sic suspensa fertur oratio, ut in ipso
 fine conquiescat. Duas habet partes, Membrum scilicet, et Incisum.

Membrum, sive Colon est pars Periodi continens sensum aliquem,
 seu suspensum, ac imperfectum. ut: si omnia laboranti operi tulisses;

Insuper, quod in medium valet, cum ad resarias vehementius, et
acutius instat Orator, est pars Membræ, Imperfecta sensu. v.g. Nihil est
mihi crede, virtute fortiosius, nihil amabilius, nihil pulchrius.

Faciunt Periclosum genera: alia est periodus trimembra, alia
quimembra, alia quadrimembra. Fidem membris unaqueque conf-
tat, quantum verba ipsa sonant.

III. Sicut membra Periclosum legimus. Prima est, ut illius membra verbis
quibusdam intra se quam aptissime cohererent. 2^a ut sensus non sit,
nisi in omnium membrorum fine profectus. 3^a ut Mentio verborum
ambitu, et circulo Periclosum concludatur. Possit fieri unius membra
aqueque est illa, que vocatur ab Aristotele: Simplex, sive Monoco-
lor. Verum perfecta Periclosum nec ultra quatuor membra procurrat, nec
in sua desinat contrahitur. Quod si ultra quatuor procedatur, Ambitios,
sive Oratio Periodica vocabitur.

S. III. De antipico Periclosi amplificando.

In quavis Periclosi partes due sunt: Protopis numerum, et apodo-
sis. Est autem Protopis prima Periclosi pars, et qua securada pendet
et oratio caesit quodammodo, et atollitur. Apodosis vero est altera
Periclosi pars, in qua oratio perfecta conquisit. Sunt porro, quas
usus docuit, particulae plures, suspensiveque loquutiones, maxime
in medium idonee ad protopis cum Apodosis connectendam. v.g.
(Protopis) Fertur est splendor in laude verã, tanta in magnitudi-
ne animi, et consilij dignitas; (Apodosis) ut hæc à virtute donata,
revera à casu fortunã commodata esse videatur.

Periclosum pulcherrime dilatatur, cum brevis quædam sententiã
in suas quas partes distribuitur. Ita Iulius paucula hæc: Omnes lugere
Catalanã. amplif. p. enim. parvum. Facile dilatatur Periclosum per
definit. consob. p. circumloquit. et p. interpretationem, que fit cum

32 in eodem alij, atque alij elegantioribus verbis exprimitur. Vide in
elementis quæ diximus de Amplificatione.

§. IV. De numero et ceteris virtutibus Periodi.

Numero, qui et Rhythmus appellatur, non est numerus arithme-
ticus, sed est numerus ille in harmoniâ, et concentu positus. Est
vel Poeticus, de quo non est hujus loci differant, vel Oratorius, qui est
harmonia quædam, non exquisita, neque canora, qualis est in poem-
atibus, et canticis, sed ita descripta, laterisque, ut tamén sentia-
tur, et aures mirifica quodam voluptate permulceat.

§. V. Regule sex, quibus rectè potest numerosa Periodus.

Præmium prima est, ut syllabæ brevæ, ac longæ sit temperantur,
aliter utique quodammodo, ut neque copia brevium incivitas, ac
celeritas ferax oratio, neque longarum multitudine relaxata lan-
guisat. Aliquando tamen ex arte, et industria syllabæ brevæ, vel
longæ sine illâ mixturâ vacillantur, ad rei celeritatem, vel ra-
ditatem exprimentiam, et oculis quodammodo subjiciendam.

2.^a Voces cœtus, duarum, aut plurarum syllabarum si commu-
cantur, nascetur inde oratio valde numerosa.

3.^a Cæteri numerosæ Periodus si magnificas, et bene sonantibus
verbis numeretur.

4.^a Verborum splendor non solum in Periodi clausula, sed etiam
in toto illius quasi contextu.

5.^a Ut leniter, æquabiliterque fluat Periodus, suscipiendus est appropria-
literarum, et vocabulorum concursus, quod est in oratione vitium
vel maximum. Invenitur autem illud multis modis.

I. Cùm dicitur, et crebrius concurrunt inter se consonantes, quæ
frigiditatem efficiunt: ut Res Perpetua. II. Cùm verbi prioris ultimi
syllabæ prima partem sequentis, ut Res intermixta, sive. III. Cùm
eodem

eadem littera, vel etiam, quod perus est eadem syllaba crebrius iteratur.

IV. Cum similitera cadentibus, ac desinentibus frequentes uimur.

Ita namque sunt, quae Fixones etiam, atque etiam cauere debent:

1.^a Ne diu numerose loqui uolunt, inuasiuere, ut per se per se, uana inania quaedam complementa, et sacramenta numerorum, quasi si rimas explere uellent. Alterum, ne diu orationum numerum quaeque, inuadant in poetium, et periodi finis sit alius uersus, praesertim Heroici, vel Elegiaci. Tertium, ne diu numero seruiunt deligentius, et aurium voluptati mouerantur; omnes interest retardetur impetus, usque orationis, et animus ab ipso, quae potiora sunt penitus auertatur.

6.^a Caput illud est non in periodo solum, sed etiam in omni oratione, ut Latina constructio quam maxime desinat a Gallica, ut uerba per inuersam collocationem ita transfuerunt, ut quod se ipse prius est, sit aduersus quaedam uerborum collocatione posterius.

Adhibenda est Periodus cum aliquid est laudandum ornatius.

Itum in amplificationibus, ubi potest orator eloquentis, quasi uela pandere, et sententias in quaedam, numerumque redigere. Aptae est Periodus in excelsis causis, ubi sollicitudine, commiseratione commendatione res esse. Sed in reliquis orationis partibus uel membratione, et inuisum dicendum est, praesertim cum arguitur, aut repellitur aduersarius, et quaecumque res de qua agitur, uim, et acrimoniam in desina populare: uel certe stylus debet ex utroque genere mixtus esse.

CAPUT VIII. De stylo oratoris,

Qua omne praetermittendum uideri ut breuitati indulgeamus, uide in Poetica exercitationis primae instructionem quartam de stylo generaliter inspecto.

LIBER II. DE INVENTIONE.

Inuentio est excogitatio rerum uerarum, aut uerisimilium, quibus uel uerum, uel probabile reddatur id, quod probare conuenit orator.

Frequenter est probabile inventum ad faciendam fidem, ut si probare velis expectandam esse Rhetoricam, invenies quod se ars bene dicendi.

Sumuntur argumenta ex locis oratorij; quorum duo genera. Alj enim petuntur ab ipsa re, quae vocantur Intrinsici seu Intrinseci. Alj sunt extra rem ipsam, de qua questio est: et illi vocantur Extrinsici seu Remoti.

Sexdecim loci Inventionis. Definitio. Enumeratio partium. Notatio. Conjugata. Genus. Forma. Similitudo. Dissimilitudo. Comparatio. Repugnancia. Adjuncta. Antecedentia. Consequentia. Causa. Affecta. Compat.

S. I. Definitio est brevis, et circumscripta rei explicatio. Habet partes duas. Genus et Differentiam. Genus aliquod commune non tantum rei, quae definitur, sed multis alijs. Differentia est aliquod peculiare, quod soli rei, quae definitur, convenit. Exempl.

Rhetorica est ars bene dicendi. Rhetorica definitur. Ars est definitio generis, quia non tantum Rhetorica, sed alijs artibus convenit. Bene dicendi est Differentia, quia bene dicere, est proprium, et peculiare Rhetoricae.

1^a Definitio 4. Per partes, ex quibus res ipsa constat. V. g. Ars Oratoria est ars, quae constat inventionis, dispositionis, eloquentiae, et pronuntiationis.

2. Per affectus. ut Peccatum est Pestis animae, conscientiae labes. &c.

3. Per negationem, et affirmationem. Ita Cic. Pisonem probat non fuisse Consularem, definiendo Consularem, et patrio negando illum positum esse in Lictoribus, in toga, praesentia, ceteris quae Magistratus insignibus. Deinde affirmando illum esse positum in vestimentibus. Animo, inquit. Consularem esse opposita, consilio, gravitate, dignitate, toto denique munere Consulatus.

4. Per ab adjuncta. Ita Chymicam artem veris, lapidis quae definitur:

Chymia est ars sine arte, cujus principium est mentiri, medium laborare, finis mendicare

5. Haec etiam venisse per similitudinem, atque Metaphoras, ut se adios cum Perachta: Pulchritudinem esse blandum hostem, dulcem raptozem, rotozem fraudulentum, loquum pedibus, oculis velum. Et.

S. II Enumeratio partium est oratio, qua totum in suas partes distribuitur, unde etiam vocatur Distributio. Hujus loci tres praecipuae regulae: 1. Affirmari omnibus partibus, affirmatur totum. 2. Negari omnibus, et singulis partibus, negatur totum. 3. Ut negatis partibus, recte negetur totum, nulla ubi caute praesumenda pars, quae ejus fieri potest.

S. III Notatio, seu Etymologia est locus, qui verborum originem inquireat, et significationem, ut Senatus nomen trahit a senibus: Consul vocatur is, qui consulit Pater.

Notatione potissimum utendum est, quando in nomine aliquis laudis, vel dedecus, aut locum aliquem, non severum, ac nimirum, sed liberalem et urbanum invenit orator. Ita in Cicero Verris dicit quod oia verberet. Ad Notationem nominis pertinet anagrammata.

S. IV Conjugata sunt ea, quae ab uno ortu vocabulo, variè conjunguntur, seu commutantur: ut Sapient, Sapientia, Sapientia. Ita Diva

Aurea nunc verè sunt saecula. Plurimus aurei.

Veni honor. Auro conculcatus amara.

S. V Genus, seu species, seu Proxima.

Genus, de quo supra diximus, tractatur in primis cum hypothesis vocatur a thesism. Hoc loco innotescantius abuti solent Lyones, cum dicit thesism longius trahunt, quod nempe res se communita, facillime, et multorum raris vestigijs, v.g. Stida Charitate scamo stida, illi se in in virtutis laudes universis, ac generatim effluent.

Species, seu Formam ex his que, dicta sunt facili intelligi, esse id quod minus late patet: seu rem particularem, que sub universali continetur. Vocatur apud Rhetores Hypothesis.

S. VI. Similitudo, et Dissimilitudo.

Similitudo est oratio, que traducit rem ad aliquam ex re dispari similem, e.g. Pulchritudo corporis apta compositione membrorum movet, et delectat; sic decorem, quod elucet in vita movet approbationem omnium.

Perinet proprie Similitudo ad id, quod qualitatem vocant. Et etiam Comparatio vel à paritate, ut postea; in Similitudine verò nulla fit mentio neque paritatis, neque majoris, neque minoris.

Dissimilitudo est oratio, que ex re dissimili dissimile colligitur. Ita Jul. C. barbarorum est in diem vivere, vestra consilia sempiternum tempus spectare debent.

S. VII. Contraria, seu opposita sunt ea, que in eodem subiecto esse non possunt; vel si fuerint, necessariò inter se pugnant. Quatuor genera Contrarium, nempe Adversa, Relata, Privantia, et Contradictoria. Adversa sunt ea, que in eodem plurimum inter se differunt, ut virtus, et vitium, Bellum, et Pax. Relata ea sunt, que se invicem ita respiciunt, ut alterum sine altero esse non possit, ut Pater, et Filius, Rex, et Miles. Privantia sunt habitus, et opus privantia, ut Vita, et mors, Lux, et Tenebræ. Contradictoria sunt ea, quorum alterum negat, alterum affirmat idem de eodem: ut Nihil infidelitatus est Clodius, Nihil non infidelitatus est Clodius.

S. VIII. Adjuncta sunt ea, que cum re, de qua agitur, non necessariò, sed probabiliter conjuncta sunt. Horum tria genera. 1. Adjuncta rei, ut locus, tempus, &c. 2. Adjuncta Corporis, ut Pulchritudo, deformitas, robur, vestis, habitus. 3. Adjuncta animi, ut virtus, vitia, &c. Et, ut paucis, vocantur adjuncta, que rem quoque modo

circumstantiis, siue procedentibus, siue comitentibus, siue consequentibus.

57

Summi potest argumentum ab Adiunctis, cum ex loco, tempore, facultate, aliisque circumstantiis idoneam persuadendi occasionem capiat Orator. Sic dicitur. suam in scribendo barbariam à loco, unde scribit, excusat.

Si qua videbuntur casu non dicta Latine:

In qua scribebam, barbaria reata fuit.

Adiunctorum principua genera hoc vulgari carmine continentur:

Quis, quid, ubi, quies, per que, cur, quomodo, quando.
Quis significat personam, et que, ad illam pertinent, scilicet genus, educatio, indoles, gratia, sexus, paritas, cognatio, fama, virtus, ingenium. &c. Quid respectum designat, de quo agitur. Ubi locum demonstrat. Per que complectitur vias, causas adiuvantes. Quies docet quomodo sepe res facta fuerit. Cur causam, et finem designat. Quomodo, modum, ac formam ostendit rei gestae. Denique Quando demostat tempus, quo res facta est.

DIX. Antecedentia, et Consequentia.

Antecedentia sunt ea, quibus positis, necesse est, alia consequi. u.g. Ortus est sol; ergo dies est. Homo natus est; ergo procul dubio morietur.

Consequentia sunt ea, que non necessariò consequuntur. ut Est copia fructuum; ergo et florum fuit. Citatorem gerit; ergo plagam accepit.

D. X. Causa est id, unde aliquid est. vel id vicarius aliquid fit. Quadruplex est causa: Materialis, Formalis, Finalis, Efficiens. Materialis ea est, ex qua aliquid fit, aut componitur: ut marmor est materia, siue causa materialis statui. Formalis Est ratio rei, ac nota, per quam res est id, quod est, et ab alijs distinguitur. unde anima est forma hominis, quia per animam fit rationalis, et à ceteris animantibus distinguitur.

46 Finalis est id, cuius gratia aliquid fit: ut finis bellis est victoria, et
pax, cum propter victoriam, et pacem bellum suscipiatur. Efficiens est
ea, a qua aliquid fit. En à singulis argumentum.

Materialis: Corpus hominis mortale est; ergo spiritum est, ut illi domine-
tur animus immortalis. Formalis: Excellent est animi natura; ergo
voluptatibus servire non debet. Finalis: Homo natus est ad contemplan-
dum, et intelligendum; ergo non ad passum, et voluptatem. Efficiens:
Intemperantia effertur corpus valde senectus; ergo diligentia vitanda est.

S. XI. Effecta, seu Effectus sunt ea, quae oriuntur ex causa.
Fons effecta sunt, quot causa. En argumentum: Virtus pacis
laudem; ergo est amplenda. Vitium infamiam effert; ergo
suspendum.

S. XII. Comparatio est oratio, qua duo, s. plura in rebus ali-
quis comparantur conferuntur, quod illis commune est. ut Catonis livi
et sequi bellum civile; ergo et Ciceroni libit. Hoc facere utique commune.

Tria Comparationum genera. 1. à maiori ad minus. 2. à minori ad
maius. 3. à pari. Ad argumentum à Comparatione maius ad minus,
Cum contendimus, ut id, quod valet in maiori, valeat etiam in minori.
ut Cui in Ante. Quid faceret domi tua, cum alere tam sis insolens?

Minori ad maius, Cum contendimus, ut quod valet in minori, et in maiori
valeat. s. Horatianum illud:

Ut suppleat homines serpens de nocte latrone;

Ut ut ipsum serpens, non exasperetis?

Parium Cum contendimus, id, quod valet in una re, valeat etiam
debere in alia pari. ut: Lex est, qui occiderit Patrem, infertur in
culcum deponatur in profluentem: ergo et qui Matrem occiderit,
eodem supplicio dignus est.

CAPVT II. De Locis Corruptis.

Loca corrupta, quae etiam vocantur Rumores, et Assumpti, sunt illa, quae nullo modo pendunt ab arte, iniquaque oratione, ut exorgerentur; atque extra rem ipsam positi sunt. Sex à Quintilianis assignantur: Leges, seu praesudicia, Fama, Fabulae, suspuzandum, Tormenta, Fides.

¶ Legibus, et Praesudiciis sic tractabis: 1. Dices, praesudicia, ac leges esse vincula sup. regnorum fundamenta, iustitiae nexos, omnium aequitatis fontem, libertatis asylum, sapientiorum virorum oracula. 2. Commendabis eos, à quibus hae sunt leges. 3. Recensabis damna, quae consequentur, si leges impure violentur. Tuobis interdum offerre ipsa legis verba, conceptamque, ac solennem formam. ut: Si quis hominem, dolo malo, morti ducit, parvula est.

Si lex tibi adversetur, illam ita refutabis, et infinges: 1. Dices, vel antiquatam fuisse legem, et amplius non valere. 2. Vel legem te ei oppones. 3. Vel dices, standum esse non legis literis, quae nimis rursus occidet, sed ipsius Legislatoris menti. 4. Dices, maiorem eiuspiam utilitatem gratia licere interdum à legibus descidere.

Fama, seu Rumor, ut hic accipitur, est sermo vulgi, sine ullo auctore, ac capite despectus: habet tamen, ut ait Livius, auctoritatem, nisi inaccessibile malitia vel nimia quaedam, ut fit, credulitas.

Sic tractandus locus à Fama: Si tibi, causaeque tuae, favore fama, dices magnam esse vim, atque auctoritatem famae, cui optimus quisque tam impense studet. Dices pop. vocem esse quoddam quasi oraculum, quod vix unquam fallere possit. Usurpabis autem illud Pliny dicitur ad Saganum: Simulacrum decipere, ac decipi possunt: nemo omnes, nemo omnem sefellent.

Contra vero si tibi, causaeque tuae, rumor adversetur, erit amplius veritas, et inconstantia, quae sepe vix interpretantur,

maculas amice aspergere. Dicitur, ex opinione magis, quam ex veritate
res estimari solent. Usurpabitur autem Seneca, opinio, sententiam: Peff.
mi argumentum verba est. Itemque illud Iuvenalis: Sat.

Das oeniam corvis, vexat confusa Columbas.

Ides etiam Vitellianum illud Enid. 4.

Sicm filii, praerique remax, quam confusa veri.

I. Faber. Nominis Fabularum intelliguntur omnia
Testimonia scripto exarata, quibus pacta conventa, contractus, co-
dices, stipulationes, testamenta, et alia id genus continentur.

Supplicandum est affirmatio, & negatio rei alicujus, ut
re religioso facta, et Deo Opt. Max. in testem appellato. Sic dicitur Scipio
caput Livium. lib. 23. Si scies fallo, tu me, Jupiter Opt. Max. domum,
familiam, atque meam postremo loco officias.

Formenta, sive Luzus sive cruciatus, ut quorum ve-
ritas extorquetur a reo. Valet ut plurimum locus ille ad facien-
dam fidem, si post questionem reus in facti confessione perseveret.
Faut tunc maxime ad probandam eum, qui accusatur, innocentiam,
si tormentis adduci non potuit, ut eadem fateatur.

Quomodo infirmari poterit locus ille? Dicitur, periculosam esse
fallaciam, & confessionem, que tormentorum ut exprimitur; quando-
quidem compertum est, bene multos innocentes, ut tormentorum, ac
meru dolorem, ad falsa dicenda per sepe fuisse adatos: poteritque
hoc loco usurpare sapientissimam illam viam clarissimi Hugonis Gro-
tii, sententiam: Non dicitur qui seare poterit. Mentitur qui seare non poterit.

Testes sunt, quidam re, que, vocantur in controversiam,
vix. i. scripto testimonium ferunt. Accedit huic testimonio magis pon-
das atque auctoritas 1. si testes sunt oculati. 2. si sunt jurati. 3. si sunt
vixi probi, atque integerrimi. 4. si sunt vixi illustres, ac primarii. 5. Si

nulla spe, nec cupiditate impulsis, testimonium dicant.

Pars testimonium potest esse, si humanum, si divinum. De humanis supra dictum est. Si div. referbamus dum Oracula, seu voces Dei ipsius; Auspicia, seu Auguria, quae erant testimonia, et aerum volatu, carum, passuque duci solita; Vaticinationes, quae erant responsa Latum; responsa denique Sacerdotum, et Auspicum, qui vel interpretabantur somnia, si ex extorum inspectione futura conficiebant, unde vocabantur Conjatores.

Inferabiles loci illi si dicas, testes esse. homines, si infames, si leves, ac furiles, si feroces, domesticos, amicos, aut quomodocumque suspectos. Si offensas, illos non secum ipsi cohaerere: sed pugnantia loqui. Si graviores testes illis opponas. Si conjecturas et argumentis, illorum testimonij subtilitatem demonstras. Denique si testes illos dicas esse homines infame sortis, atque egentissimos, qui facile subornari poterunt.

CAPVT III. De secunda Inventionis

parte; seu de nominibus excitandis.

Tria sunt Oratoris munera: Docere. Delectare, et Movere. Sed haec seligenda, sunt voces, et verba utilia, sententiae acutae; et utriusque enim Oratoris dignitas, et elegantia efflorescunt. De sumis in praetera hujusce libri parte de argumentis, ad haec tria idoneis. De nominibus vero, ipsiusque excitandis, ut hujusce libelli brevitate indulgemus, in Praenotanda tertia instructione De Imitationis cultu. § 27. ubi, licet aliquando actum tractatur, potest videri.

LIBER III. DE DISPOSITIONE.

Dispositio definitur a Cicero: rerum inventarum in ordinem distributio. De dispositionis utilitate haec dicendum, non minus ipsam necessariam esse ad fidem faciendam, et ad motus excitandos, quam

62 instructionem exercituum ad pugnam, et victoriam. Nam si negligatur
dispositio, fit nimium monstrum illud, varij animarum conflatum,
quod sui actus incitis scite desingit Floratur.

Quatuor valpi Orationis partes: Exordium, Narratio, Confirmatio,
seu Contentio, et Peroratio. Exordij munus est, animos, quibuscumque ap-
mus, conciliare. Narrationis, illud, quod petimus, exponere. Confirma-
tionis, rationes afferre, quibus ostendatur illud concedendum nobis esse.
Perorationis denique, preces addere, aut alio adhibere motus, quibus
impelli vehementius auditorum animi possint. Narrationis est, et
Confirmationis fidem facere: Exordij vero, et Perorationis motus excitare.

CAPVT I. De Exordio.

Exordium definitur à Jul. Pass orationis auditorum animis ido-
neè comparans ad reliquam dictionem. Unde quod in humano cor-
pore caput est, quod in gelibus vestibulum, hoc Exordium in oratione.
Atque idèi præcipuà quadam cura, diligentiaque præ cetorū orationis
partibus est elaborandum. Unde recte: difficilissima pars orationis dicitur
à Julio. Exordij metaphora à vectoribus desumpta est, qui præcipue
relam ordiunt dicuntur, cum curà quadam lege fila collocant, et
ordine illa componunt.

§. I. De varij Exordiorum generibus.

Duplex est Exordium. Aliud iustum, ac legitimum, quod etiam voca-
tur imperatum; aliud est vehemens, et abruptum.

Iustum, ac legitimum est, quo auditorum animi antipreciosa qua-
dam verborum conciliatione preparantur. Et abrupto est, quo Ora-
tor, quasi quodam arreptus impetu, auditores repentini, et inopi-
nato motu percellit. Tale illud: Tusque tandem abutere Carthina &c.

Hic Exordium ex abrupto sumit per licentiam, seu per liberis-
simam quendam loquendi modum. V. Per indignationem et inrepa-

tionem. 3^o. Per motum legitur, h. commiserationis ac doloris, vel
per illud aliquam figuram, que statim animos feriat.

Vsuperant potissimum vel in summa aliqua exultatione, et letitia,
vel in summa quapiam ofensione, et indignatione, quibus scilicet
omnibus Orator extra se capi videtur quodammodo.

S. II De Virtutibus, ac Vitijs Oratorij.

Oratorij dicitur, ac virtutes quarum vulgo recensentur: Proprietas,
Cura, Verecundia, Breuitas.

Oratorij proprietatis in eo posita est, ut sit cum reliqua oratione
conjectum, tanquam caput cum corpore. Ut sit ex se quasi natum,
et ex ipsa causa, visceribus ira depromptum, ut ex illius natura quodam
modo videatur efflorescere. Contra sero dicitur esse si sit vulgare,
hoc est, si causa dicitur, et potuisse etiam contrarij posse accommodari. Vi-
tiosum est etiam si sit commutabile, hoc est, si leuitia mixtum ab ad-
versario potest usurpari; si sit presens accessum, longinquum petendum,
vel si nihil ad eum pertineat. Quae Oratoria similitera se habent, ac

Humano capiti crancem pictor equaniam
Iungere si velit.

Oratorij cura in eo posita est, ut sit plenum dignitatis, acutatum
et acutum, apertum verbis, et instructum sententijs, et quod perit solent
architecti, vestibula, additque ad causam faciat Mulier. Inquit Tullius.
Prima quippe orationis commendatio proficietur ab exordio: quod si
negligentius tractatum fuerit, reliqua omnia fastidiosa, et nauseabunda au-
ditur. Caveat tamen Orator, ne quod sepe contingit, Oratorij nimis pi-
u, et nimis artificiosj splendore, ac conumbrata, prestigijs, ac fraudis
suspicionem audientibus perbeat.

Oratorij verecundia in eo consistit, quod Orator dicere incipiens per
se ferat ingenium illum pulchrum, quem in Oratore summo L. Crasso

laudant Cic. Fuit enim, inquit, in L. Crasso pubes quidam qui non modo non obisset ejus orationi, sed etiam probitatis commendatione prodisset. Stabat enim summus ille dicendi artifex et doctor, offendi solere auditorum animos, si Orator velite exultans, si quisque proficiens ad dicendum accedat.

Oratio brevitas in eo posita est, ut Cordium relique orationis magnitudinem sit accommodatum, nec inani verborum circuitu producatur longius, quam par sit. Neque enim cubitali Pygmæi corpori caput eppanreum, aut humile tuquoque valvæ, prægrandis, ingensque vestibulum affigi debent. Nolum tamen orationi jungatur Cordium, ut olim in Aesopæ facti solitum accipimus. Nolum etiam orationi, ceteroque longique, brevissimum, ut narrant solent, affigatur Cordium: neque enim ingentem basilicam decens exigue, foris, aut gigantes corpori Pygmæi caput.

S. III. De varij Cordium generation. fontibus.

Cordium veli dicitur ab adjunctis personæ, rei, loci, ac temporis, atque si erat fontis notus, ac familiaris Jullis, qui hinc ferri solebat exordium. In oratione pro M. Cato exordium à temporis insolentia: quippe die festo, contra quam fieri solebat, causam dicere cogebatur.

Dicitur etiam à rebus, semperque rei expositione, sine furo, et calamitate, et sine ullo in speciem artificio. Ita Cic. pro Ligario: Non parum eruditi, C. Laeta, et ante hunc diem, inaudientem, propinquas mecum ad te, L. Tubero detulit: L. Ligarium in Africam fuisse.

Dicitur à contrariis, cum primò fronte ea videntur dicere, que cause, nisi sunt omnino contraria, et adversarij favore, ut scilicet consensum in eam sententiam nihil minus cogitantes pertrahamus. Ita Alexander apud Curt. militibus cohortatur, ut secum audacter progant ad extremas Indis partes, primò videntur præbere illorum studia, qui reditum in patriam cogitabant. Deinde mutat sententiam velle, in contrariis

Ducitur ab insigni quopiam effato, et dicto, vel ab illustri exemplo.
 Ita Catilina suos conjuratos ad impium bellum adhortatus habet effato: Com-
 spectura habeo, milites, vestra virtutem non addeas, neque ex ignavo stragem,
 unquam forem ex timide exercitum imperatoris oratione fieri.

Deus potest ab insigni aliqua quæstione. Ita Felleus suum de inven-
 tione Rhetoricâ librum auspiciatur: Sæpe et multum hoc mecum cogitavi,
 honoris, an mali plus attulerit hominibus, et civitatibus copia dicendi,
 ac summum eloquentiæ studium.

Prælati admodum rari sunt Exordium à suspensione, quæ ministerie præ-
 parat auditorum animos, magnæ alicujus rei expectatione; et illos acutè
 vehementer cupiditate sciendi quid demum sit illud quod pollicetur Orator.

Denique Exordium ab ipsa causa viseribus, hoc est, ab intimis causis
 præmissis rariè ducitur, et in illis solertia facienda argumentorum, et
 affectuum omnia semina, quæ deinde retractata, fufius explicentur. Sed ve-
 riò non difficiliter efficietur si ex Fabij Quintilianæ præcepto, intuearis apud
 quos, pro quibus, contra quos, quo loco, quo tempore, quo reatum statu dicen-
 dum sit tibi; quos sit orationis tuæ, super; quid audientes, ac iudicos
 sentire, credibile sit; quid petas, quid consequi velis. Hæc omnia ubi
 perfecta mater fuerint tibi, ipsa te magistra natura facile docebit,
 unde sit tibi capiendum orationis exordium.

S. IV. De Officiis, ac munere Exordij.

Exordij munus, ac officium est triplex: nempe ut reddat auditorum benevo-
 lum, attentum, et docilem. Auditorum reddet benevolum & a personâ
 Oratoris ipsius: si Orator modestiam, pudorem, præbitatem, et ingenium
 quendam candorem ore ponat, et seipsâ præ se ferat, quam verbis osten-
 det. Potest tamen interdum sua merita, suum officium, seu virtutes, sed
 paritè omnino, et sine arrogantiâ commendare.

Benevolentiam reddet auditorum à personâ adversariorum, s. si dicantur, non nimiam illorum eloquentiam, aut gratiam revereri, unde illa recedat suspecta iudicibus. 2. si illos in odium, et iracundiam adducere, iracundiam, quibus laborare, comminatione, contumeliam. Quod si adversarius sit vir bonus notæ probitatis, ac fidei, Sulthum imitaberis, qui cum Catonem verum antiquæ virtutis habere adversarium, non quidem in ejus vitâ, meritumque culpavit, sed tantum, ut illi quæmolocumque fidem detraxeret, sectam Stoicorum, cui se Cato totum addiderat iracundie expi; idque tam falsè, tamque factè, ut iudicium resu desolaretur, et Cato diceret: Quam ridiculum habemus Consuldem!

Captabitur benevolentia à personâ auditorum, 1. iudicium, s. se eis confidere videatur Orator. 2. si suam causam cum eorum utilitate conjungat. 3. si eorum justitiam, fidem, auctoritatem, et doctores ceteras modestè commendat. 4. Denique parabitur benevolentia, à personâ clementi, si illius innocentiam, iracundiamque commendat, si illius calamitatem, amissionem inopiam, et sollicitudinem conquestrat.

De captanda benevolentia non valde laborandum est in causis illis, quæ per se sunt honestæ; sed tantum in iis, quæ sunt vel paradoxæ, vel dubiæ, vel humiles. Quatuor enim causarum genera distinguuntur P. Augustinus in suo libro de Rhetorica, præcipuè. Honestas. Incredibiles. Dubiæ, et Humiles.

S. V. De paranda attentione.

Concludatur attentio pariter præmissione, pariter petitione: præmissione quidem, si pollicemur nos esse dicitur de rebus vel nominibus, vel magnis, vel utilibus, vel jucundis. Nolumus tamen, monere, ut agere, aures in ipso dicendi initio pollicemur Orator. Quod si factis appareat rem, de qua agitur, esse objectam, et exilem; plus efficitur Orator, si rotunda statim, et ingenue proferatur sese in re omnino tenui laborare,

quàm si' grandis nequidquam pollicemur: sed causa tenuitatem, equi- 67
tate, vel miseria, vel aliunde componere conabimur.

Secunda concilianda attentionis ratio est petitio: cum scilicet au-
ditores rogamus, ut studiosè, ac diligenter velint attendere. Quam-
vis autem sub ipsum et ordinem postulari solent attentio; satius ta-
men est, intradum illam in ipso orationis decursu postulare; cum
scilicet auditorum animus in eis arreptus, et alacris languere
incipit, et defatigatus illius aures incipiunt peregrinari, ut soles.

Dubitatum comparabitur 1. si brevem re fore promittas, stess
promissis; melius enim est auditorum cum desideris, quam cum fasti-
dibus recedere. 2. si breviter, dilucide, simplicitateque proponas qua
de re dicitur sibi. 3. si tuam orationem in duo, 1. tria ad summum
capita partiaris.

S. VI. De Propositione.

Quæque vulgi aspernata propositionis dotes: 1. ut simplex sit, et
unica, non vero multiplex; ex illius enim unitate omnino pendet
orationis unitas. Una, simplexque dicitur illa propositio, quæ con-
tat unâ, simpliciue sententiâ, ut: Pax est concilianda, Ignis est, luna
condonanda. 2. ut sit ita clara, ut non modo nulla labore intelli-
gatur, sed etiam ut non possit non intelligi, ut ista: Optimum est fugi-
endum. 3. ut omnia totius orationis argumenta, partisque omnes
in illam velut in scopum, metamque colliment. 4. ut tractari copio-
se, et ornate facile possit, et amplam dicendi segetem suppeditet.
5. ut propositio vel ipsa novitate porcellat, vel insigne aliqua utilitate
placeat: quæ duo vel maxime solent conciliare attentionem, et benevolentiam.

Novitatem habebit propositio, si argumentum ita proponatur, ut
ex re, vulgarique facti insperatum, et auditorum animos statim
erigas, feriatque. v.g. curia est, et vulgaris hæc propositio: Stom-

68 multorum sibi malorum auctor est. Piet' verò nova et mirabilis, si dicas cum Chrysostomo: Nemo legitur, nisi à se ipso. vel Nemo miser, nisi qui velit.

Utilitatem habebat si contemplativa non sit, sed activa: Contemplative potius dicuntur illi, qui in solâ cognitione versantur, quam ad modum ista: Multorum infirmitas est numerus. Active, contra dicuntur illi, quarum finis est aliquod efficiens. ut secunda sunt amicum vita.

S. VII. De Directione.

Tribus primum de causis adhibetur in oratione Divisa. 1. Quia lumen offert orationi. 2. Quia servat memoriam Oratoris et auditorum. 3. Quia levat audiendi fastidium: recreatur enim animus ad notationem singularium partium orationis.

Quatuor ejus leges. 1. ut Divisa sit plena: hoc est, ut partes illius, sive membra omnia complectantur, et arguant propositiones, quæ dicuntur. 2. ut membra illa sint opposita, neque unum in altero contineatur. 3. ut habeat partes duas, tertia ad summum, vix plures. si enim nimium concisa sit, et nimium articulosa, offendet orationi tenebras, parietque obscuritatem illam, contra quam fuit induta. 4. ut sit plana, simplex, et quasi obvia, non vix ad aures exorsens, operationem longius accessit.

De informatione, quæ est 2^a orationis pars, supersus, et uberius dictum est in 2^o capite Elementorum Rhetoricæ.

CAPVT II.

De Confirmatione.

Confirmatio est pars orationis, in qua firmamenta seu robora cause afferuntur. Divisus ejus partes: 1^a quæ propria est Confirmatio, est in qua ea, quæ pro nobis sunt, firmamus, ac stabiliamus.

3.^a est Confirmatio in qua contrarias aduersarias rationes refellimus. Hinc liquet, Confirmationem propriam esse orationis partem.

S. I. De Confirmatione propria dicta.

Confirmatio tractatur per argumenta, et per argumentationes. Argumentum est probabile inventum ad faciendam fidem. Argumentatio est fusior argumenti, et artificiosa dilatio. Ita inter se differunt argumenta, et argumentationes: quod argumentatio sit modus, sive ratio, qua argumentum tractatur; argumentum vero sit ipsa argumentationis materia. Unde argumenta ex se sequuntur, et imbecillitas nisi accedat artificiosa illorum explicatio.

Argumenta petuntur a locis oratorij sicut intrinsecis, sicut extrinsecis. Quae ita collocanda sunt, ut firmiora partem in principio ponantur, quia tunc vel maxime ascendit auditor; partem in fine, quia quae postremo dicuntur aliter inhaerent: imbecilliora vero collocanda sunt in medio, ubi magis latebit eorum infirmitas. Et si causa duobus argumentis tantum nitatur, tunc imbecillius subijciatur quidem validiori; sed mox ad validius recurretur.

Quatuor praecipue argumentationum species: Syllogismus, sive Ratiocinatio, Enthymema, Inductio, et Exemplum. Ita adhaec Locorum et Epichorema.

S. II. De Syllogismo.

Syllogismus oratorius est ratiocinatio constans quinque partibus, vero inter se ordine connexis. Nempè Propositio, Propositionis probatio, Assumptio, Assumptionis probatio, et Conclusio. Cui exemplum à Julio:

Propositio. Melius accusetur quae, consilio geruntur, quam quae sine consilio ad huiusmodi ministrantur. * Bonus ea, quae ratione geruntur, omnibus instructior est rebus, et apparatus, quam ea quae temere et nullo consilio ad ministrantur. * Nil autem omnium reum melius, quam mundus ad ministrantur.

Effump. prob. tractat. * Item et signorum usus, et obitus descriptum quendam ordi-
 nem servare, et annue commutationes non modo quaedam ex necessitate
 semper eodem modo fieri; verum ad utilitates quoque rerum omnium
 sunt accommodatae, et diuinae, nocturnaeque necessitudines nulla in re un-
 quam mutatae, quidquam nocuerunt; * Quae signa sunt omnia non
 medicorum quaedam confusio naturam mundi administrare.

Complexi.

Nequaquam semper Syllogismus quinque illis partibus constare
 debet: Si enim perspicuus sit vel Propositionis, vel Assumptio tunc con-
 titina illarum probatio; et ita fiet Syllogismus quadrupartitus, vel
 tripartitus.

Syllogismus Philosophicus, qui aliquando non solum de orato-
 ribus, verum etiam a Poetis formatur, est argumentatio constans tri-
 bus partibus propositionibus distinctis, et explicitis, quae si inter se
 connectuntur, ut conceptus duobus primis, quarum altera maior,
 altera minor, quia minus latere patet, appellatur; necessario concedenda
 sit tertia, quae consequentia dicitur. v.g. Omnis ars honesta est
amplectenda: Rhetorica est ars honesta: Ergo Rhetorica est amplectenda.

D. III. De Enthymemate.

Enthymema, quod a graeco origine mente concipere, cogitare signifi-
 cat, est pars Syllogismi, seu Syllogismus imperfectus. Cuius duae partes,
 prima vocatur a Graecis Antecedens, alia Consequens. v.g. Omnes ar-
tes sunt expetendae: ergo eloquentia est expetenda. His omittendo vel
 propositionem, vel assumptionem; illudque optimum enthymematis genus,
 quod fit a contrariis, ut Secum alternum fidum invenies, si tuus
hostis fueris.

Fabius de causis magis gaudere solet orator Enthymemate, quam
 Syllogismo: s. Ut scilicet artificum, quod agrorum causa magis obest,
 quam prodest. Fieri etiam cum videtur Syllogismo, partes ipsius utat

transportat. 2. Ne vitiosum auditorum ingenij diffideat, quasi necesse
sit omnes syllogismi partes singularium exprimi. 3. Quia Enthymema
validius percellit ad veritatem, illoque punctum, ea apert, et sumque
ferat. Unde jaculum, ac velum oratoris vocari solet.

S. IV. De Inductione.

Inductio non solum orationibus per familiaribus, sed etiam Poëta, est
argumentatio, qua ex multis singularibus numeratis aliquid con-
cludit. v. g. Hector ex laboribus illastris evasit; Eneas ex labori-
bus gloriosus; Ulysses ex laboribus toto orbe decantatus; ergo labores
certissimum ad gloriam aditum molientur.

Dua diligenter cavenda sunt. 1. Ut quæ sumuntur, certis-
sima sint. 2. Ut id, cuius confirmandi causa, fit inductio, et
quæ dicuntur simile sit.

S. V. De Exemplo.

Exemplum est inductio imperfecta, in qua ab uno simili argumen-
tatur ad aliud. Ita Jullius: Negavit intrare lucem esse facere,
quod a se hominum esse cuiusdam fateatur. In qua tandem urbe huc
homines stultissimi disputant? Nempe in ea, quæ primum judici-
um de capite vidit M. Horatij fortissimi viri, qui tandem liberat
civitate, tamquam populi R. comitis liberatus est, cum sua onare
hororum esse intractata fateatur.

S. VI. De Dilemmate.

Dilemma est argumentum constans duobus partibus contrariis, quæ
utrinque adversarium capiunt. Unde etiam syllogismus contrarius appel-
latur. Si probatur dilemmate quemdam dolorem esse tolerandum.
Nam omnis dolor aut est vehementis, aut est levis; si levis, facile for-
tior; si vehementis, ceteri brevis futurus est.

Potes autem solus Dilemma duplici ratione. 1. Si unum veris

Dilemma torquas in auctorem, cujus modi exemplum affert Aristoteles: Sacerdos quidam maximo opere dissuadebat ~~filium~~ ne ad populum verba faceret; nam si injusta fuisset, haberet deos iratos: si vera justa, irato haberet homines. Hoc Dilemma fuit in matrem yosam torquatus ingenuus adolescens: Imò expedit ad populum verba facere: nam si justa dixeris, dii me amabunt; si injusta, homines.

Solentur etiam Dilemma, si atrocitatem illius partem infermare possis, vel si ostendas aliquid medium inter duas propositiones intracedere. Sic cum seruus ab heres foret peccatus, illum hoc Dilemma petiisset: Si sum improbus, cur meo uteris operâ? si probus, cur, ac quorsum tandem me percuties? Hoc Dilemma fuit in seruum acutè retrospectus heres: Nonne percutio, quia probus es; sed ut ex improbo fias aliquando probus.

S. VII. De Crocodello, et de argumento insolubile.

Crocodellus est argumentationis species captiosa, et fallax, que incautos, quibusdam quasi vinculis carceris, inducit in fraudem. Vocatur crocodellus, ob hanc, quam Poëta finxit causam:

Crocodellus oranti mulierculæ, ut filium arreptum sibi redderet, respondit reddendum utique, si ad propositam questionem verum diceret: filium reddam tibi, necne? Ad hæc mulier anxîa, fraudemq. suspicata, respondit: Non reddes, et ob eam causam reddi debere, quod nempe verum dixisset. Tunc vocata Crocodellus: Mentiris; si enim reddidero, verum non eris loquuta: reddere ergo non possum, quia falsa dixeris.

Hæc etiam aduertuntur propositiones, quas vocant renunciæ, sive insolubiles, que se omnino destruant: cuius modi est hæc Cretensis cuiusdam poëta: Omnes ad unum Cretenses semper mentiantur

uncta. Ergo non mentitur certe quidem Poeta cruentus, dum illos
semper mentiri affectat: Unde non sunt omnes semper mendaces.

S. VIII. De Soure et Epicheiremate.

Soures est argumentatio, qua ex multis propositionibus gradatim
et velut accusatim conceptis, aliquid inferitur. Sic Themistocles per
sorum delictabat Filium suum, licet nondum creverem, toti terrarum or-
bi imponere. Meus filius imperat matri, illa mihi, ergo Themistoc-
les, Atheniensis graecis, Graecia europae, Europa toti orbi: ergo fili-
colus meus toti imperat terrarum orbi.

Quia tamen hoc argumenti genus solet esse captiosum, et
fallax, oppositae singula scorsim considera, sicque facilius,
univerfa transentur.

Epicheirema est enthymema contractum, cuius duae propo-
sitiones in eam conferuntur; ut sine causa dominum scavis
accusare? In hac una propositione continentur haec duae: Non debet
scavis sine causa dominum accusare; ergo scavis et medicus De-
porari non debet illum apud Caesarem accusare.

CAPVT III. De Confutatione.

Confutatio est pars orationis, in qua rationes contra nos propo-
nentes refellimus. Et facta per negatione mentis: cum falleret rem al-
latam ab adversario falsam omnino esse dicimus, aut illam ob-
scurem incredibilem et repugnantem esse demonstramus. Ita Cic. pro
Quinctio: Negamus te bona, Quinctij, Sexte Nervi, possidisse electo
Praetore.

D. Cum factum non negamus, sed excusamus et iure falsum
fuisse contendimus. Sic Jul. pro Rabirio: Inquit occisum esse a
C. Rabirio L. Saccarinarum, et id C. Rabirius multorum testimonio,
D. Hortensio copiosissime defendente, antea falsum esse docuit.

Quo autem si mihi affectu ingrem, suscipiam hoc crimen, acceptisq;
confiterer. Vnam hanc mihi facultatem causa concederet, ut pos-
sem hoc prodicare: C. Raberij manu L. Saturninum, hostem pop.
Romani inceptum!

3. Haec cum aduersariis, pari vel majori re obiecta, vicissim
laxissimos, ut periti Deos solent, qui hostium vires desolant, et
alia auertunt. Sic apud Virg. de sp. Pastorum, in qua se prior Dametas:

Dic quibus in veris, (et eius mihi magnum Apollo)
Fus pateat caele spatium, non amplius ulnas.

Postquam impar respondendo, novamque ratione conatur intrare Dametam:

Dic quibus in veris inscripta nomina Regum
Nascantur Flores, et Phyliba solus habeto.

4. Haec pro indignationem, aequae contemptum: cum nempe expro-
bra quaedam fiducia, quae nobis obijciuntur, sperant, ac delignant
videmus. Sic apud Virg. Cato 3. indignanti Dametaz respondit Menelaos:

Cantanda ve illius? aut unquam tibi fistula cessat
fuit? non tu in rebus, indocte, solebas
Stridentem miserum stipula discerpere crumenam?

Aliquando etiam valde utile erit, in confutatione sales jocos, facetas,
etiam in rebus seri adhibere, quae si nec in nimicam seu similitu-
rem degenerent, nec in atrocis maledictum, nec in nimiam dicari-
tatem, minus quantum cause profint, et animo auditorum exhilarent.

Postremo denique referendi videtur si pro compensationem:
cum licet neque factum nequam neque pure factum conuen-
dimus; sed alio quodam proclaro facto abunde compensari osten-
dimus. Sic Horatius, qui bonorum iniecerat, iudicium pop. Romani fuit
absolutus: magis admiratione veritatis, quam pure causa
inquit Livius.

Peroratio, siue Epilogus est ultima orationis pars, in qua id, quod tota oratione expectat Orator, maiori vehementia conuenit, et obtinere contendit. Ita Lucianus.

Duas habet partes: nempe Enumerationem, et Motum, siue affectuum commotionem.

§. I. De Enumeratione.

Enumeratio fit cum eam ea, quae per totam orationem dicta sunt, summam colligimus, et sub uno veluti aspectu ponimus per Anacephalosisin. Ita Cic. in Manilianâ.

Quare videte, nîm dubitandum vobis sit omnî publico ad id bellum incumbere, in quo gratia nominis vestri, salus sciourum, vestigalia maxima, fortunæ plurimorum civium cum rep. defenduntur.

Duo in Enumeratione sunt observanda: 1. ut cuiuslibet, et raptim repetas ea dematias, in quibus causa potissimum consistit, et quae maxime velis auditorum animis inherere, ne nova appareat oratio.

2. Quae dispersa, fessiveque dicta sunt ita summam enumerabis, ut cum aliquo novo pondere illuminentur, et ornentur sententijs, ne nimis secura sit, nullaque repetitio.

§. II. De Affectuum Commotione.

Altera orationis pars, nempeque alterum est affectuum commotio: Ideoque Sedes affectuum à nonnullis dicitur Peroratio, quod nempe in eâ potissimum debeat orator omnia orationis vela pandere, omnes eloquentiae fontes aperire, et auditorum animis omnia afferre incrementa, et praecipue quidem illo se accendere affectu, quo audientes ardere cupit, praesertimque motus exuret per amplificationem.

Varij etiam motus pro varijs dicendi generibus: In Demosthenico etiam dicendi sunt motus amoris, admirationis, emulationis, laetitiae.

In iracundia excitandum est odium, invidia, contemptus.
 In deliberationibus spes, confidentiam, timorem commovebis. In
 iudiciis vero omnia concurrunt: amor, odium, indignatio, misericordia.

Ita Julius pro Rabirio Postumo: Sed jam, quoniam ut proso, fi-
 dem quam potius, tibi prestavi, Postume, reddam etiam lacrymas,
 quas debes..... Jam indicat tot hominum flexus, quam sis charus
 tuus, et me dolor debilitat, includitque vocem.

Dei Perorationis varietas: hinc sic vehementi ad promovendos
 animos. 2. ut sic hæret, quia, ut observat Julius, lacrymæ eò ar-
 cunt, et animorum incendia exterius respinguntur.

LIBER. IV. DE PRONUNCIATIONE.

Quid est Pronuntiatio?

Est vox, quæcumque, pro verum, verborumque varietate,
 apta conformatio. Fria illi necessaria: Memoria, vox, et gestus.

S. I. De Memoria.

Memoria definitur à Julius, Prima rerum, ac verborum recordatio.

Est autem duplex memoriæ generis. Hic est artificialis, alia naturalis.
 Artificialium memoriæ à veteribus traditum constat locis et imaginibus.
 Locis se habent instar chartæ, imagines vero instar scripturæ.
 Memoriam exercere poteris, ediscendis ad verbum quàm plurimis
 et reus scriptis, et ab eis, quod facilius fore præstabis, si
 ante quàm cubitum ees, attente ea, quæ maxime volens ediscere,
 semel aut iterum legas.

S. II. De Voce.

Ad altioris usum, ac laudem, maximam sine dubio partem
 obtinet vox, neque tam refert qualis sine quæ dicas, quàm quo
 modo dicantur. Ita Julius.

Fuit hæc potissimum lex circa vocem diligentia observa-

bin. Prima lex hæc est, ut delictis, articulis, et vocalibus pronuntietur ita, ut integra verba syllabæ, que omnes proficiantur. Nullum tamen syllabarum seu pronunties, quasi si litteras computando annuntietur, quod esse modeste, ac pudum.

Ad eandem legem pertinet etiam ne velubili qualiam, patet, et iniqua celeritate dicendi mutata feratur oratio: sed vix respirazione recessu, et spiritus inter dicendum suspendatur, idemdem, et auditoribus spatium aliquod cogitandi relinquatur.

2. lex, ut pro argumenti, motuumque præsertim varietate vox etiam opportune varietur, et utcumque se affectum formidetur, volit orator, et auditorium animos movet, ita etiam certum vocis sonum adhibeat. Tracundia postulat vocis genus acutum, incitatum, et cetero incident: miseratio, et moeror flexibile, plenum, flexibile, interruptum. voluptas effusum, lenis, rursus, hilaratum: moeror demissum, hesitanti, abjectum, &c.

Præsertim mutanda tibi vox erit pro variis orationis partibus. In Cordis, nisi forte indignatione confect, voce utendum submissa, ac verecunda. Nec debet orator simul ac dicturus prodire perficere sonum, et in verba statim erumpere. Ceteroquæ futurum est ut feroculum oratorem, jure omnes execrentur, sed oportet ut paululum cogitatione desisteret moritur.

Ab exordio paulatim insurge vox: ac in narrando quædam voce utimur aperta simplicique, qualis ferè est in sermone familiaris: In confirmatione, præsertimque in argumentatione, voce utimur acuta. In Peroratione demum, quasi paratâ viltoria, vox solet esse excitator, ut ita ostendat orator, se nisi bonitate cause, magnamque fiduciam in auditorum probitate, paulatimque collocare.

Græci huic varietati opponitur à diametro unum ille inflexusq. vocis tenor, quem Græci monotoniam vocant, et qui non modo dicentem cretat, sed etiam audientis examinat, et unde omnis orationis decet, ac venustas afflorescit,

Ut catharellus, *Sæpe semper ridetur chorala qui semper deerrat eadem.*

Hic, quam temperate commendamus, varietati opponitur etig cantus, qui nihil aliud est, quam clamorosa quædam, et uno ferme tenore subsultans negia.

Secundum incommode remedium adhibetur & si pueri rebus humilibus, ac quotidianis quabiliter, ac rotundi pronuntiandis assuescant: neque vero statim ad maximam grandævum procurent. 2. si eorum, qui pronuntiant, germanum sensum ponitur animadvertant. 3. si in verbum vernaculo, non ita magna, inflatque, sed simplicia, quotidiana pronuntiant. 4. Occurrunt aliquando in orationibus illis, que varis motus, ac vocis inflexiones afflagant, ut videlicet quid submissè ac leniter, quid festivè, quid atrociter, quid sedate, quid concitatus dicendum sit. 5. Denique ubi illa pronuntiationes quasi varietate populari, porrunt circa periculum in rebus grandioribus, maximeque versari.

Terça circa vocem lex hæc est: ut ea pro amplitudine loci, et auditorum multitudine vel intendatur, vel remittatur; sed tamen nec ascendat ad supremum, nec ad extremum descendat. Nam vox si ima sit, non habet: si vocum nimium acuta sit, continuatque; delicatas, ac reseres in baronum hominum aures offendunt.

De Gestu.

Vocem subsequi debet Gestus, et variis animi sensus cum illa simul aperire. Gestus, inquit Valla, est alius quidam, et quasi pronuntiatio corporis, seu motus cum Levitiamis: Et totius corporis motus, et conformatio.

Hoc in Gestu generaliter cavendum: I. Nihil in illo sit effeminatum, et molle, nihil nimis exquisitum, aut elegans, nihil affectatam quandam diligentiam, autemque adoleat. II. Nihil in gestu sit durum, aut asperum, ne dum molliorem sumus, in contrarium rusticitatis vitium videamur incidere. Quamquam si in alterutra peccandum esset, facilius excusaretur rustica quaedam simplicitas, quam prudens feda affectus, rores, et habitus affectatis.

De totius corporis motu hoc praecipitur. I. Ut status corporis sit erectus, et erectus, tumens magis toto, in illoque quadam laterum inflexione sese orator moderetur. II. Ne in status motum datus fiat, quasi si sese despicisset. III. Ne crebris et incompertis corporis commotionibus vehementius ageretur, vitiosum quippe est huc illuc cursum.

Hoc de capite, et totius eius conformatione: Vitiosa est frequentior capitis jactatio. Non tamen debet aliquando vel annuendo confirmare, vel abnuendo negare; vel capitis in laterum inclinatione languorem, et aversione indignationem, et alio simili motu dubitationem, et ejusmodi affectus designare. Sed neque capite erimus immobili idoloque, quod semibarbarum est.

Capite utemur non demisso, et obliquo, vel in ieruriam reflexo, sed recto potius, celsoque: quamquam huc quoque modus servan

60
dus est, ne audacie, aut arroganter, videatur; et capitis demis-
sio potest aliquando castitatem, luctum, moerorem, penitentiam,
et res Divine placandæ studium prebelle significare.

Sed in ore, vultuque, et oculis sunt omnia. Animi enim
imago vultus est, et oculi sunt indices. Quapropter pro
rerum naturâ, vultum induerit modis hilarum, modis moestum,
nunc blandum, nunc minacem.

Frontis exposita diffusaque hilaritatis indicium est: con-
trita vero severitas indicatur fronte corrugata, caperataque
et supercilijs vel contractis, vel etiam inæqualibus.

Oramem, et aliquid à Deo postentem indicant oculi in
cælum sublati; ut res ipsa loquatur. Oculos avertere aver-
santis est, vel fastidientis, vel negantis. Oculi clausi medi-
tantem, et cogitantem animum produnt. Oculi in unam
locum defixi habent, qui præ admiratione stupent. Pal-
petris demissi oculi modestiam, pudoremque significant.

Brachia nec desuper incomperta pendente, nec immo-
dicè propinquata, nisi in affectu vehementiori. Brachium
extensum, ac prorectum potentiam, et auctoritatem, et ro-
bur arguit: contra vero continere, ac prohibere brachi-
um, est pudoris, ac orrendi.

De manibus, et digitorum. 1. Manus in Brachio non solet
extendi. Est ubi paulum exarsescere cupit oratio, manus pa-
riter extensa cum illâ, pariterque cum illâ deponitur.

Pectori manus admoventur, cum de seipso quæ loquatur.
at cum alloquitur alium, ad illum extenditur.

Manus sinistra nunquam sola estum facit; dextræ se
frequenter accomodat; inquit Habus; siue in digito argumenta

desideremus, causamque partionem in disceptis, sive adversas. Et
palmas, quasi repellendo, et repudiando ostendimus.

Solenturque gestu committitur, cum alium voce, alium gestu
re monstramus; et Rhetor illi, qui eorum appellans, tel-
lurem intuebatur, gestuque monstrabat.

Videmus crebra manuum impressione. Supplicamus
manibus clavis, iustitiae. Confirmamus manibus pronis, gra-
vi quodam, et decenti motu depressis.

Ad miramentum est manus tollere. Manus extensa faci-
mus nobis audientiam, inducimusque silentium. Manus omni
adnotata tacentis, et silentium succedentis est habitus.

Solebat Fullerus, antequam diceret, barbam demulcere, quod
hodieque nonnulli solent. Sunt etiam qui aut frontem frui-
cent, aut lacrimas intuerantur; sed haec vitiosa sunt.
Vitiosum est etiam manus vel supra caput attollere, vel
infra pectus demittere, praesquam in summis affectibus.

Pectus ferire, aut feriri, prope scernendum est. Manus
optime a sinistro incipit latere, dexteraeque deponitur.

Hoc esse cavendum cum Cicero, ne nimis sint di-
gitorum angustiae, et neque immodica ditorum gestulatione.

Itaque autem omnes, quae hactenus didicimus, Oratoris vir-
tute, cura, et labore comparari posse, liquet mirabili Demof-
theneis exemplo, qui cum primam artem suae litterarum dicere
requireret, studio, et executione perfectus, ut planissime
diceret; et balbutiam, indici omni calculis, emendavit;
excitavit vocis, ad fluctus maris declamando, deinceps
firmatas voce vincendo, sustulit; angustias spiritus, lo-
corum ambuorum inter declamandum a sensu, tandem superavit.

Figue hec de pronunciatione noueſſe ſufficit.

Reliqua, quæ eodem pertinent, exercitationi

relinquimus: cui ſilicet plus multo

quam præcepti eſſe tribuendus

exiſtimamus.

Finis Libri Quartii,

et ſimil Phœnicæ.



Capitulum index, et summa.

Clementia Rhetoricæ.

Cap. 1 De Fabulâ. --- 1.	De figuris Narr. --- 9.
De varij fab generib. --- 1b.	De varij Narr generib. --- 12.
De fab. Rationali, seu Parabola. --- 1b.	Exempla selecta Narr Poeticæ, Historicæ, et Oratoricæ. --- B. 14. 15.
De fab. Morali, seu Apolog. --- 2.	Cap. 3 de Chria et alijs partib. --- 17.
De fabulâ mixtâ --- 3.	Cap. 4 de Amplificatione. --- 26.
De artificia, et utilitat fab. --- 4.	Cap. 5 Præteritum Rhetoricæ. --- 31.
Cap. 2. de Narratione. --- 6.	De venâ imitandâ ratione. --- 37.
De virtutibus Narrat. --- 16.	

Capitulum Liber primus de Eloquentiâ.

De figuris sententiarum, ad mouendum idoneis. --- 39.	De Cypopejâ. --- 16.
De Exclamatione. --- 16.	C. 3 ^{ura} De figuris ad docendum idoneis. --- 42.
De Dubitatione. --- 40.	De Anithesti. --- 16.
De Obsecratione. --- 16.	De Sustentatione. --- 16.
De Imprecatione. --- 16.	De Communicatione. --- 16.
De Innuog et Subjectione. --- 16.	De Correctione. --- 16.
De Peroratione, et recitandâ. --- 41.	Cap. 4 ^{ta} De fig. vitiosarum. --- 16.
De Cypolitione, --- 16.	De Tropis. --- 16.
De Epiphoremate. --- 42.	De Metaphorâ. --- 45.
Cap. 2 ^{ura} De figuris ad delectan- dum magis idoneis. --- 16.	Quid in hac vitandâ. --- 16.
De Apostrophe. --- 16.	De Allegoriâ. --- 46.
De Hypotiposis. --- 43.	De Synecdoche. --- 16.
De Protopopejâ. --- 16.	De Ironiâ. --- 47.
	De Sarcasmo. --- 16.

Cap. 5. ^{um} De fig. verb. proprie	Causa	76
dicta, seu que n. sunt tropi. -- 46.	Effecta	58
Fig. p. adjectionem	Comparatio	76
De fig. f. derivationem	C. 2. ^{um} De loc. extrinsec.	59
De fig. p. p. similem	C. 3. ^{um} De 2. ^a Inventionis parte	76
Appendix de Transitione	Lib. 2. ^{us} De Dispositione	76
C. 6. ^{um} De Periodo, et eius partibus	C. 4. ^{um} De Cordo	62
De legibus, et regis Periodi	De varis Cord. generibus	76
De artificiali Periodi ampliandis	De variis, ac utriq. Cord.	63
De numero, et ceteris Periodi. notis	De varis Cord. fontibus	64
Regulae sex quibus quicquid	De officio, ac manere Cord.	65
redde potest Periodicis	De parandis auctoritate	66
Lib. 2. ^{us} de Inventione	De Propositione	67
C. 1. ^{um} De locis intrinsecis	De Divisione	68
Definitio	C. 2. ^{um} De Confirmatione	76
Enumeratio partium	De Confirmat. pprie dicta	69
Notario nominis	De Syllogismo	76
Conjugata	De Enthymermatibus	70
Genus, et species, seu Forma	De Inductione	71
Similitudo	De Exemplo	76
Dissimilitudo	De Dilemmate	76
Contraria	De Crocodello, et argum.	
Repugnancia	insolubili	72
Adiuncta	De Sove	73
Antecedencia	De Epichemate	76
Consequencia	C. 3. ^{um} De Comparatione	76

C. 4. ^{um} De Pronuntione	75.	De Memoria.	76.	85
De Enumeratione.	76.	De voce.	76.	
De Affectuum commotione.	76.	De Monotoniâ, et cantu.	78.	
<hr/> Liber 4. ^{us} De Pronuntione.	76.	De gestu.	79.	



De ...	75	De ...	75
De ...	76	De ...	76
De ...	77	De ...	77
De ...	78	De ...	78
De ...	79	De ...	79



Observationes ad emendandas difficultates,
quæ in Oratoribus, facultatis
occurrunt.

Vilitatem hinc spectis, non elegantiam præceptionum: mista
phaleras, et prolegomena. Quæ, ex Oratorum operibus po-
runtur, et longo scribendi usu, quam ex magisteris Theorum
observationem circa structuram orationis, paucis expediam.
Quæ præclariora velut, et potiori stylo descripta, habet in
manibus laborum multorum.

Observatio 1.^a circa præpositionem orationis.

Oratio, præcipuum oratoris opus, nihil aliud est, quam
ordinata quedam verborum, sententiarumque congeries
ad unum aliquid suscedendum, vel dissuadendum. Plures
habet partes, et alias quidem necessarias, sine quibus
oratio esse non potest, ut est Propositio, et Confirmatio.
Alias integrantes, quæ faciunt ad perfectiorem, ut Exor-
dium, Narratio, Peroratio. Narratio, et Confirmatio va-
rent ad docendum: Exordium, et Peroratio magis faciunt
ad commovendum animos.

Conditiones Propositionis assignantur: ut scilicet, ut sit
una: et illius enim unitate desumitur unitas ora-
tionis. 2.^a ut extendatur ad totum id, quod in oratione
tractatur, hoc est, ut in illam, tanquam in metam
omnia argumenta colligant. 3.^a ut sit ita clara, ut
non modo intelligatur, sed nec potest non intelligi.



Alij conditiones, quæ afferuntur, sunt magis propriæ, demonstratiuæ. A propositione pendere potestatem arbitrii captiuitatem beneuolentiæ; illa enim sollemnîs formula: Logo uo, ue attendez audiatu. et puerilis est, et ridicula. Tene

Observa 1^o duo esse propositionum genera, ad quæ, vel si nullis summo perere attenda studioz. 1^o genus propositionum, quæ excitant attentionem, sunt illæ, quæ ad comoda nostra reuolunt, ut sunt propositiones, quæ continent formationem morum, vel spectant ad politicam, vel economicam, neque enim ualde rogandus Mexator, quando illi numerantur pecuniæ; hinc uideamus concionatores, et potissimum probari populos, qui moralia tractant, et loquuntur vulgus; e contra uero non ita probantur y, qui speculatiua tantum, et remota à uulgi cognitione disquirent. Dum genus Propositionum, quæ excitant attentionem sunt illæ, quæ habent nouitatem, et non ita raris, sunt; ad huiusmodi enim arripere aures sollemnîs Mexator audistimè sciendi. De hac obseruatione sequenti.

Observa 2^o in concionibus curandum esse, ut Propositionis siue practica, vel siue speculatiua, et spectet ad cognitionem, faciat tamen ad concitandum affectum aliquem peculiarem, quem tanquam auleum relinquat in studioz animo. Explodendi enim sunt à sacris ceteris y oratores, qui cum ardere urbem, atque ad id orbem ipsum uideant, inanes, ac poeticas cantilenas inuicem promant, non accendentes nec quid ob y Rhetorica

cigat, nec quid Conferat.

Mones 3^o examinandas propositiones concionum, attendendo quàm bene cohaereant loco, tempori, personae, diei, et audientibus; ex hujus enim rei negligentia non nimirum plerumque peccatus: in mundo enim vit ali quid est, quod absolute sit bonum, atque ita vit ulla est propositio, quae taceri non debeat, et aliquibus, et ali cibus, et aliquando. Si enim probares coram Principe Monachiam esse optimum administrationis genus, gratissimum acedens; non item si hoc ipsum in libera civitate concludendum affumeres. De tempore item attendendum, an sit pax, an bellus; an exigat ratiorem, an spem; et sic examinanda alia, quae ad oratorem, et audientes spectant.

Mones ultimo, quod propositiones concionum, nullam esse debere, (si excipias panegyricas) quae non habeat obsequitatem sibi, et affectum aliquem confortarium.

Observa. 2^a circa rationem dandi

novitatem propositionibus aliqui satis rursus

Afferunt communiter Rhetores propositionis nullam esse inventionem, illam enim ferunt solum cause ipsae. Foris ipsius difficultas propositionis erit in modo proponendi, qui ad hoc, ut attentionem concitaret, debet habere utilitatem auditoris annexam, vel novitatem, ut aut proficiat, aut placeat.

Cavendum tamen ne ex illa utilitate novitatis degeneret.

mus in ineptias, et dum nimium studiose venamur at-
tentionem auditorum, ex ostentationis suspitione eorumque
benevolentiam amittimus: ridiculi enim illi, qui proponunt
Vergilium fuisse majorem Deo; s. Joseph totum supparem futuritati;
tribulationem esse jucundiorum Paradisi gloria: nam in his
una cum novitate, quae placent, est admixta remissitas,
quae non placent.

Quandoquidem ipsa orationis facili perfectum minus
exigit, ut mortalia exaltet, et haec rusticissima sunt, magna
est difficultas in modo proponendi, quam voluissent Latinius
explanatam ab illi, qui facultatem nostram plenius attingunt.
Nihil si liceat quid de toto hac re sentiam paucis edicere, sup-
ponam s. varias esse qualitates propositionum: Aliae enim
sunt in genere actionis, et innuntiant aliquid agendum
ab auditoribus: aliae in sola cognitione persistunt. Aliae sunt
absolutae, haec est, sine ulla comparatione, vel dubitatione.
Aliae sunt problematice, ut: an expediat. Aliae comparatice,
ut: utiliorem esse resp. felicitatem, quam omnium. Aliae condi-
tionate, ut: potius quod non peccasset Adam. Aliae universales
Aliae particulares. Item suppositio

Dico primò, propositionem, quae sic certissima apud omnes
videtur novam si offeratur problematice. Sic exemplum: Volo proba-
re ambitionem perniciosissimam mundo esse. Itaque propositio
acceptissima est apud omnes, ad illam tamen non ita atten-
dunt, auditores, ac si haec problematice disquisitionem propo-
nar: Potiora ne ab ambitione damna mundus acciperat,

an veri commoda: huc autem modus latissimum aperit amplificationis campum; recreat etiam auditores pugna illarum rationum, quae offeruntur in usqueparem.

Dico 2^o. Propositionem absolutam novam aliquando fieri per comparationem. Sic exemplum: Mali aliquando utiles sunt virtuti. Nil habet haec propositio dignum attentione. Fiat comparativa hoc pacto: Virtutem plura improbus debere, quam probus; et illud admirabilis est: tota autem admirabilitas procedit ex comparatione. Cavendum autem ne comparatio ista fiat nisi cum rebus, de quibus magna sit opinio in eo opere; ita ut non putes aliquis non solum preferri, sed ne conferri quidem ea posse.

Dico 3^o. Propositionem novam fieri si fiat mutatio de genere in genus. Clarius dicam. Certum est, aliud esse vituperare, aliud laudare: si igitur ex intentione laudandi proponas, velle te tantum peccata damnare fit transitus de genere in genus. Ut: Si qua scriberetur objuratio encomiastica, in qua maxime laudes virtutum ornarentur in Oratore praestantissimo.

4^o. Nova fit propositio, si videatur ex contradictione conflata. v. g. Minus dura mors est miseris, quam felibus. Haec haec admirabilis, fit affirmando contradictoria hoc pacto: Felicitatis genus esse infelicem

noxi. *I*dem omnino argumentis probatur utraque propo-
sitiō, et tamen secunda habet venustatem, quam non habet
prima.

5.^o Nova fit propositiō redacta ad paradoxum, hoc est, proposita per modum rei, ab opinione hominum valde remota, v.g. Vult probare aliquis, hominem multoties sibi malorum auctorem esse. Hæc nova propositiō, si dicat, miserum esse neminem, nisi qui velit. Quando propositiō erit ita incredibilis, ad conciliandam majorem admixtionem poterimus ad illam venire per exordium, quod explicet, quam non immerito videatur incredibilem asseritio illa, ut si velis probare, sacerdotem Dei ipsius Dominum esse, opportunum erit probare in exordio, et rebus creatis nihil eò usque exfere, ut se Deū sumat seu virtuti. Sed hæc et y, que quæ de propositiōnibus in exordio subiiciam clariora fiunt.

Obsev. 3.^a circa rationem variandi

Propositioem.

In genere iudiciali diversitas cause, ita diversam efficit pro-
positioem, ut non cogat peculiaris præcepto. In Deliberativo
verò ratio utilis, que comprehendatur in omni propositioe
variari potest, si hæc ratio generica magis specificetur:
specificatur autem vel ratione subiectorum, in quibus
est, et sic dicemus jejuniū utilem esse animæ, et corpori;
vel ratione temporum, et sic munitionem vitæ utilem esse
rebus presentibus, et futuris; vel ratione locorum, et sic

studium senibus, iuuenibusque prodesse; vel ratione con-
ditionum, et sic non minus pauperes, quam divites pos-
se de eloquentia habere presidium; vel demum rati-
one statuum, et sic moderationem utilem esse ubi
prosperus, et adversus. Hæc ratio dividendi notanda
est diligenter: ex Aristotele enim amplificationem
omnium radice diversis est. Possumus etiam in hoc
genere varias propositiones alijs rationibus: fingenda,
v.g. nos electos esse ad regnandum, qui in tam bona causa
patronos agamus, teneri nos ad Apologiam contra ea,
quæ cum injuria veritatis objecerint alijs, et his similia.

Quandoquidem vero ut ubi monuit Aristo-
teles in Rhetoricorum. ita pterunquam permiscetur in-
ter se tria genera causarum, ut una, et eadem
propositio habeat ex se, quod sit judicialis; ab inven-
tione oratoris quod sit deliberativa; et ex aliquo
alio capite, quod sit Demonstrativa: proinde non
ita facile est tradere unam aliquam rationem, quæ
possit omnes variari; id enim pendet propromodum
magis à dicentis ingenio, quam ab arte aliqua: subji-
citur tantum nonnulla, quæ in Panegyricis summoque
utilia sunt.

Observ. 1.^a circa varias
rationes variandi propositiones in
Exornativo.

Præter rationes, quæ ex dictis colligi possunt, variari

potest propositio in Civitate h. eo ipso modo, quem diximus in De
Libertate, ostendendo ea, quae consuleremus aliter, fuisse in eo,
quem laudamus, et sic utilem fuisse illum rebus privatis, et
publicis; pau, et bello; prosperis, et adversis. &c.

2^o reducendo statum illius ad ideam, ut si sit Episcopus,
ostendendo in illo germanam Episcoporum ideam, si Prin-
ceps Principis, si iudex iudicis: ad quod utile erat nosse
virtutes proprias universusque generis huius; ut Principis mag-
nificientia, et magnanimitas; Episcopi charitas in Deum,
et proximos, religionis zelus, cura pauperum: &c.

3^a ratio, reducendo ad unam aliquam virtutem
omnes illius actiones, et ostendendo, si ex una qualis fu-
erit in exercitio: Ita in d. carolo alij sapientiam, alij
caritatem, alij demissionem animi singularium propo-
suerunt ad mixtandam. Si id potest reduci ad, quod faci-
unt nonnulli: assumendo ex unius s^u virtutibus unam
duntaxat aliquam actionem, quam duntaxat ample-
ficere mixti modis: quae ratio nec rudem, nec Jesum
exigit Oratorem. In huiusmodi ratione id possibillimum
cautum velim, ne propterea quod unum duntaxat virtuti,
aut facinori inhospite redamur, idcirco non utamur
etiam ceteris, quae in eodem viro maxima sunt, licet
extra propositionem nostram posita. Sed in generaliam
enim maximam de illo opinionem Auditoribus, oppor-
tunum curpes, quod illa etiam non omittenda; quod
potest fieri, vel per concessionem v.g. Sed alios admi.

zari demissionam illam animi, qua se confitentem, quod
ego autem hoc potissimum se: vel per propositionem
ut: Potuissim ego excusare in illa egressa plane faci-
nosa se. Vel: absorbent ista admirationem meam,
vestram fortasse magis illa, quibus ad se sibi demerit se.

4^a ratio: si proponamus de illo contradictoria, et di-
camus, fuisse diuitem meretricem, prodigum auarum, ha-
mitem superbum. Hinc monstra illa, quae in suis sanctissimi
sanctos celebrant postulat. Ita audiunt proponentes, excep-
tos cum plausu magis oratores.

5^a ratio: si problematice quaeramus, utrum in se ma-
gis excelleret: ita enim facile comprehendimus quicquam de
aliquo dici possit. Et hae ratio nec inutilis, nec iniuranda est.

6^a ratio: Comparando illum alij, qui apud homines
maxime sunt in pretio. Et haec ratio ratione magna pruden-
tia se: nam de sanctissimis rebus periculosum est disputare, D. Hyc.
Et omnis comparatio ad se est. Comparat prius ad normam
aliquam humanarum actionum, et dicit, fuisse secundum eam Deum.

7^a ratio: Capenda suspicari ut colatum, aut templum, aut
imaginem delirando, aut coram reuendo, aut trophaeum, et pi-
ramidem struendo, aut Apollonem celebrando, et his similia.

8^a denique ratio est per propositionem metaphoricam, per
qua se

Observatio 3^a

Circa propositionem metaphoricam in existatis.

Concedunt plerique huiusmodi propositionem metaphoricam om-
nia clarescere, cum quia magnam non ingentem sui opinionem,
de qua dicimus, tum quia similitudine illa per totam orationem
producta indicatur. Illi uero, quae se committunt. Tunc
quidam non infertur esse propositionem metaphoricam, per di-



nitae portuatae: qui enim vel minus eruditi sunt, vel minus in-
geniosi, et in hiis tam multa delirant, ut nec ullam de aliena
virtute, nec de propria facultate per huiusmodi propositiones in
Iudiciorum animis operentur opinionem.

Ut vero respondeam ad ea, quae contra huiusmodi pro-
positiones obijci solent, mones 1^a, etiam eas exponendas, ut mitiata
metaphorae explicet quae quodammodo sensus proprius. Itae meta-
phorae mitiatae afferunt metaphoram illam tantum, ut ejus bene-
ficiis elegantius explicent, quae in tanto vixi periculosa sunt. Mones
2^a, cavendum, ne huiusmodi metaphorae desumantur a rebus sordidulis,
vel ludicris, vel de disparatis, ac remotis, ut sic cum se propo-
sita habeant Analogiam: quare advertendum deligens, ut proprietas
res, quae insunt metaphorae, contineant ipsam quodammodo partem
Orationis.

Mones 3^a: Metaphorae huiusmodi capaces sunt in Panegyricis,
praecipue multiplicis eruditionis; aliquam Oratoriam ab historiam
vix distinguemus. Unde secundae metaphorae de dictione est cap. 4. lib. 1
Rhetoricis, fol. 45. Occasione nuptiarum sine Epitalamia, Natali-
um Genetliaca, Victoriae Epinicia, Funeris Epinicia: tunc aut
tam ut ipsa sine secum propositionem suam.

Observatio 6^a

Circa dilatationem argumenti nimis ample in
genere Elaborativa.

Nullibi laeva aperitur campus magnis ingenij, quam ubi argu-
tum est argumentum: ubi enim res non redundat, ea Oratoris pe-
ru supplenda omnia: Obsequio huic nonnulla, quae huiusmodi des-
finitate, si quando incidant, inserere possunt, et quidem cum
vires proponitur laudando, in quo aliquid laudis aliquando non sit.

Adversus huic potissimum locum amplificatoris, si
mem qui laudatur sic ita tenuis, ut molem amplifi-
cationis sustinere non possit, tunc satius erit conquire potius

de iis, qui in tanto viro reflexerunt notare ea, quae paradoxiana essent, vel ex iis, quae memoriam praedicta sunt, per probabiles conjecturas, evenire ea, quae, ab Historicis praeparantur. Adverto 2^o, ita conjecturis non uti debent, ut Auditori nulla unquam possit esse suspitio, uti nos non ducit, ubi vera non suppetunt, neque enim qui docemus amplificare, docemus mentiri.

Adverto 3^o, quod cum vitia omnia quae opponantur virtutibus, ea tamen, quae peccant in excessu potius, quam in defectu, videntur, habere maiorem aliquam affinitatem cum virtute, ut temeritas cum fortitudine, austeritas cum prudentia, prodigalitas cum liberalitate. Praeinde cavendum diligenter, ne ea, quae fortasse vitiosa fuerunt, excessus nomine virtutis, cum qua vitium illud nihil simile habet. Similitudinem enim bene comparationis prudentiam, non item fortitudinem.

Adverto 4^o, quando laudandus aliquis in oratione funebri, possumus excurrere in laudem avorum, Avorum, patris, in qua natus est, Principis, cui dicitur, et his similia, quae suppletur possumus meritorum defectum: sed cavendum, ne videamur de maximis, et de minimis eadem dicere. Si argumentum ita se gerat, ut dictum de eo non, nisi pauca, et brevissima possint, assumatur potius argumentum maxime generis, nec redigatur orator in angustiam argumenti maxime proprii, de quo nec magna possumus licere, nec nova.

Observatio 7.^a

Circa rationem pertractandi argumenta, quae
complexissima sunt.

Ante omnia debet Orator in genere demonstratio maximam ingenerare opinionem de virtute illius, qui laudatur: quapropter non satis debet esse in unum dixerit commendatione facinorosa: licet enim ex uniusmodi laudum possumus describere, populus tamen atque, res illius, qui laudatur, sufficiens explicari. Quod si in privata Academia, vel apud litera istemur viros contingat perorare, licet utique, singularem aliquam actionem amplificare: ita tamen, ut egera etiam vel per comparationem, vel per preparationem, vel per conceptionem in memoriam revocentur.

Circa hoc ipsum motus, in huiusmodi argumentis ea amplius
vix esse locum amplificationi peculiarium facinororum: Si enim dic-
tarum de virtute, de quo dicitur, tam multa possunt, velut singula
exponere, virtutibus tanta mole miserum auditorum, quae licet, pariti-
ter facinorosis non orationem solum, sed et interrogatum posse absum
dimpleri. Amplificatio igitur in huiusmodi orationibus non debet
esse adhibere singularium, sed unitatum: hoc enim amplificatio
fit per enumerationem facinororum singularium, quae in hoc or-
dine virtutis occurrunt. Hoc ita dicitur: Quis uterque prodigia
genua, virtutis? prodigia charitatis referens veritas, apud quoslibet et
foram Romanam, quibus de. Aliquando possunt et digne in unam
partem ea, quae licet non sint in eodem virtutis ordine, sunt tamen
in eodem parata loco, vel eodem tempore, vel in gratiam persona-
rum eorumdem.

Hic sane modus, cum paucis multa dicat, et ea, quae sunt
maxime propria illius, qui laudatur, optimus est, et ad interrogantibus
opinionem maxime datus. Item etiam multa, quae per se nullis
habent pondus, alibi conjuncta numero, cum mole minus pressa,
pugnare non desunt. Et haec sunt, quae de propositione observan-
da censentur.

Observatio 4^a

Circa inventionem, et dispositionem argumentorum.
Constitutam propositionem, investiganda sunt argumenta, quibus
eam probare possimus. Argumenta haec ex locis oratorum sunt
evuenda: hic autem indicabo rudem aliquam partem, quae in
promptu sit, et ad manum; argumentorum enim cognitio ad
locos magis spectat: porro autem haec esse huiusmodi

In genere doctrinae, cum suam afferat propo-
sitionem ipsam divisionem exhibet etiam prima sunt argumenta,
quibus confirmetur propositio. In hoc autem genere ar-
gumenta alia non sunt, quoniam ea ipsa, quae afferuntur, qui lau-
datur.

In genere etiam iudiciali causa ipsa, et eius circumstantiae

Secum afferunt suas probationes. Circumstantiis, autem omnes, vel pauciores comprehenduntur. hoc verbi: Quis, quid, ubi, quatenus, per quos, cura, quomodo, quando.

In genere vero Deliberativis, necnon in Demonstrativis in propositionibus, que spectant seu cognitionem, seu actionem, quandoquidem quidquid proponimus, vel habemus, vel dissuademus, vel accusamus, vel defendimus, vel laudamus, vel vituperamus, notandum in primis, in quali genere sit propositio: si enim per eam habemus aliquid, invenimus argumenta, attendendo bona, que ex illo proveniunt, et mala, que per illud vitiamur: & contra vero si dissuademus. Sed ut facilius invenias bona ista, seu mala, scias, quod bonum, et malum sic noscitur ab hominibus; a Suetibus, vel affectibus eorum uniuscujusque negotiam, vel probitatem agnoscimus. Diversitas horum affectuum potest distingui vel per se varia tempora, vel per se diversa subiecta, vel per se diversa opposita. Certeque sit propositio: Jejunium Adolescentibus esse perutile. Investiganda sunt bona, que proveniunt ex jejunio, et mala, que per illud vitiamur.

Bona ut agnoscas, compara jejunium ad partes hominis, videlicet ad corpus, et animam, et jam habebis distinctionem argumentorum: omnia enim bona vel corpori, sunt, vel animi: Sed divide jam animam in suas potentias, et habebis jejunium juvare memoriam, intelligentiam aciem, perficere voluntatem. Veniamus ad corpus, et attende, quid corpori sit utile, sanitas, pulchritudo, robustas: et habebis plura argumenta ex bonis jejunij. Et malis item que jejunij beneficium non incurruntur, invenies argumenta, si affectus mala, que ex crapula, et ebrietate proveniunt. Itaque mala ut agnoscas, debes attendere, que nam opponantur multiplici hominis bono: bona autem hominis ex Aristotele 1^o Rhetor. cap de felicitate vel sunt naturalia, ut in animo Memoria, Ingenium, Scientia, Facultas, vel in corpore, ut Venustas, Sanitas, Graculosa, &c. alia sunt a fortuna, ut divitiis, nobilitas, libertas, amicitia, et alia hujusmodi, quibus tandem mala opponuntur, ut divitiis paupertas, amicitia inimicitia, &c. Alia sunt supernaturalia, ut Prophecia, dona linguarum, habitus Soli, Sci, Charitatis &c. Possunt etiam distingui bona, vel mala per se diversa tempora, ut scilicet aliquid bonum esse, vel malum rebus presentibus, et futuris, Inventis, et levis. Item per se diversa

conditiones, mores, et etates. Illae non per diversa opposita, ut si dicam peccatum malum esse ex eo, quod opponitur Deo, et aeternae rationi, legibus tam divinis, quam humanis. Clariora omnia haec explicantur, in sequenti schemmate.

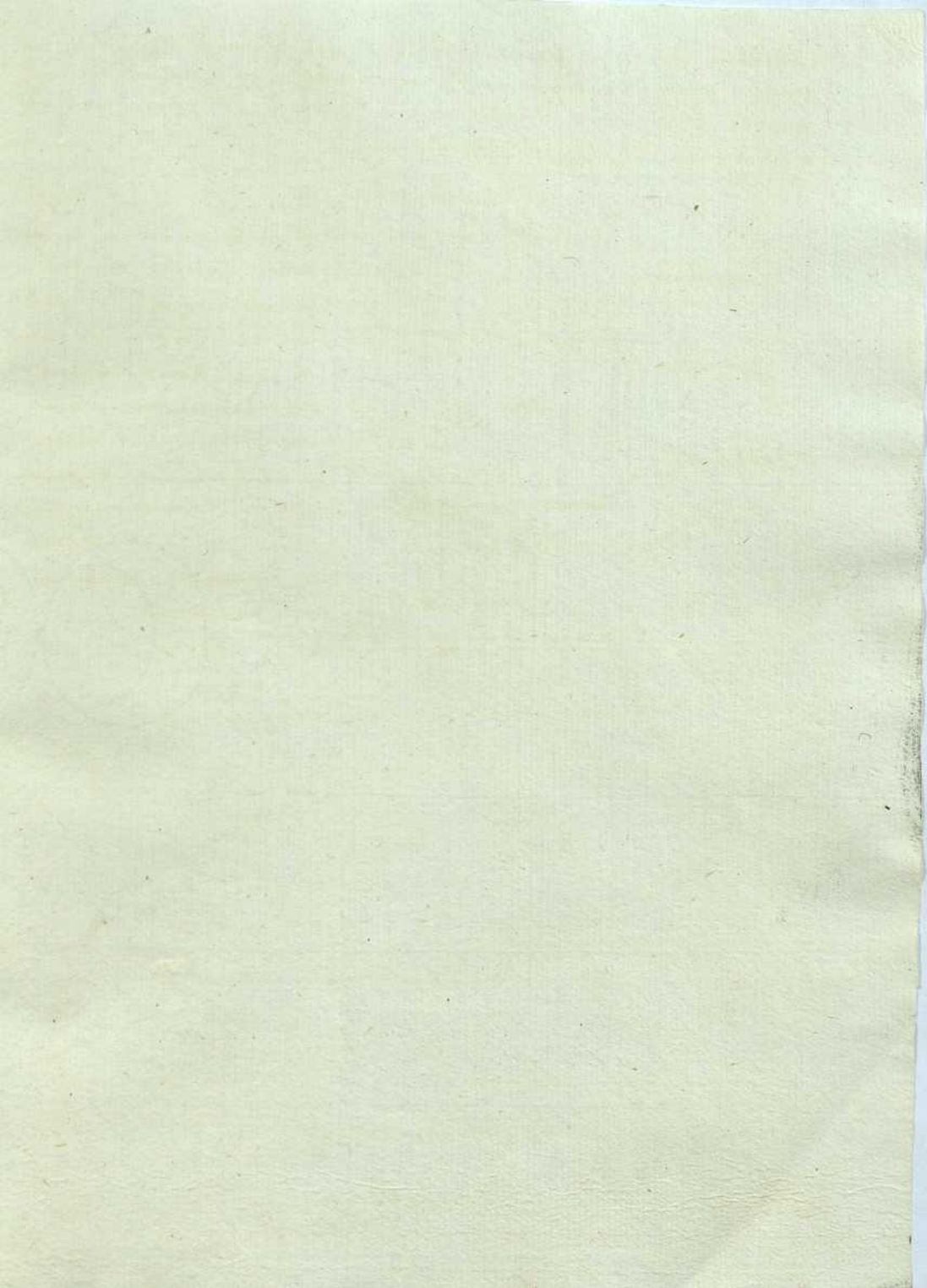
		Confirmatio.	
Proposita	Dicitur	Ingenium	Non solum autem ab affectibus, sed ab antecedentibus, concomitantibus, et consequentibus agnoscerimus mala, vel bona. Sed de his non interdo hic factus disputat.
		Mentis amplexat.	
Separantem	Luce se junctam uale	Perfici vs. Luminatam.	Et de consequentium inventionem dicisse sufficit, nunc autem dicam, quomodo parari possit Sylva rerum, et Editionum, ne inopi verborum confusio intereat, magis quam dicitur videamus
Abolens	Animo	Valerulinem mittit.	
		Stipulam, ac robur servat.	
		Corpori	Saboribus appropinquum addit.
		Virtutibus suis optat.	

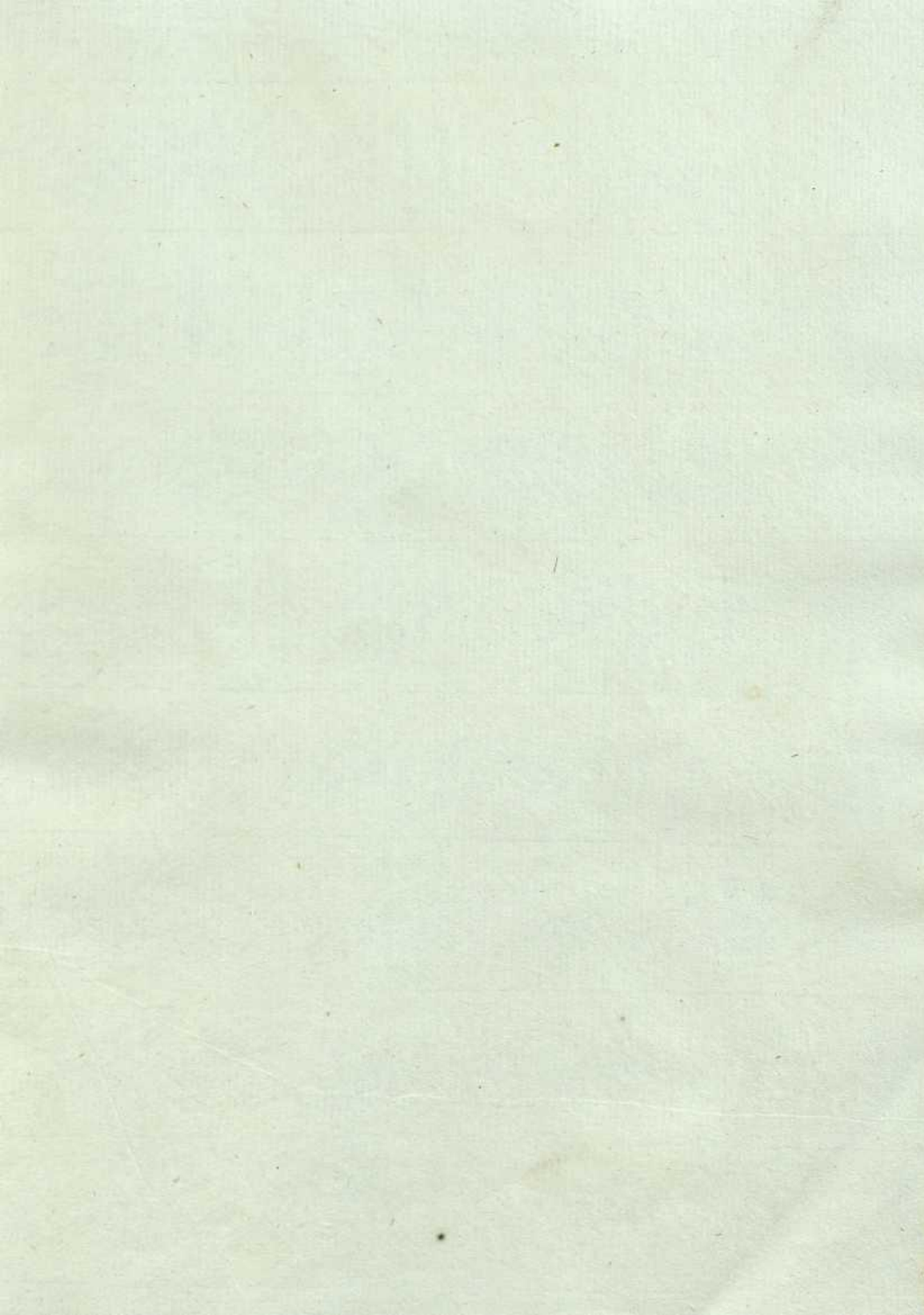
Observatio 2^a

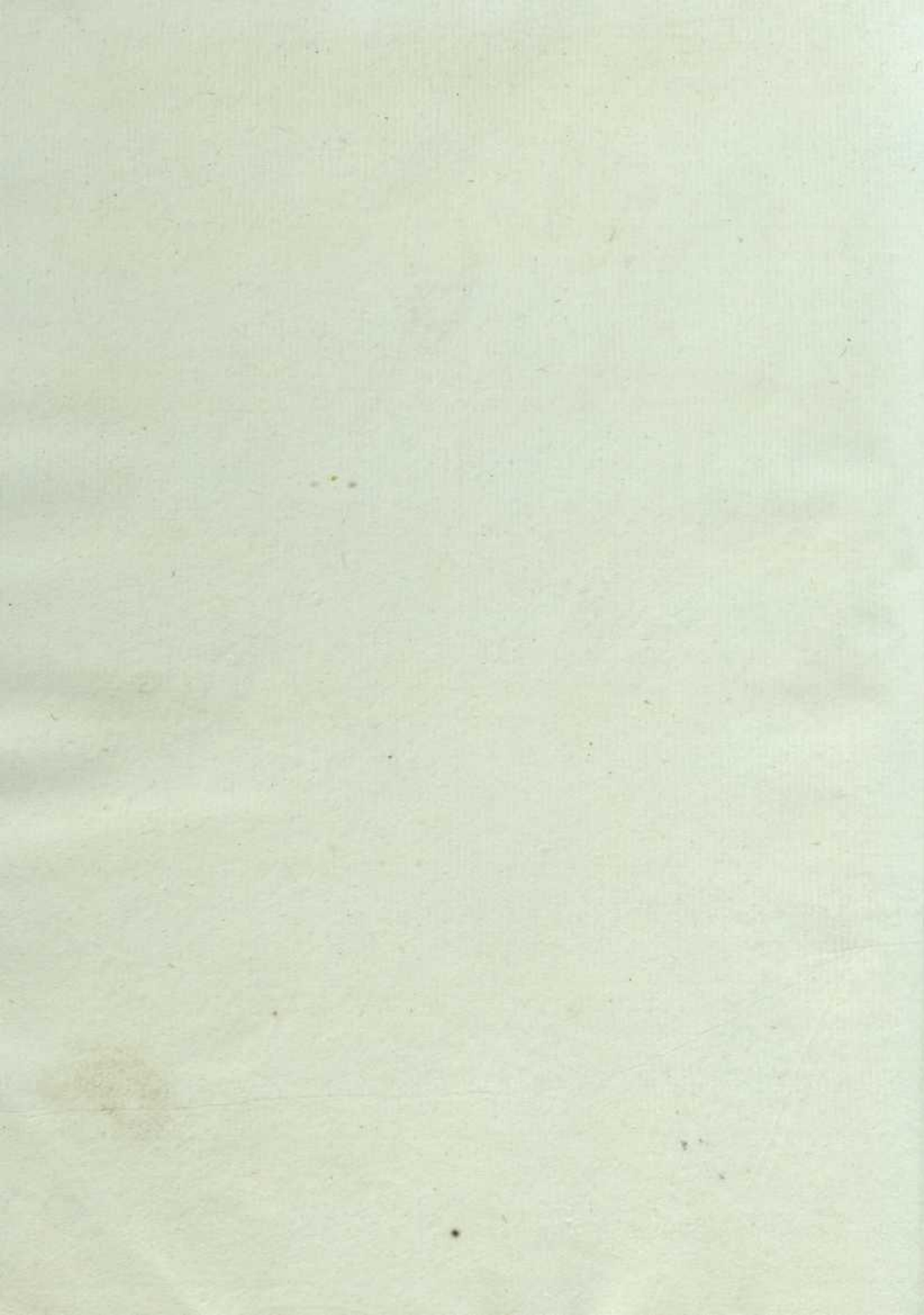
Unde, et quomodo paranda sit Sylva rerum.

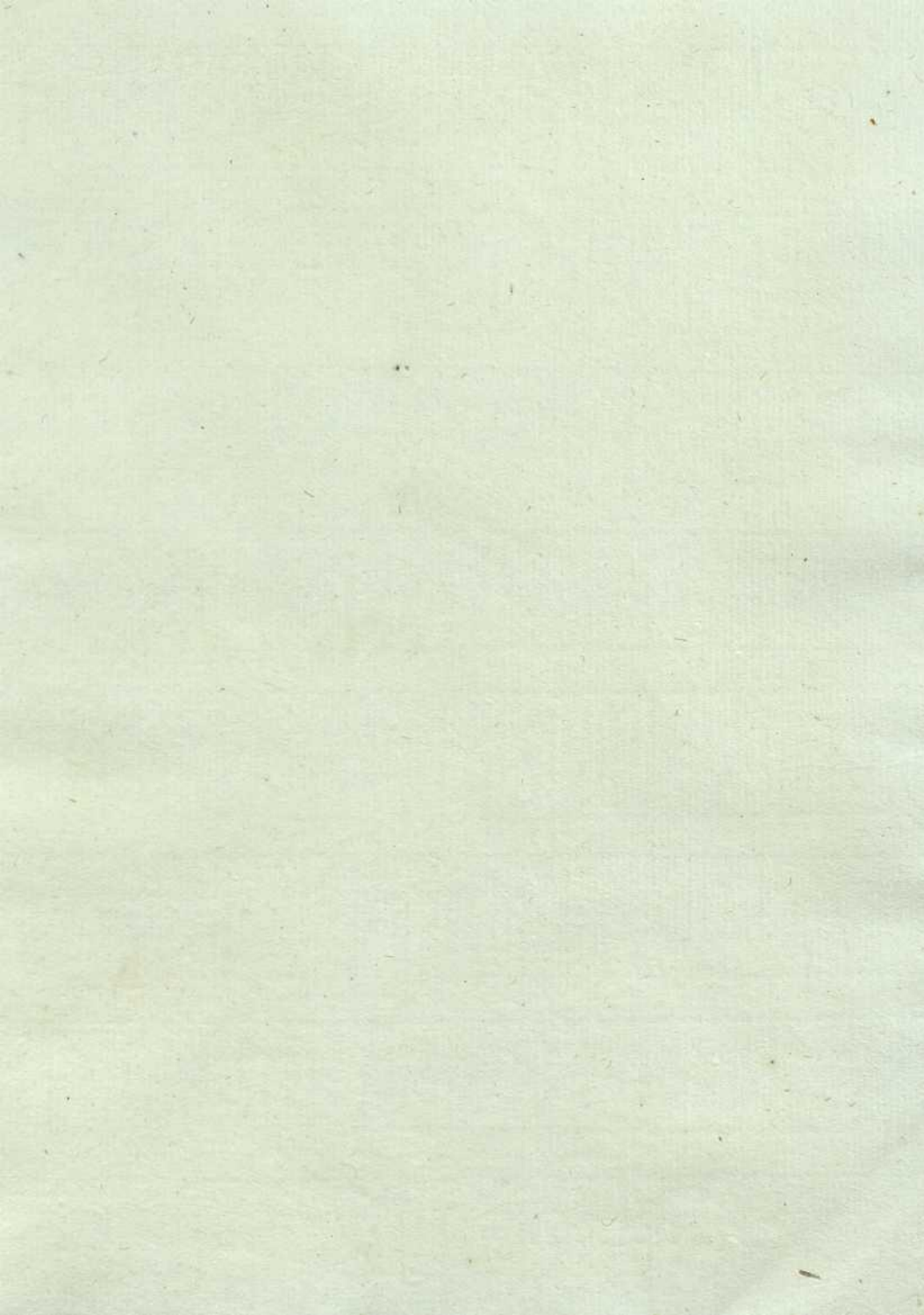
100

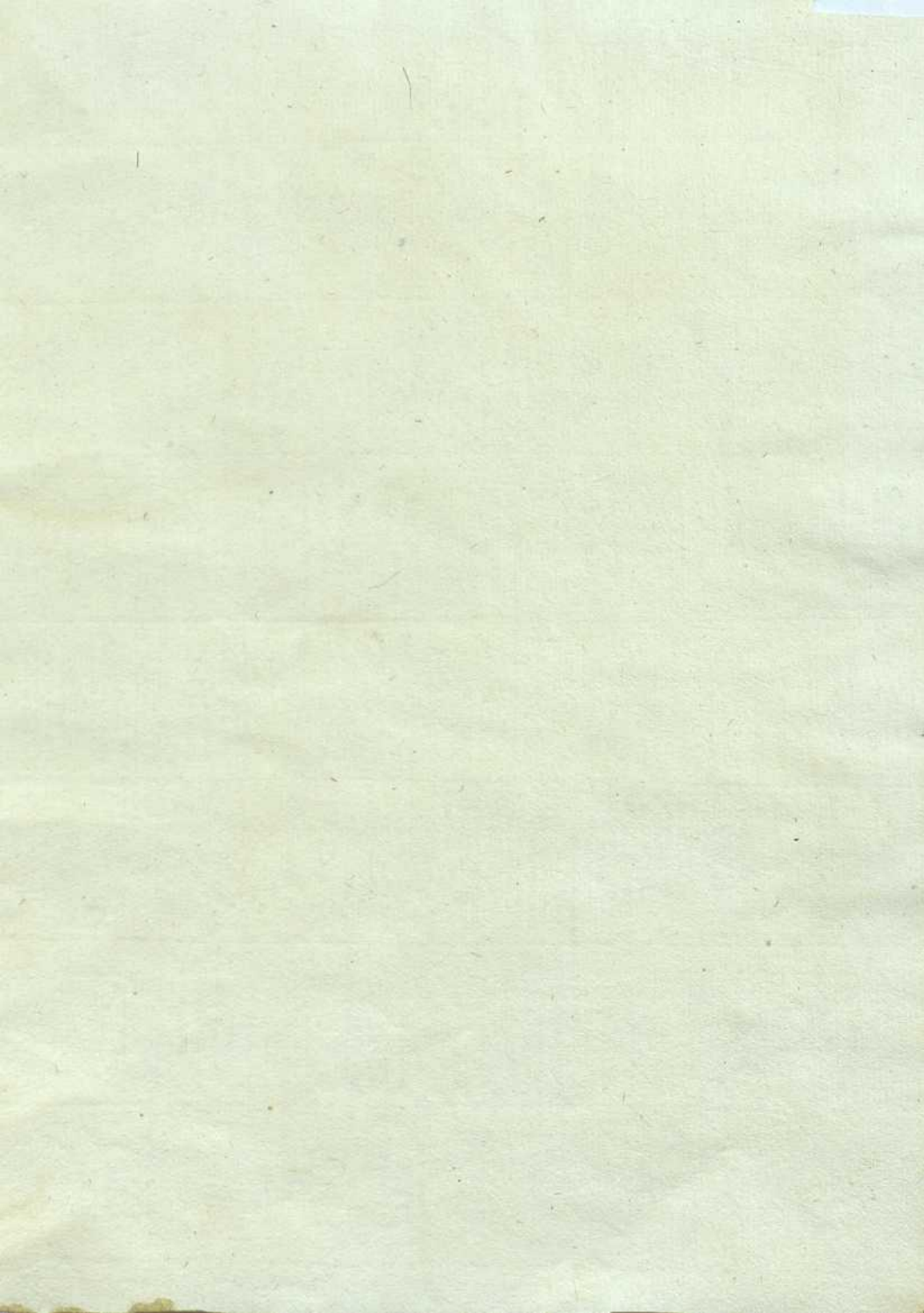


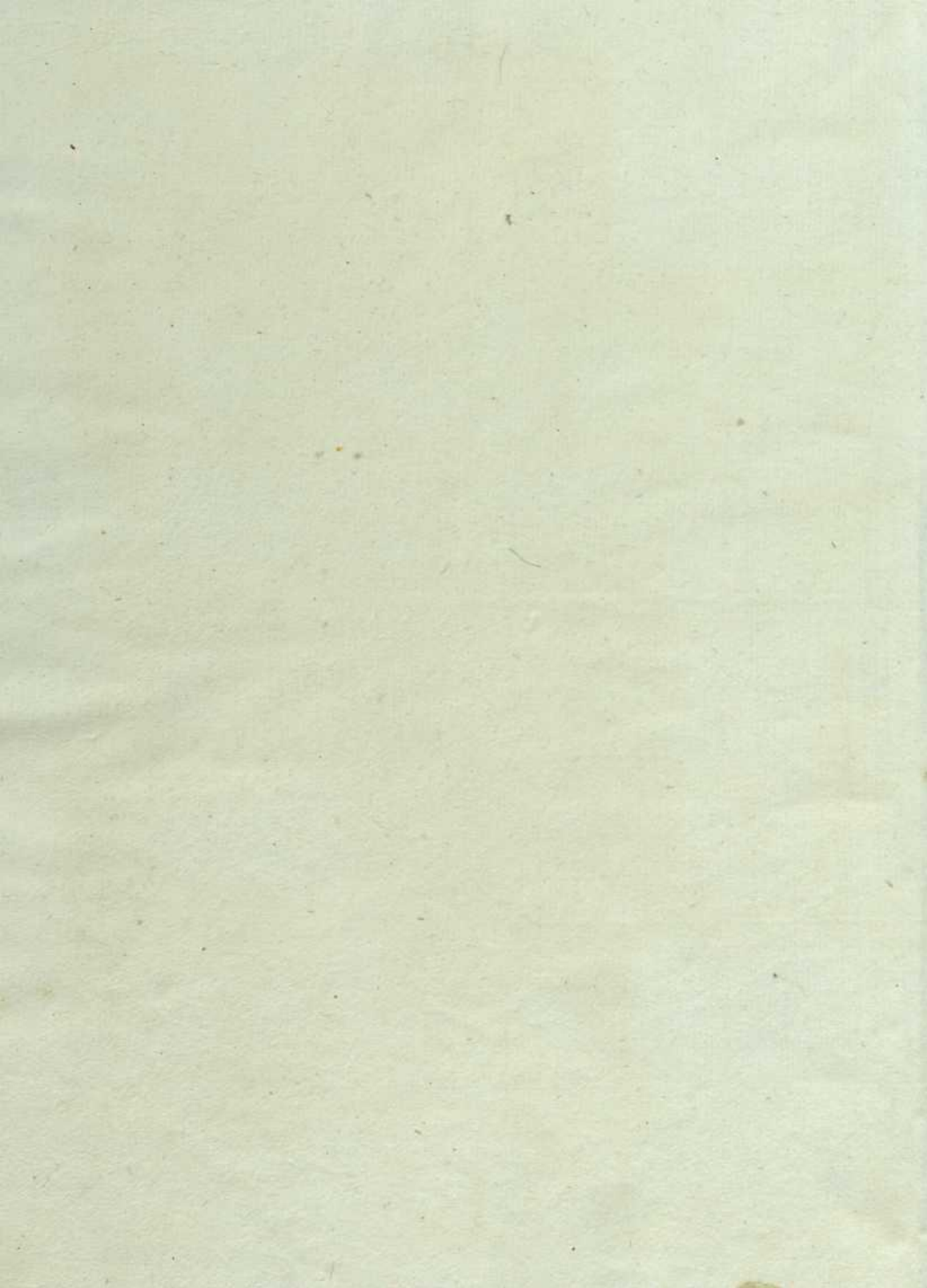


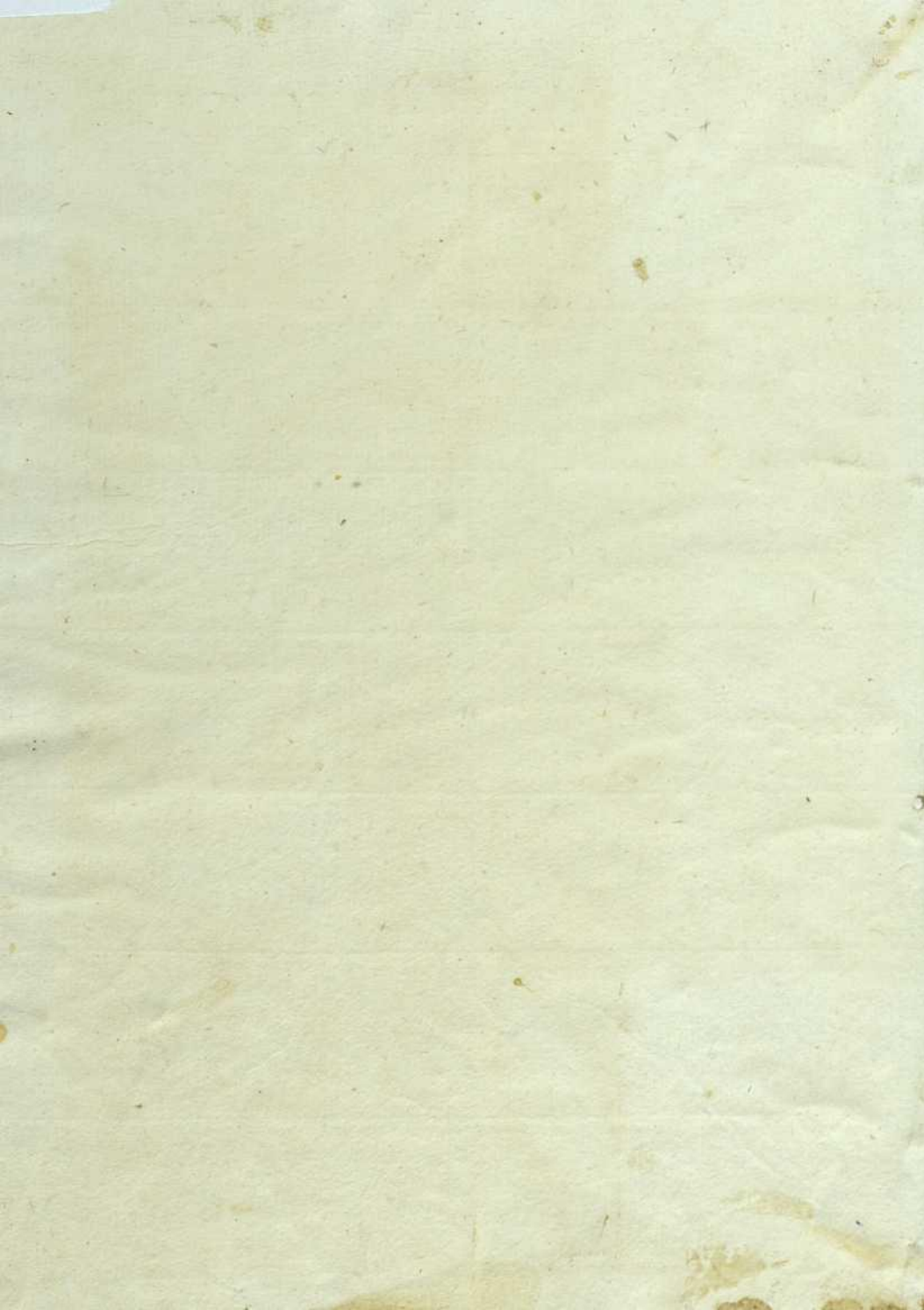














1800

DE LOBICZ

DE LOBICZ

DE LOBICZ

Agos.^{to}

197. H. Fran.^{co}

Núm. no.

Pue. to.

A. 7

Handwritten text on a long, narrow strip of paper, possibly a label or a piece of evidence. The text is written in a cursive script and is mostly illegible due to fading and the angle of the strip. Some faint characters are visible, including what appears to be "12" and "18".

No. Caja
C. 18